

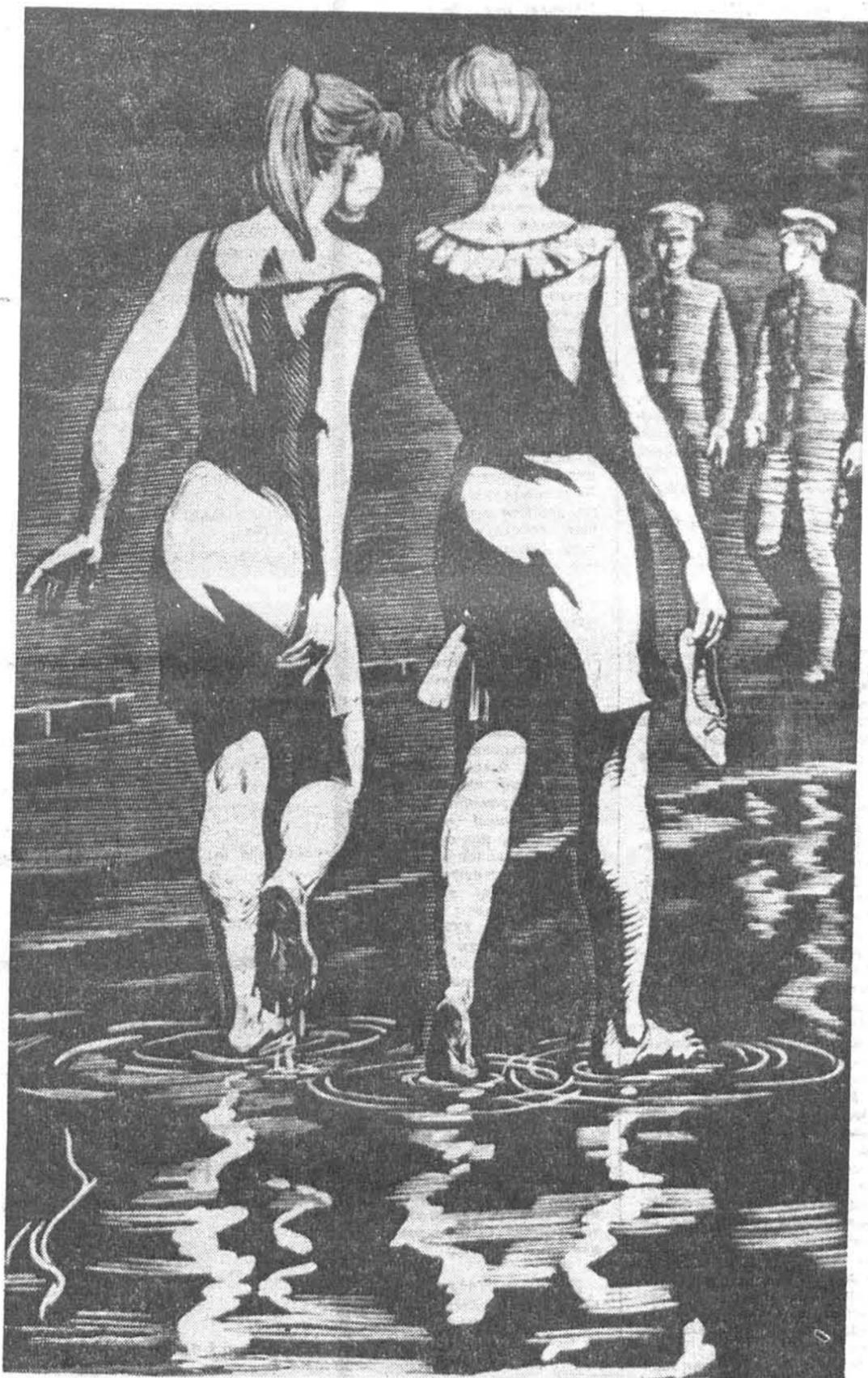
Літаратура і мастацтва

Выдаецца з 1932 г.
№ 20 (2546)
ПЯТНІЦА
14
мая 1971 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ НА ШАСНАЦЦАЦІ СТАРОНКАХ

Цана 8 кап.

Вечная загадка чароўнасці самых просценькіх матываў! Блікі ад зграбных постацей на асфальце пасля дажджу... Настрой нечаканай сустрэчы... Бясконца паўтараючыся, жыццё вечна дорыць новае. Ды што гаварыць! Лінагравюра В. Ягорава «Сяброўкі» здольная пра многае расказаць сама. Пра што словамі — не так проста...

У НУМАРЫ ЧЫТАЙЦЕ:

ЮБІЛЕЙ ПРАФСАІСЗАЎ БЕЛАРУСІ

Стар. 2—3

ТРЭЦІ ТОМ БелСЭ ПРАПАНУЕ...

Стар. 4—5

Васілю ВІТКУ—ШЭСЦЬДЗЕСЯТ

Стар. 4—5

КУПАЛАЎЦЫ «ЧЫТАЮЦЬ» МАКАЁНКА

Артыкул першы

Стар. 6—7

СЯРОД КНІГ

Стар. 8

ТВОРЧАСЦЬ МАЛАДЫХ

Стар. 5, 10, 12—13

ПА ВЫСТАВАЧНЫХ ЗАЛАХ

Стар. 11

ПРАФЕСІЯ—БАЛЕТМАЙСТАР

Пра творчасць Агара Дадзішкіліяні

Стар. 12—13

ШТО ПІШУЦЬ ПРА НАС У БАЛГАРЫІ

Стар. 14—15

З СУЧАСНАЙ ІТАЛЬЯНСКАЙ ПАЗЭІІ

Стар. 15

ТАЛЕНТ І НАТХНЕННЕ — НАРОДУ

II УСЕСАЮЗНЫ З'ЕЗД КІНЕМАТАГРАФІСТАЎ

Слаўны шлях барацьбы і перамог, пройдзены Краінай Саветаў, адлюстраваны ў лепшых творах савецкага кіно. Ад штурму Зімяга да зорных стартаў — такая кінапанарама гераічнай эпохі, летапіс першай у свеце дзяржавы, якая пабудавала сацыялізм і стварала камуністычнае грамадства.

Радзіма высокая аданіла заслугі шматнацыянальнага атрада майстроў савецкага кінамастацтва. Сцяг Саюза кінематаграфістаў СССР упрыгожыць вышэйшая ўзнагарода — ордэн Леніна.

Цяпер, у год уступлення краіны ў дзевятую пяцігодку, кінематаграфісты жывуць аднымі думкамі, аднымі імкненнямі з народам, які ажыццяўляе гістарычны рашэнні XXIV з'езда нашай партыі. «...Чым больш цесная сувязь мастака з усім шматгранным жыццём савецкага народа, тым больш правільны шлях да творчых дасягненняў і ўдач» — гэтыя словы Генеральнага сакратара ЦК КПСС Л. І. Брэжнева маюць прамыя адносіны і да майстроў экрану, якія сабраліся на II Усеаюзны з'езд. Ён адкрыўся 11 мая ў Вялікім Крамлёўскім палацы.

У прэзідыуме — сустрэтыя апладысменты таварышы В. В. ГРЫШЫН, А. П. КІРЫЛЕНКА, А. М. КАСЫГІН, Ф. Д. КУЛАКОУ, К. Т. МАЗУРАУ, М. А. СУСЛАУ, А. М. ШАЛЕПІН, Ю. У. АНДРОПАУ, П. Н. ДЗЕМІЧАУ, Д. Ф. УСЦІНАУ, І. В. КАПІТОНАУ, К. Ф. КАТУШАУ, Б. М. ПАНАМАРОУ, старшыня Цэнтральнай рэвізійнай камісіі КПСС Г. Ф. СІЗОУ. Разам з імі вядомыя дзеячы савецкага кіно, кіраўнікі творчых і грамадскіх арганізацый.

З'езд адкрывае кінарэжысёр С. А. Герасімаў. Ад імя ўсіх савецкіх кінематаграфістаў ён выказвае гарачую ўдзячнасць роднай Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, Савецкаму ўраду за высокую ўзнагароду — ордэн Леніна, якой удастоен Саюз кінематаграфістаў СССР.

Пад бурны апладысменты залы з'езд выбірае ганаровы прэзідыум у складзе Палітбюро ЦК КПСС.

Выбіраюцца рабочыя органы з'езда.

Старшынствуючы С. А. Герасімаў наведвае, што на з'езд прыбылі госці — прадстаўнікі кінематаграфіі брацкіх сацыялістычных краін.

Присутныя ўшанавалі памяць памёршых майстроў кіно.

Слова для справядлівага даклада праўлення Саюза кінематаграфістаў СССР «Аб стане і задачах савецкага кінамастацтва ў святле рашэнняў XXIV з'езда КПСС» даеца першаму сакратару праўлення Л. А. Куліджанаву.

Месяць таму назад, сказаў Л. А. Куліджанав, закончыў сваю работу XXIV з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. З'езд прыняў сапраўды гістарычны рашэнні. Вялікае месца ў справядлівым дакладзе ЦК КПСС, зробленым тава-

рышам Л. І. Брэжневым, у выступленнях дэлегатаў, як вядома, занялі праблемы літаратуры і мастацтва. У кіраўніцтве партыі мы бачым рашучую ўмову ідэйнай чысціні, партыйнай этанакіраванасці і выхаваўчай дзейнасці мастацкай творчасці.

Роллю і месцам кіно ў жыцці людзей вызначаеца мера нашай адказнасці перад часам, перад народам, падкрэслівае дакладчык. Ён прыводзіць лічбы, якія сведчаць аб велізарнай папулярнасці кінамастацтва: кожны дзень кіназэарты краіны наведваюць 13—14 мільёнаў глядачоў, а кож-

ратурнай класікі. Сярод удзелых экранізацый апошніх гадоў — «Вайна і мір», «Браты Карамазы», «Гамлет», «Кароль Лір», «У багатай пані».

Аднак галоўным напрамкам творчасці з'яўляецца мастацкая распрацоўка сучаснай тэмы, падкрэслівае Л. А. Куліджанав. Звяртанне да сучаснасці, актыўнае ўварванне ў жыццё — абавязковая ўмова паспяховага развіцця савецкага кінамастацтва.

Далей ён гаворыць аб працэсе збліжэння і ўзаемага ўзбагачэння кінематаграфіі брацкіх савецкіх народаў. Агульнасць эстэтыч-

Саюзу кінематаграфістаў — ордэн Леніна

За заслугі ў развіцці савецкага кінамастацтва і адзначаючы ўклад савецкіх кінематаграфістаў у камуністычнае будаўніцтва, Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР Указам ад 10 мая 1971 года ўзнагародзіў Саюз кінематаграфістаў СССР ордэнам Леніна.

ны год — амаль пяць мільярдаў.

За гады, якія мінулі з устаноўчага з'езда Саюза кінематаграфістаў СССР, наша краіна адзначыла вялікія даты — 50-годдзе Кастрычніка і 100-годдзе з дня нараджэння У. І. Леніна. І натуральна, ленынская і гісторыка-рэвалюцыйная тэма заняла вядучае месца ў творчасці кінематаграфістаў апошніх гадоў.

У фільмах пра Леніна, пра рэвалюцыю, пра класавыя бітвы мінулага пастанова адчуваецца імкненне звязаць дзень цяперашні і дзень мінулы ў безупынацы рэвалюцыйных традыцый народа — першаадкрывальніка сацыялізма, працягвае прамоўца. Гэта імкненне праяўляецца як у ідэйнай накіраванасці твораў, так і ў іх мастацкім вырашэнні: сучасны аналіз гісторыі, верагоднасць адлюстравання сумяшчаюцца з абнаўленнем кінамовы. Традыцы рэвалюцыйнага кіно 20-х і 30-х гадоў развіваюцца з улікам духоўнага і эмацыянальнага вольту аўдыторыі, падзеі мінулага і характары іх удзельнікаў, захоўваючы свае канкрэтныя гістарычныя асаблівасці, набліжаюцца да сучаснага глядача, актыўна ўцягваючы ў яго душы папучы дачыненні да вялікай справы рэвалюцыі.

Глыбока станоўчы сэнс мела таксама больш шырокае звяртанне савецкіх кінематаграфістаў да падзей Айчынай вайны. Характэрна, што над фільмамі пра Айчынную вайну працуе ўся наша шматнацыянальная кінематаграфія.

Звяртанне да падзей Вялікай Айчынай вайны дало магчымасць стварыць шэраг значных твораў. У шэрагу лепшых фільмаў створаных за апошні час, дакладчык называе шматсерыйную кінапапею «Вызваленне».

Істотнае месца ў сучасным кінарэпертуары займаюць карціны, пастаўленыя на аснове твораў літа-

ны проблем, якія звязваюць народы, асабліва выразна праяўляецца ў фільмах, прысвечаных сучаснасці. У іх прасочваецца імкненне майстроў экрану паказаць будаўнікам новага грамадства як дзейную сілу гістарычнага працэсу.

Першы сакратар праўлення Саюза кінематаграфістаў звяртае ўвагу на тое, што яшчэ мала ствараецца фільмаў пра рабочы клас, пра людзей савецкай вёскі. Неабходна ўлічваць тую змену, якія адбываюцца цяпер у вёсцы.

У дакладзе вялікая ўвага ўдзелена праблеме адзінства формы і зместу, пытанням павышэння ідэйнага і мастацкага ўзроўню фільмаў, іх выхаваўчага ўздзеяння на глядача, іх грамадскай ролі.

Велізарнае значэнне для пашырэння і развіцця ўсіх відаў кінематаграфіі набыло тэлебачанне. Вялікая яго аўдыторыя — у насельніцтва цяпер ёсць больш за 37 мільёнаў тэлевізараў.

Многае ў кінематаграфіі, працягвае прамоўца, залежыць ад матэрыяльна-тэхнічнай базы фільмавытворчасці і пракату.

У развіцці савецкага кінамастацтва, у далейшым павышэнні яго ідэалагічнай актыўнасці, у стварэнні высокай ўзаемнай патрабавальнасці важнае месца належыць кінакрытыцы. У дакладзе адзначаецца неабходнасць далейшай актывізацыі кінакрытыкі, больш глыбокай распрацоўкі праблем тэорыі кіно.

Далей дакладчык гаворыць, што ва ўмовах неспыраючай ідэалагічнай вайны, якую вядзе супраць нас імперыялістычная прапаганда, мы не можам разглядаць нашы кінематаграфічныя справы ў адрыве ад усяго таго, што адбываецца на сусветным экране. Савецкая кінематаграфія выступае як сцяганосец і распаўсюдвальнік самых перадавых гуманістычных ідэй нашай эпохі.

Быў заслуханы даклад ман-

датнай камісіі з'езда. Цяпер у нашай краіне працуе больш за чатыры з паловай тысячы членаў Саюза кінематаграфістаў. Гэта амаль у паўтара раза больш, чым іх было ў час устаноўчага з'езда.

У спрэчках па справядлівым дакладзе выступілі кінадраматург А. Я. Каплер [Масква], першы сакратар праўлення Саюза кінематаграфістаў Грузіі С. В. Далідзе, апэратар М. М. Піліхіна [Масква] і іншыя.

Кінематаграфістаў віталі артыст Б. П. Чырковіч, першы сакратар ЦК ВЛКСМ Я. М. Цыжыльнікаў. Затым выступілі сакратар праўлення Саюза кінематаграфістаў Узбекістана А. Э. Хамраеў, сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў С. В. Сартакоў, акцёр У. В. Санаеў [Масква], рэжысёр С. І. Юркевіч [Масква].

Цёпла сустрэтыя прысутнымі, з'езд віталі кіраўнікі кінематаграфіі брацкіх сацыялістычных краін: А. Торндайк (ГДР), Э. Пятроў [Балгарыя], Б. Дашдорж [МНР], Е. Кавалярэвіч [Польшча].

13 мая на ранішнім пасяджэнні дэлегаты прынялі рэзалюцыю з'езда. У ёй гаворыцца, што Другі з'езд кінематаграфістаў СССР горада адабрае гістарычны рашэнні XXIV з'езда Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Вялікае месца ў справядлівым дакладзе ЦК, з якім выступілі таварышы Л. І. Брэжнеў занялі пытанні развіцця мастацкай культуры. Рэзалюцыя адзначае, што матэрыялы з'езда партыі маюць неадзіназначнае значэнне і для савецкага кінамастацтва. За апошнія гады майстры кіно дабіліся сур'езных творчых поспехаў. Створана ня мала таленавітых, прасякнутых камуністычнымі ідэямі твораў. Асабліва радаснымі з'яўляюцца дасягненні кінематаграфістаў шэрагу саюзных рэспублік.

Разам з тым з'езд звяртае ўвагу на нявырашаныя задачы. Высокі абавязак кінематаграфістаў — аднавіць на экране вобраз нашага сучасніка, чалавека перадавых поглядаў, высокай ідэйнасці і духоўнай культуры, нястомнага працаўніка.

У рэзалюцыі гаворыцца: «Згуртаваны пад сцягам партыі Леніна калектывы савецкіх кінематаграфістаў пούны рашучасці з гонарам выканаць задачы, выстаўленыя перад ім XXIV з'ездам КПСС, годна адказаць новымі творчымі справамі на высокія запатрабаванні, якія прад'яўляюцца сёння да кінамастацтва савецкім чалавекам — будаўніком камунізма».

З'езд унёс змяненні ў Статут Саюза кінематаграфістаў.

Дэлегаты зацвердзілі даклад Рэвізійнай камісіі саюза.

Затым былі падведзены вынікі выбараў новага саставу праўлення Саюза кінематаграфістаў СССР і рэвізійнай камісіі саюза.

Дэлегаты з'езда ўсклалі вынікі да Маўзалей У. І. Леніна і да Магілы Невядомага Салдата.

(Па матэрыялах ТАСС).

П АСВЕКА НАЗАД, 7—13 мая 1971 года, адбыўся першы Усебеларускі з'езд прафесійнальных саюзаў рэспублік. На ўсіх этапах сацыялістычнага і камуністычнага будаўніцтва прафесіянальны саюзі цвёрда і паслядоўна праводзілі ў жыццё палітыку Камуністычнай партыі. Іх заслуга вялікая не толькі ў эканамічным, але і ў культурным будаўніцтве.

Прыклад характэрныя лічбы.

У 1971 годзе ў рэспубліцы было ўсяго 24 клубы і 33 бібліятэкі. Сёння толькі прафсаюзнаыя арганізацыі маюць 606 клубаў, дамоў і палацаў культуры, 916 бібліятэк з кніжным фондам у 5,5 мільёна тэм, 10 620 чырвоных буткоў.

Культурныя ўстановы прафсаюзаў аказваюць вялікую дапамогу працаўнікам у павышэнні агульнаадукацыйнага і культурна-тэхнічнага ўзроўню, ідуць вялікую лепшыю работу, прапагандаюць кнігу, развіваюць мастацкую самадзейнасць, арганізуюць кіннаабслугоўванне.

Дзякуючы пастаяннай увазе і клопатам прафсаюзных арганізацый, многія ўстановы культуры значна павысілі ідэйны ўзровень сваёй работы, напоўнілі яе новым, больш багатым зместам, сталі сапраўднымі цэнтрамі камуністычнага выхавання.

Вялікі вопыт правядзення масава-палітычнай і культурна-асветнай работы накіпілі яны ў ходзе падрыхтоўкі і правядзення 50-годдзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, 50-годдзя БССР і Кампартыі Беларусі, 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна, у перыяд падрыхтоўкі і работы XXIV з'езда КПСС.

Ва ўстановах культуры шырока праводзіліся кастрычніцкія і ленынскія чытанні, тэматычныя вечары, сустрэчы з ветэрамі Камуністычнай партыі, удзельнікамі Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, грамадзянскай і Вялікай Айчынай войнаў. Вырасла сетка лекторыяў, значна павялічылася колькасць чытачоў прафсаюзных бібліятэк.

Работа многіх клубаў, дамоў і палацаў культуры зараз стала блізкай да практычных задач вытворчых калектываў, больш зместоўнай і разнастайнай.

Важна адзначыць, што культурна-асветныя ўстановы прафсаюзаў значна актывізавалі работу па Інтэрнацыянальным выхаванні працоўных, прапагандае дружбы народаў нашай краіны. У многіх дамах і палацах культуры прафсаюзаў праводзяцца вечары дружбы, лекцыі, кіналекторыі. У 1970 годзе ў Палацы культуры БССР аўтараў быў пачаты цыкл тэматычных вечароў пад агульнай назвай «Шырока страна мая родная». У перыяд падрыхтоўкі да 50-годдзя ўтв-

ІМ ПРЫСВОЕНЫ

ГАНАРОВЫЯ

ЗВАННІ

За заслугі ў развіцці друку, тэлебачання і радыёвяшчання Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР прысвоіў ганаровае званне заслужанага дзеячы культуры Беларускай ССР групе работнікаў Друку Беларускага тэлебачання і радыё. Сярод удастоеных звання — Аляксеева Таццяна Міхайлаўна, галоўны рэжысёр Беларускага радыё; Бастун Тамара Паўлаўна, дыктар Беларускага тэлебачання; Гарбачоў Міхаіл Васільевіч, намеснік сакратара праўлення Саюза пісьменнікаў СССР па літаратуры народаў СССР; Лісоўскі Аляксандр Уладзіміравіч — рэжысёр Гомельскай студыі тэлебачання; Тройцкая Марына Дзмітрыеўна, галоўны рэжысёр Беларускага радыё; Юрвіч Махіл Сеарафімавіч, галоўны кінааператар Беларускага тэлебачання.

НАРОД НАЗЫВАЕ ДАСТОЙНЫХ

Працягваецца вылучэнне кандыдатаў у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР.

Старшыня праўлення Саюза кампазітараў БССР, народны артыст СССР Рыгор Раманавіч Шырма названы кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР па Абідэвіцкай выбарчай акрузе працаўнікамі калгаса імя Куйбышава Быхаўскага раёна.

Артыст Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы Уладзімір Іосіфавіч Дзядзюшка вылучан калектывам тэатра кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР па Кахоўскай выбарчай акрузе.

Земляробы калгаса «Перамога» Пінскага раёна на перадвыбарчым сходзе аднадушна назвалі кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР па Загародскай выбарчай акрузе скульптар Андрэй Ануфрыевіч Бембеля.

Калгаснікі калгаса імя Леніна Петрыкаўскага раёна вылучылі кандыдатам у

дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР па Петрыкаўскай выбарчай акрузе намесніка старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Івана Паўлавіча Мележа.

Калектыв Пінскага экскаватарарамонтнага завода назваў сваім кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР па Пінскай — Усходняй выбарчай акрузе пісьменніка Пімена Емяльянавіча Панчанку.

На сходзе рабочых і служачых саўгаса імя Леніна Смалевіцкага раёна кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР па Смалевіцкай выбарчай акрузе вылучаны рэктар Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі Уладзімір Уладзіміравіч Алоўнікаў.

роўня СССР тут абдуцця тэматычныя вечары, прысвечаныя кожнай з 15 саюзных рэспублік, з удзелам прадстаўнікоў братніх народаў. Заключны вечар гэтага цыкла намечана правесці як вялікае свята перамогі ленинскай нацыянальнай палітыкі.

хаванні працоўных. 76 калектывам прысвоена высокае званне: народных, дзесяці калектываў з'яўляюцца лаўрэатамі Усесаюзных фестываляў.

М. ДУБКОВА,

секратар Беларускага савета прафесійныхюзаў

ВЕРНЫЯ ЗАПАВЕТАМ ІЛЫЧА

Адзін з першых такіх універсітэтаў у краіне быў створаны ў Гомелі — гэта універсітэт мастацкага выхавання пры Гомельскім палацы культуры чыгуначнікаў імя Леніна.

да, народны ансамбль песні і танца «Малодзец» Віцебскага Дома культуры мясцовай прамысловасці, народны агітэатр «Узменша» Дома культуры Магілёўскага завода штучнага валакна імя Куйбышава і многія іншыя калектывы.

Прагідным ВПСЦ адобрыў вопыт работы гэтага універсітэта і зрабіў яго здыткам прафсаюзных арганізацый усёй краіны.

Вялікай вядомасцю ў рэспубліцы і за яе межамі карыстаюцца беларусыя самадзейныя мастакі і майстры народнай творчасці. Далейшаму развіццю іх талентаў, выдзяленню сотняў невядомых народных мастакоў садзейнічаў Усесаюзны конкурс-выстаўка твораў народных умельцаў. У выстаўцы, якая адбылася ў рэспубліцы ў маі—чэрвені 1970 года, прынялі ўдзел 500 самадзейных майстроў, экспанавалася 1500 работ, звыш 800 з якіх былі прадстаўлены потым на Усесаюзнай выстаўцы ў Маскве.

Універсітэт прадуе 14-ы год. На трох яго факультэтах — музычным, тэатральным і выяўленчага мастацтва штогод займаецца больш тысячы чалавек.

Выпрабаваным сродкам камуністычнага выхавання з'яўляецца кіно. Прафсаюзы Беларусі маюць 553 кінаўстаноўкі, 123 аматарскія кінастудыі. Сёння 176 кінаўстаноўак бесплатна паказваюць навукова-папулярныя і хранікальна-дакументальныя фільмы.

Цікава будзе сваю работу народны універсітэт навукова-тэхнічнага прагрэсу Магілёўскага завода «Электрапрахвін».

У практыку работы многіх клубаў, дамоў і палацаў культуры трывалі ўвайшлі кінафестывалі, кіналекторыі,

Заслугоўвае ўвагі стапоўча работа народных універсітэтаў Бабруйскай швейнай фабрыкі імя Дзяржынскага, Мінскага тонкасукоўнага камбіната, саўтасаў: «Брэсці» Брэсцкага раёна, «Вагушаўскі» Сяненскага раёна.

Прафсаюзы садзейнічаюць развіццю творчых здольнасцей у кожным чалавеку, дамагаюць росту народных талентаў.

Толькі ў мастацкай самадзейнасці рэспублікі ўдзельнічае звыш 360 тысяч рабочых, служачых і членаў іх сем'яў, якія аб'яднаны амаль у 19 тысяч гуртоў і калектываў.

За высокае выканаўчае майстэрства і вялікую работу на эстэтычным вы-

АЛЯКСЕЕВА Таццяна Міхайлаўна. У 1945 годзе скончыла Ленінградскі дзяржаўны тэатральны інстытут імя Астроўскага. З 1947 года — антрыса Беларускага дзяржаўнага тэатра імя Янкі Купалы. Адначасова супрацоўнічае на Беларускай радыё. З 1956 года — рэжысёр вышэйшай дзівы Беларускага радыё.

лінай Ашчыншай вайны. З 1945 па 1963 гады працуе ў тэатрах краіны — Кішынёўскім рускім драматычным тэатры, Закарпацкім рускім драматычным тэатры, затым у Гомельскім абласным тэатры — яго дырэктарам. З 1963 года — рэжысёр Гомельскай студыі тэлебачання. Паставіў шэраг тэлеаперацый, сінрод іх — «Палёт» па аднайменнай п'есе У. Мехавя, «Хлеб» паводле апавесці І. Шамякіна, «Гэта быў пачатак» па п'есе А. Маўзона.

Юным слухачам падобілася радыёпастановаўкі «Ніцкава раіне», «Даніс дзізель», «Пісьмо Ільві», «Чатыры ўрокі ў Леніна» і іншыя, паставіленыя Т. Аляксеевай. Сталі папулярныя цыклы перадач «Радантыі», «Кальхана», «Аленчыны гульні», у якіх таксама прымае ўдзел Таццяна Міхайлаўна.

ТРОЦКІЯ Марына Дамітрыўна. У 1930 годзе скончыла драматычны тэхнікум у Мінску. З 1932 года — артыстка Дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Янкі Купалы. З 1948 года працуе рэжысёрам на Беларускай радыё. Яе паставілены шэраг радыёспектакляў на творах беларускіх аўтараў. Сінрод іх — «Вацляўшчына» па раманах К. Чорнага, «Зорка Венера» па апавесці Б. Бур'яла, «Мінемінае сэрца» па апавесці В. Панамарова і іншых іншых. Узнагароджана дыпламам Усесаюзнага радыё.

БАСТУН Тамара Паўлаўна. З 1947 года працавала дыктарам на Беларускай радыё. З 1955 — дыктар Беларускага тэлебачання. Вяла першую перадачу Мінскай студыі тэлебачання. Паставіла шэраг цыклаў тэлеперадач: «Панарамы навіны», «Пра час і пра сябе», тэлевізійны клуб «Колас», а таксама перадачы для вучняў «Тэлебачанне—школа».

ЮРЭВІЧ Мануіл Серафімавіч. Творчы пільны пачаў на кінастудыі «Беларусьфільм» у якасці асістэнта кінааператара. З 1966 года — кінааператар Мінскай студыі тэлебачання. З 1969 года — галоўны кінааператар Беларускага тэлебачання. Найбольш значныя работы — кароткаметражныя мастацкія фільмы «Крэконт», дакументальныя поўнаметражныя фільмы «Мера любові», другалі, трэці і пятыя серыі кінааперацы «Біяграфія мена рэспублікі».

ГАРБАЧОУ Міхаіл Васільевіч. Народны ў Беларусі. З 1941 года імяне і працуе ў Маскве. Перакладчык беларускай прозы. Зараз працуе намеснікам сакратара праўлення Саюза пісьменнікаў СССР, сакратаром Савета па беларускай літаратуры пры праўленні СЦ СССР.

ЛІСОУСКІ Алліксандр Уладзіміравіч. Закончыў Дзяржаўны інстытут тэатральнага мастацтва ў Маскве. Удзельнік Вя-

тэматычныя паказы фільмаў. У юбілейным ленинскім годзе Беларавіроф сумесна з Дзяржаўным камітэтам Савета Міністраў БССР па кінамаграфіі правёў фестываль фільмаў, прысвечаных ленинскай тэматыцы.

З уяўдзеньнем двух выхадных дзён лічце больш востра ўзнікла праблема арганізацыі адначынку працоўных. Нямала працуюць у гэтым напрамку прафсаюзныя арганізацыі рэспублікі. На шэрагу прадырэмстваў створаны штабы выхаднага дня. У многіх клубах, дамах і палацах культуры праводзіцца вечары адначынку, цэхаўныя, аменныя і сямейныя вечары.

Многія клубныя ўстановы рэспублікі: Палац культуры Мінскага трактарнага завода, Дома культуры Магілёўскага завода штучнага валакна імя В. В. Куйбышава, Мінскага аўтазавода, Гомельскі Палац культуры чыгуначнікаў вядуць вялікую работу па месцы жыццядзейнасці рабочых і служачых, у інтэрнатах і домапраўніцтвах, на агітляцёўках.

Прафсаюзныя арганізацыі і іх культурна-асветныя ўстановы праводзяць вялікую работу па выхаванні моладзі на рэвалюцыйных, баявых і працоўных традыцыях. З гэтай мэтай шырока выкарыстоўваюцца заводскія музеі, маладзёжныя клубы на інтарэсах, паходы на месцах баёў, партызанскіх сцежках. Паходы на дарогах баявой славы зарадзіліся ў Беларусі ў 1964 годзе, напярэдадні дваццатгоддзя вызвалення рэспублікі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. На дарогах баявой славы тады прайшло каля 400 тысяч чалавек.

У сучасны момант прафсаюзныя арганізацыі рэспублікі і іх культурна-асветныя ўстановы прыступілі да работы па прапагандзе і растлумачэнні працоўным раішэнняў і матэрыялаў гістарычнага XXIV з'езда КПСС, які наменці вялікую праграму камуністычнага будаўніцтва ў нашай краіне. Прафсаюзныя арганізацыі ставяць сваёй задачай, каб гэта работа вялася штодзённа і глыбока, каб для кожнага працоўнага рэспублікі раішэнні з'езда сталі баявой праграмай дзейнасці.

Мы заўсёды кіруемся значымі словамі У. І. Леніна, што прафсаюзы—гэта школа камунізму. Сёння ў гэтай школе—мільёны і мільёны працоўных. І няма ў нас, прафсаюзных работнікаў, больш ганаровага абавязку, чым служыць Яго Вялікасці рабочаму класу, быць вернымі заветам Ілліча.

ФОТААПОВЕСЦЬ АБ ПРАФСАЮЗАХ

Да 50-годдзя прафсаюзаў Беларусі творчая студыя «Фота і жывіца» Саюза журналістаў БССР выпусціла масавым тыражом ілюстраваны альбом «Прафсаюзы — школа камунізма».

Альбом адкрываецца артыкулам старшыні Беларускага савета прафсаюзаў М. Полазава «З ленинскай партыяй навікі».

Альбом — своеасаблівая фотааповесць — знаёміць чытача з дасягненнямі тройчы ордэнаноснай Беларусі ў гаспадарчым і культурным будаўніцтве. Змешчаныя тут нарысы, дыяграмы, фотаздымкі расказваюць таксама аб вопыце работы перадавых прафсаюзных арганізацый. Асобныя раздзелы прысвечаны развіццю мастацкай самадзейнасці, арганізацыі адначынку працоўных, разгортванню спартыўнай работы і г. д.

Матэрыялы альбома паказваюць паслядоўную барацьбу прафсаюзаў БССР за мір, сацыяльны прагрэс і адзінства міжнароднага рабочага руху на рэвалюцыйных прынцыпах.

Ул. ФРЭЙДЗІН.

ЮБІЛЕЮ ПРЫСВЯЧАЕЦА

З 8 па 17 мая ў Мінскай вобласці праходзіць дэкада самадзейнага мастацтва, арганізаваная Мінскім абласным Домам мастацкай самадзейнасці. У дэкадзе прымаюць удзел лепшыя калектывы дамоў і палацаў культуры горада Мінска і Палаца культуры жодзінскіх аўтамабільбудаўнікоў.

У гасцяў у шахцёрка Салігорскага павялі ансамбль аперэты клуба Мінскага абуткавага вытворчага аб'яднання «Прамень» і агітацыйна-мастацкая брыгада Мінскага медыцынскага інстытута. На сцэне Палаца культуры Беларускага аўтамабільнага завода ў Жодзіна выступяць калектывы мастацкай самадзейнасці дамоў культуры 2-га цагельнага завода і тонкасукоўнага камбіната, а жодзінцы са сваёй творчай справаздачай пабываюць у працоўных горада Барысава, дзе выступяць у гарадскім Доме культуры і ў парку культуры і адначынку імя М. Горкага.

Канцэрты самадзейных артыстаў паглядзяць працоўныя Нясвіжа і гарадскога пасёлка Гарадзея, а 16 і 17 мая маладзечанцы ў Доме культуры чыгуначнікаў будуць прымаць мінчан.

Калектывы мастацкай самадзейнасці свае творчыя справаздачы прысвечваюць 50-годдзю першага Усёбеларускага з'езда прафсаюзаў.

Т. КУРЫЛА.

ПАЗНАЁМУСЯ я з ім у другой палове дваццатых гадоў. Янка Журба жыў на перыферыі і прыехаў у Мінск у Дзяржаўную бібліятэку, каб знайсці ў старых выданнях вершы, якія ён не змог змясціць у першым сваім зборніку «Заранкі». Паездка Івана Якаўлевіча аказалася няўдалай: многае не знайшлося, некаторыя выданні,

тырнаццаць дзяцей. Бацька іх—Якаў Іванавіч займаўся сельскай гаспадаркай, адначасова быў і ганчаром, і печніком, а кожная вясно — і плятачом. Маці — Соф'я Маркаўна ведала безліч народных песень і любіла літаратуру.

Тая сустрэча з Янкам Купалам натхніла Янку Журбу на шчырыя і простыя радкі, поўныя веры ў тое, што ворагі ўсе згінуць, — нам сонца заблішчыць»:

Я шчыра шчыра веру,
Я веру ўсёй душой,
Што ўстанеш ты

Край родны, зямлі мой,

Янка Журба не толькі гаварыў аб мінулым, аб пройдзеным. Ён непарульна быў звязаны з сучаснасцю і прадбачыў заўтрашні дзень:

Дала мне партыя патхненне,
Адчуў я творчых дум узлёт,
З уцехай соцечнай узлёт,
Да камунізма наш знаход

Прыемна, што памяць аб паэце жыве, што напярэдадні 90-годдзя з дня нараджэння выдана выдана зборнік яго выбраных твораў, па радцы прагучалі яго лепшыя творы, а ў школах і адукацыйных закладах літаратурныя вечары.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ.

ШТРЫХІ ДА БІЯГРАФІІ

ДА 90-годдзя З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ Янкі ЖУРБЫ

патрэбныя для паэта, меліся толькі ў Ленінградскай і Маскоўскай бібліятэках. Я ж быў рады сустрэчы са старэйшым нашым паэтам. Хацелася пагутарыць з ім, пачуць яго расказы пра паэтаў і пісьменнікаў пачатку нашага стагоддзя. Аднак Іван Якаўлевіч сумна ўсімхнуўся:

— На з'ездзе мы тады не абіраліся, адзіным ганарарам была радасць, што твой твор змясцілі ў друку, а наведваць адзін аднаго не было сродкаў.

Але сёе-тое ён усё ж расказаў — аб рэдактарскай дзелавітасці Янкі Купалы, аб тым, што Купала часта пісаў яму пісьмы, папрабаваў не маўчыць, «варушыцца», Пасля смерці Янкі

Журбы, у 1964 годзе, я з болей прыгадаў нашу тую размову і захацелася зрабіць нешта для ўшанавання памяці сціплага працаўніка роднай літаратуры. Я знайшоў адрасы яго сваякоў і знаёмых, напісаў ім пісьмы, каб сабраць біяграфічныя матэрыялы. Ад інжынера Уладзіміра Яскевіча, які сябраваў і працаваў разам з Янкам Журбаю, я даведаўся, што радзіму паэта, вёску Купніна, наведваў незадоўга да першай імперыялістычнай вайны Янка Купала і прабываў там некалькі дзён, што гэта сустрэча была запамінальнай для абодвух паэтаў.

Брат Я. Журбы Фёдар Якаўлевіч пісаў мне з Кіева, што жыццё ў маластве было ў іх цяжкае, у бацькоў было ажно ча-

ДАРАГІ дружа! Табе ўжо шэсць-дзят? Нічога, не на многа менш і мне. У гэты дзень мне хочацца сказаць табе тое шчырае слова, якое пры іншых акалічнасцях з-за тае ж далікатнай шчырасці неяк не прынята гаварыць адзін аднаму. Не пужайся, гэта не будзе ялейна-юбілейны артыкул. Я і не ўмею і не люблю іх пісаць, як і чытаць. А вот шчырае слова — паважаю, як паважаеш і ты, гэта я ведаю.

Не збіраюся я, дарогі дружа, пісаць і літаратуразнаўчага па ўсіх прывілах і законах артыкула пра тваю немнагатамную творчасць. Навукі ў такой пісанне не многа, а сухаты — аж залішне. Гэта зробіцца без мяне, тым болей, што паэзія — штукавіна тонкая, вельмі ж трэба сцерагчыся, каб, бывае, не наступіць ёй на вуша сваім праязным лапцем.

Калі праз многа год сустракаюцца два старыя знаёмыя, то ўся іх даўжэзная размова адразу пачынае круціцца вакол: «А помніш?» У нейкім падобным плане і я хачу павесці гаворку.

І ўсё-такі перш-наперш пра паэзію... Ты добрае слова сказаў пра яе: «...у чалавека заўсёды будзе патрэба ў чароўнай сіле паэзіі». Я хачу цябе падпрывіць, устанавіць слова «ў кожнага!» А потым падумаў: што я кажу? Хіба ж у кожнага? У тым-то і справа, што не ў кожнага. Сваім адносінамі да паэзіі чалавек і адрозніваецца ад чалавечка-падобнай істоты. І яшчэ: «...сапраўдным паэтам становіцца толькі той, хто адкрывае жыватворныя скарбы народных дум і пачуццяў, у дасканаласці авалодвае незлічонымі багаццямі слова». Вельмі справядліва! Не буду разгортваць тваю гэту глыбокую думку, учалюся толькі за апошняе, за «слова».

Загадка паэзіі, яе прырода ў тым таямнічым і магічным слове, якое шанула дзяўчынка свайму глінянаму салаўю:

Нуліў я дачцы салаўя —
З гліны,
Засушанага,
І ажыла
Птушка мая,
Замове паслушная.
Шпанула дзіця
Слоўна адно —
Пырхнуў салоўна
З хаты ў анно
І заспяваў на волі
У нас
У садку.
У бяззвым голлі.

Што ж гэта было за слова? У чым яго магічная сіла? Як яе спасцігнуць, разгадаць?

А, можа, зусім і не трэба разгадаць яе, гэту магічную сілу слова, каб не сцуралася яна добрай дзяўчыні? А, можа, у гэтай замове і ёсць тое «сіявокае шчасце», што на крылах ранішняй птушкі адлятае, як спуджаная мара? І дзе тая сцяжынка, якой прыходзіць яно, дзе той ключык, які адмыкаецца яго клетка?

Кожны чалавек — калі ён чалавек — павінен знайсці сваю паэзію,

усё жыццё гадаваць яе, ператварыць яе ў паветра і хлеб, у жаданне гаварыць і марыць. А паэт, у адрозненне ад непээта, акрамя ўсяго, павінен быць і чараўніком слова.

...Сорак тры гады назад, як не дзіўна, нам было ўсяго па шаснаццаць. Ты прыходзіў узяць кнігі. Чым пабольш, Беларускіх. Ты быў у палатнянай вышытай валожкай сарочцы, з кійком...

За другім разам я ўжо праводзіў цябе па куп'істым поплаве, дзе на нітачках віселі жаўранкі, а ў плёсе за-

і наўкай сырадою.

Адыходзячы з гэтага пры канаве месца, я заклінаў цябе застацца мам сям'ярам і, яшчэ не згубіўшы цябе з вачэй, пачынаў чакаць новай сустрэчы.

І яна адбылася, гэта новая сустрэча — праз год, у Слуцку. Ты ўжо быў для мяне слаўным паэтам аднаго надрукаванага верша ў «Вясне». Я з зайдрачна не адзін раз прачытаў гэты верш і к сустрэчы ведаў яго амаль напаміць. Вядома ж, ты чакаў ад мяне нейкага чытацкага слова. Не ней-

гады. Нейкімі скупымі абрыўкамі даходзілі да мяне на Любаншчыну звесткі пра цябе з Бабруйска, з Мінска, з Беластога. Рэдка гэтай весткай быў адзі-другі надрукаваны верш.

Нічога ў гэтых нашых першых проках асаблівага не было, звычайнае сяброўства? А для мяне — не. Для мяне гэта сяброўства было адной з тых галоўных прычын, што вызначылі напрамак маіх думак і імкненняў.

На небе згушчаліся хмары, у паветры запахла парахавым дымам, і «наш эшалон ужо ішоў на фронт». Гэта яшчэ пакуль што на выратаванне сваіх братаў і сёстраў. А не прайшло і двух гадоў, як у самую «пару салаўінай песні» настаў той пакутны дзень навалы, што прынёс людзям незлічонае гора, «горкі вырай» і «тугу па сынах сваіх адзінокай маці».

У цяжка для Радзімы дні 1942 года ў «Комсомольскай правде» прамільгнула тваё імя. Я аж закрываў ад радасці: «Ты жыві, дарогі мой! Ты выбраўся з пекла!» Адрозу ж пішу ў «Комсомолку» — накіраваны бог прашу знайсці мне Цімоха Крысько — і праз некалькі тыдняў у мяне на стала ліст з тваім знаёмым почыркам і звязак родных беларускіх газет. Радасці не было канца. Зноў ты падаваў мне руку, пытаўся, ці пішу, бударажыў маю душу. Як рукою зняў маю тугу адарванага чалавека. Я загаруюся неперааодльным імкненнем туды, бліжэй да цябе. Хочь і не так хутка, але збываецца мая мара. Цераз два гады я сустракаю цябе ў

Васілю ВІТКУ — 60 гадоў

ПАСЛЯЗАУТРА спаўняецца 60 гадоў выдатнаму нашаму паэту, драматургу і празаіку Васілю Вітку. З гэтай нагоды праўленне Саюза пісьменнікаў рэспублікі накіравала агляду прывітальны адрас, у якім гаворыцца:

«Дарогі Цімох Васільевіч! Сардэчна віншуюем Вас, выдатнага паэта, драматурга, празаіка, заслужанага дзеяча культуры БССР, з днём шасцідзесяцігоддзя.

Вось ужо больш як сорак гадоў працуеце Вы на паэтычнай ніве. Працуеце стала, дбайна, самааддана, з вялікай любоўю да сваёй справы, да жывога народнага слова, з нястомным гаспадарскім клопатам пра сённяшні і заўтрашні дзень роднай літаратуры. Дбайна Ваша праца, шчодры Ваш талент, багаты і Ваш урадак. На Вашым творчым рахунку — кнігі лірыкі, зборнікі вершаў для дзяцей, казкі, п'есы, апалядванні, замалёўкі, мастацкія пераклады.

Вас добра ведае наш дарослы чытач. Але асаблівай вядомасцю і пашанай карыстаецца Вы сярод чытачоў юных. І гэта натуральна, бо Вы добра ведаеце свет дзіцячай душы, дзіцячую псіхалогію, з'яўляецеся тонкім, даснальным мастаком у жанры дзіцячай паэзіі.

Разнастайную творчую працу Вы паспяхова спалучаеце з актыўнай грамадскай дзейнасцю, шмат сіл і часу аддаеце выданню часопіса «Вяселла», галоўным рэдактарам якога з'яўляецеся з дня яго ўтварэння. Нямала ўвагі аддаеце Вы тансма выхаванню творчай моладзі. Вядомы Вашы сталыя сувязі з чытачамі, дарослымі і юнымі, з якімі Вы часта сустракаецеся.

Карыстаючыся нагодай, сведчым Вам, дарогі Цімох Васільевіч, яшчэ раз сваю павагу і жаданне Вам ад усяго сэрца доўгіх год жыцця, поспехаў у творчасці і ўсяго найлепшага ў жыцці».

Рэдакцыя штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва», далучаючыся да гэтага прывітання, у сваю чаргу віншуе Цімоха Васільевіча з юбілеем і зычыць яму моцнага здароўя і новага творчага плёну.

ВАЛАДАР ЧАРОЎНАГА КЛЮЧЫКА Мікола ЛОБАН
СЛОВА ДА СЯБРА

цвітаў лотак. Мы падышлі да самага рова, што аддзяляў чаплічкі поплаў ад еўліцкага палетку, і паселі на вільготным насыпе. Усюды яшчэ праціскалася вада, і коні, выцягваючы загрузлыя на калені ногі, хлопалі, быццам адкаркоўвалі бутэлькі. Ты мне чытаў вершы, ясеніскія, і сярод іх — «Чорнага чалавека». Я толькі-толькі быў пазнаёміўся з гэтым вялікім паэтам, хаваў стары нумар «Огонька» з яго, на ўсю вокладку, партрэтам, але вершаў, хіба толькі акрамя «Ліста да маці», не ведаў. А ты мне чытаў іх адзін за другім.

Той раз ты мне яшчэ не сказаў, што пішаш, не сказаў табе і я. Гэта неск само сабою стала разумецца. А гаварыць? Ці было ўжо ў нас тады права на гэту самую «штуковіну», што называецца паэзіяй, ці дастаткова мы былі закаханы ў яе, каб прызнавацца адзін аднаму? Гэта стрымлівала.

Потым ты ўстаў, паціснуў мне, як дарослы даросламу, руку і, разгануўшыся, пераскочыў равок. Цяпер ты пойдзеш паўз засеянны, але яшчэ чорныя палі туды, дзе збеглася сярод хутароў купка хат. Там, сярод іх, і твая маленькая, невялікая дастатку хата. У ёй твае працавітыя, нялёгкага лёсу бацька і маці, якім ты некалі прысвечіш не адзін пранікнёны, поўны сьнегоўнай любові радок. Там і твая зусім яшчэ маленькая сястрычка. І, вядома ж, яны ўжо недзе чакаюць цябе на вячэру з гарачай бульбай

кага нават, а добрага, цёплага, сяброўскага. О, як хочацца гэтай падтрымкі, гэтага, сціплага, шчырага і сарамлівага слова «здольнасць». Мясце спыняла тады дыстанцыя, якая раптам утварылася паміж намі, паміж прызнаным і, бяспрэчна, таленавітым і непрызнаным, талент якога дзесьці свяціўся ў туманнай праекцыі. Спыняла мяне і згадлівае — а раптам я выкажу што-небудзь бяздарнае і ты ўбачыш гэту маю бяздарнасць? Але ты, мне здаецца, жыў тады і іншым пачуццём, пачуццём абавязку падаць мне руку. Ты папрасіў даць пачытаць што-небудзь з таго, што я пішу: «Вясне» патрэбна проза. Мой «шэдэўр», невялічкі абразок, быў пры мне, і я з хваляваннем аддаў яго ў твае рукі. Тут жа, на вуліцы, прыпершыся к плоту, ты прачытаў яго. Чакаю. А на твары — ні хмурынчкі, ні вясёлага зайчыка.

— Гэта што ў цябе такое? Урываю з вялікага чаго? — сур'эзна пытаешся, бшцам трымаеш у руках кавалак нечага вельмі значнага.

А мне і сказаць няма чаго. Напісалася нешта і толькі, замалёвачка з натуры. Яна не давала ніякай тэмы для размовы. Што можна было сказаць пра апісанне таго, як заходзіць сонца! нараджаюцца вярчэнні гуні? Але, каб заспакоіць мяне, ты запрашаеш на заняткі літаратурнага гуртка, які быў арганізаваны не без твайго ўдзелу пры гарадскім клубе. Жыццё нас разлучыла на многія

Маскве ў рэдакцыі часопіса «Беларусь». Скупыя прадуктовыя карткі не дазволілі нам пасядзець за чаркай, абшліся чаем з «тытана» ў гасцініцы «Якар». Але і без чаркі было ўжо веселай на душы: ішоў 1944 год, ужо вялікая тэрыторыя была вызвалена ад фашысцкай нечысці, ужо быў вызвалены і кавалачак, хоць і скрываў ленай, хоць і знявечанай Беларусі. Помню, ты паказаў мне рукапіс першай сваёй кніжачкі вершаў «Гартванне», якая вось-вось павінна была выйсці з друку, прачытаў з яе некалькі незнаёмых мне вершаў, напісаных у дні вайны. Потым мы захапіліся старонкамі аповесці «Млечны шлях» Кузьмы Чорнага, якая была падрыхтавана да друку.

— Дарэчы, Мікалай Карлавіч тут, у «Якары» жыве, пойдзем зараз да яго. — сказаў ты і павёў мяне на другі паверх.

Да гэтага я ўжо сустракаўся з Мікалаем Карлавічам у Мінску, атрымліваў ад яго лісты і таму сустрэў ён мяне як знаёмага чалавека і пісьменніка, хоць я ім яшчэ і не быў.

Мікалай Карлавіч адразу пачаў успамінаць смешныя выпадкі з жыцця на Слуцчыне. Вось ужо сапраўды.

Будзем мы ўсюды неразлучны
З першымі ўспамінамі жыцця,
З ціхаю тугай па роднай Слуцчыне,
З шлохам альяховага ліся...

З усёй размовы, якая адбылася тады ў пакоі К. Чорнага, відаць было, што ён чуў пра мяне і ад цябе.

БелСЭ, том III

ЯК ВЯДОМА, падпісчыкі атрымалі ўжо другі том гэтага цікавага, першага ў Беларусі навуковага энцыклапедычнага выдання. На чэрзе — трэцяя кніга. У якім яна стане? Што цікавага будзе на яе старонках? Калі трапіць да чытача? На пытанні карэспандэнта штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» адказвае кандыдат гістарычных навук, адказны сакратар Галоўнай рэдакцыі Беларускай Савецкай Энцыклапедыі Аляксандр Петрашкевіч:

— Са здавальненнем паведамляю, што ў гэтыя знамянальныя дні ўсенароднай працоўнай вахты трэці том энцыклапедыі падпісаны ў друку. Сімвалічна, што том адкрываецца словам «веды». Дэвіз нашага жыцця: веды — народу, і калектыву Галоўнай рэдакцыі БелСЭ імкнецца як найлепш задаволіць гэтае высакароднае імкненне — узброіць нашых чытачоў навукова абгрунтаванымі, глыбока даследаванымі і правяранымі сучаснай

практыкай па ўсіх галінах ведаў. У трэцім томе будзе змешчана каля трох тысяч тэрмінаў, шмат ілюстрацый — фотаздымкаў, карт, схем, каляровых ўклеек. Як і першыя два томы, так і трэці мае свае, так званыя «ударныя тэмы», своеасаблівыя манграфічныя даследаванні. Можна будзе, напрыклад, прачытаць артыкулы: Вялікая Айчынная вайна Савецкага Саюза 1941—1945, Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя 1917, Вялікае княства Літоўскае, Грамадзянская вайна і замежная ваенная інтэрвенцыя ў СССР 1918—1920, Вы-

зваленая барацьба ўкраінскага і беларускага народаў (1648—54) і шмат іншых.

Нямала патрэбных і цікавых звестак знойдуць чытачы пра Віцебскую і Гомельскую вобласці, пра іх абласныя цэнтры. У гэтых раздзелах можна будзе пазнаёміцца з гістарычным мінулым і сучасным станам гаспадаркі, культуры і аховы здароўя Віцебшчыны і Гомельшчыны.

Прыгадаем некалькі артыкулаў, у якіх пададзены звесткі пра Віцебшчыну ад даўніх часоў і да нашых дзён: Віцебскае княства, Віцебскае паўстанне 1623, Віцебская арганізацыя РСДРП(б), Віцебская арганізацыя КПБ.

Цікавыя артыкулы пра гараічнае змаганне беларускага народа з нямецка-фашысцкімі акупантамі: Віцебскае пар-

тыйнае падполле ў гады Вялікай Айчынай вайны, Віцебская аперацыя 1944, Віцебскі падпольны аб'ём КП(б)Б у гады вайны, Віцебскія вароты — 40-кіламетровы пралом у лініі нямецкага фронту паміж Веліжам і Усвятамі, які стварыўся ў выніку наступлення савецкіх войск зімою 1941—42.

Нямала артыкулаў прысвечана культуры Надзвінскага краю. Тут і арганізатарныя помнікі мінулага, і звесткі пра школу-майстэрню мастака Ю. Пэна, вышэйшых навучальных устаноў, газеты, якія выдаваліся да рэвалюцыі і сёння выходзяць у свет, абласныя краязнаўчы музей і інш. Мала хто ведае, што ў Віцебску ў 1845—46 гг. працавала трупа, створаная французскім балетмайстрам М. Піёнам (адна з назваў — Віцебскі

балет Піёна). У трупе былі вольныя і прыгонныя беларускія акцёры, танцоўшчыкі і музыканты. Віцебск — своеасабліва калыска, дзе выхоўваліся прафесійныя мастакі. З 1918 па 1941 год тут працаваў мастацкі тэхнікум, многія выпускнікі якога пазней сталі вядомымі майстрамі мастацтва Беларусі.

У трэцім томе змешчаны артыкулы пра пісьменнікаў Васіля Вітку, Анатоля Вольнага, Віталія і Артура Вольскіх, Анатоля Вялюгіна, Анатоля Вяцінскага, Платона Галавача, Цішку Гартнага, Сцяпана Гаўрусёва, Аркадзя Гейна, Ніла Гілевіча, Пятра Глебку, Сяргея Грахоўскага, Анатоля Грачанікава, пра беларускага пісьменніка-дэмакрата Арцёма Ігнатавіча Вярыгу-Дарэўскага і іншых. Патрэбныя, на не-

І яшчэ заломнілася мне, як чытаў я табе апавяданне, ужо напісанае тут, у Мінску. Называлася яно «На жалезцы». Гэта быў першы твор, які некалькі дзён падабаўся мне самому. Перапісаўшы апавяданне начыста, я бег да цябе на Кралоткінскую хутчэй прачытаць. Вольга Рыгораўна запаліла нам лямпу. І мы ўтраіх размясціліся вакол стала. Я пачаў чытаць. На самым пачатку вельмі прыгожа, паўчы гарцаючы, бег вялікі рыжы сабака. Здрава быў зроблены ў мяне гэты абзац! Прачытаў — і не ўцярпеў, каб не зірнуць на цябе. Не можа ж быць, каб гэтым я цябе не падкупіў?

Але эмоцый захаплення не паследавала. Не было іх і тады, калі я палажыў апошняю старонку.

— І гэта ўсё! — зусім праявіла ледзь не закрычаў ты, усхапіўшыся з крэсла. — І ты гэта лічыш апавяданнем?

— Лічу, — запярэчыў я.

— Ну што ж, можаш сабе лічыць, толькі друкаваць яго ніхто не будзе.

Вольга Рыгораўна пачала абараняць мяне. Ёй шкада было, што мяне спасцігла такая няўдача.

Я расчыраваны і ўмакрэлы схопіў са стала свае лісты, запхнуў іх у кішэню і выбег. Я не заўважыў, як па руінах горада дабег да свайго дома на Маскоўскай. Самая вялікая крыўда была ў тым, што ты быў усё-такі праў. Да гэтага я прыйшоў па дарозе. Але самае большае здзіўленне маё было з таго, што ты на адным з пленумаў праўлення СП БССР назваў яго ў дакладзе як маё дасягненне і што гэта апавяданне сведчыць пра тое, што я буду расці як праявіць эпічнага жанру. Адным словам, я стаў нейкім вусным праявікам. А што да эпічнасці, то ты, відаць, аказаўся ў некаторай ступені праў.

Праходзяць месяцы, ты адно за другім падпісваеш у друку некалькі маіх апавяданняў, нарысаў, артыкулаў. Мне — ні слова, другім — пахваляеш. А раз так, значыць гэта не тое. Я ўжо цябе вывучыў! Злуюся. Як жа ўзяць мне тваю гэту крэпасць?

Наступным чытаннем быў раман «На парозе будучыні». Адаў — і дрыжы. Жартачкі — раман, тры гадзіны работы толькі за сталом! Але і не гэта галоўнае. Галоўнае — расчараванне і адыход ад літаратуры: столькі патрачана сілы і часу, а сапраўднага няма. Ніякай тэндэнцыінасці не магло быць, з твайго боку, твой асялок быў справядлівы. Тваё вока ўбачыць, злавіў я сваю птушку ці ўсё яшчэ безнадзейна ганяюся за ёю, стаў я тым чараўніком слова, без чаго не бывае паэта, ці яшчэ не стаў, раскрылася перада мною тайна таго слова, якое дзяўчынка шапнула свайму глінянаму салаўю, ці не?

І ты пахваліў. Нарэшце.

Не думаю, дарогі, што прыцыповасць — пошта лёгкая. Не, не кожнаму яна па плячы!

Я ўспамінаю гэту цудоўную рысу твайго характару не таму, што я ў некаторай ступені быў «ахвярай» яе, а таму, што гэта вызначыла цябе і як чалавека і як пісьменніка, ва ўсім тваім і дзіцячым і недзіцячым амплуа, як паэта і як праявіка, драматурга і эсэіста. Гэта выражэнне цывілізацыйнага рэалістычнага погляду на жыццё, праўдзівасці і шчырай любові да маці-радымы.

Жадаю табе поспеху, дарогі дружа!

Генадзь ТУМАС

Стралае родная зямля.
Яшчэ цяпер

там-сям

страляе.

Дзяды ўспамінаюць:
Мін было,

як бульбы.

Стралае
родная зямля.

Тут сеяў смерць калісці
вораг.

І выбухі стаяць,
як крыкі

Загубленых людзей.

Стралае родная зямля.
Пасля ўзарваных бомбаў

Зноў над краем звініць
цішыня...

Партызанскія зямлянкі —
гарады ў зямлі,
партызанскія зямлянкі —
беларускія гарады.

Не шукайце тут палацаў,
тут палац адзін—лясы,—
скарб адвечны, найсвяты.
На адной раслі зямлі,
разам у вайну былі
лес і людзі.
Не шукайце тут палацаў,
не шукайце даўніны,
партызанскія зямлянкі,—
гэта памятка вайны.
Партызанскія зямлянкі—
безназоўныя гарады,
так і не захопленыя ворагам...

КНИГА

Засеяў першагаспадар Скарына
У Златай Празе белыя палі.
За трыдзець ад роднае
зямлі
Закрасавала важка слова сына.

Ад працы сейбіта-беларусіна
Святлеў народ, хмурнелі
каралі.
А потым—ані каліва ў раллі,
Запанавала змрочная часіна.

Калючы людзі вырвалі асот.
Лятуць збіраць на ніву пчолы
мёд.

Нектар вякоў знаходзячы
у красках.

Дало усходы зерне друкара,
І гэта ўжо цяпер зусім
не казка—
Адна з легенд сівых пра
змагара.

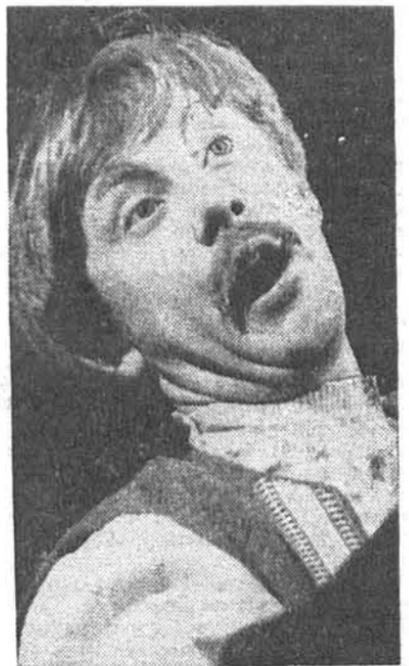
Даўно лістота на зямлі
счарнела,
ды зімы няма, няма зімы.
Аднойчы сонца так прыгрэла,
што дзівіцца сталі мы.

І асенні дзень, вясёлы, чысты,
за вясновы палічылі
неўспадзеў.
Не паверыў толькі дуб
вячысты—
ні адзін лісток да долу
не зляцеў.

У Рускім дзяржаўным драматычным тэатры БССР імя М. Горкага адбылася прэм'ера спектакля «Разгром» па матывах рамана А. Фадзеева (інсцэніроўка М. Захаравы і І. Прута). Пастаноўка Ф. Шэйна, мастак Л. Альшыц, кампазітар А. Нікалаеў, рэжысёры Ю. Міраненка і А. Смелякоў.

На здымку — народныя артысты БССР Р. Янкоўскі ў ролі Левінсона.

У Беларускай тэатры юнага гледача адбылася прэм'ера спектакля «Несцерка» па п'есе В. Вольскага. Кіраўнік пастаноўкі — народны артыст СССР П. Малчанаў, рэжысёр Г. Кандрашова, мастак Ю. Тур, кампазітар Г. Сурус. У галоўных ролях заняты заслужаныя артысты БССР Л. Цімафеева і У. Говар-Бандарэнка, артысты А. Ротэр, В. Турмовіч, Л. Міхайлаў, В. Мельнікаў і іншыя.

На здымку — В. Турмовіч у ролі Несцеркі.

ІМЯ А. ФАДЗЕЕВА З УДЗЕЛАМ АЎТАРА

У 1969 годзе ў нашар выдатнай падзеі ў гісторыі савецкага народа — перамогі над фашысцкай Германіяй, ЦК ВЛКСМ, Саюз пісьменнікаў СССР, выдавецтва «Молодая гвардыя» аб'явілі Усесяюзны літаратурны конкурс імя Фадзеева.

Днямі сакратарыят ЦК ВЛКСМ і сакратарыят праўлення Саюза пісьменнікаў СССР падвалі вынікі літаратурнага конкурсу імя Фадзеева і паставілі прысудзіць прэміі пераможцам. Сярод узнагароджаных беларускі пісьменнік І. Шамякін. Яму прысуджана другая прэмія за апавесць «Браняносец «Таварыш Ленін».

На філалагічным факультэце Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна адбыўся дыспут па раманах Івана Чыгрынава «Пляч перапёлкі». Уступнае слова пра раман зрабіў выкладчык ўніверсітэта Л. Царанкоў. Затым выступілі студэнты.

Гаворка аб раманах закончылася выступленнем І. Чыгрынава, які раскажаў, як ствараўся твор, якія падзеі ляглі ў яго аснову, падзяліўся сваімі творчымі планами і думамі.

шу думку, і артыкулы пра пісьменнікаў братніх народаў, творы якіх перакладліся на беларускую мову ці яны самі перакладлі кнігі беларускіх літаратараў на рускую і іншыя мовы. Гэта артыкулы пра ўкраінскіх пісьменнікаў Астапа Вішню і Алесь Ганчара, пра паэтаў Сяргея Гардзеева і Людаса Гіру—вядомых перакладчыкаў твораў Янкі Купалы.

Цікава будзе прачытаць у трэцім томе БелСЭ тое, што тычыцца ўкраінскага даследчыка Беларускай кэзкі Рамана Волкава, драматурга, акцёра і рэжысёра Уладзіслава Галубка і яго сына Эдуарда Галубка — фалькларыста і літаратуразнаўцу, беларускага казачніка Піліпа Гаспадарова.

Уявіць цікавасць артыкул «Газета», у якім рас-

крываецца ўся гісторыя перыядычнага друку на Беларусі з даўніх часоў і да нашых дзён. У трэцім томе чытач таксама знойдзе артыкулы пра газеты і часопісы, што выдаюцца сёння: «Вясёлка», «Вожык», «Вязьні Мінск», «Віцебскі рабочы», «Гомельская праўда», «Голас Радзімы». Значнае месца ў трэцім томе аддадзена майстрам Беларускага мастацтва: архітэктару Аляксандру Воінаву, дзеячам сцэны Вользе Галіне, Мікалаю Ворвулеву, Глебу Глебаву, Генадзю Гарбуку, Лідзіі Галушкінай, мастакам Валдзіціну Волкаву, Пятру Гаўрыленку, Віктару Грэмыку, кінарэжысёру Льву Голубу і кінааператару Іосіфу Вейняровічу, кампазітару Яўгену Глебаву, скульптару Аляксею Глебаву і інш.

Тыя, хто цікавіцца Беларускай народным мастацтвам, працягвае Аляксандр Лявонцэвіч, таксама знойдуць у томе нямала карысных для сябе артыкулаў. Падаецца, напрыклад, апісанне народных танцаў, вясельных, веснавых і восеньскіх песень. Асобны артыкул «Вяселле» знаёміць з гэтым вясёлым, жыццярэдасным і маляўнічым абрадам, які захаваўся да нашых дзён. Аўтар артыкула пра восеньскія песні падкрэслівае, што яны, гэтыя песні, бытуюць толькі на Беларусі.

Мне здаецца цікавым і грунтоўным артыкул пра адзін з відаў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва на Беларусі — «Вышыўка». Гэты від мастацтва ў нас вядомы з даўніх часоў. Майстры ўпрыгожвалі вышыўкай поцілкі, настольнікі, руч-

нікі, паясы, фартухі, калюхі, гарэты... На Беларусі існуе каля ста відаў і спосабаў вышыўкі. У розных раёнах вышыўка вызначаецца сваім непаўторным мясцовым каларытам, арнамантам і тэхнічай выканання Вырабы беларускіх вышывальшчыц вядомы далёка за межамі рэспублікі. Артыкул гэты ілюструецца прыгожай каляровай уклёйкай, на якой змешчаны рад узораў беларускай вышыўкі.

Не менш цікавая і другая каляравая уклёйка, якая адлюстроўвае беларускую геральдыку — гербавыя знакі некаторых старажытных беларускіх гарадоў. Вядома, што больш за 50 такіх гарадоў мелі ўласныя гербавыя знакі.

У трэцім томе БелСЭ будучы артыкулы пра Вілейска-Мінскую вод-

ную сістэму, якая зараз будзеца, пра вёску Вялікія Сялюцічы, дзе фашысцкія нелюдзі спалілі 387 чалавек, і пра іншыя беларускія вёскі з такім жа трагічным лёсам. Асобны артыкул прысвечаны Вязынцы — вёсцы, у якой нарадзіўся народны паэт Янка Купала.

Цікавы трэці том і біяграфічнымі матэрыяламі пра маршала авіяцыі К. Вяршыніна, кавалера трох ордэнаў Славы В. Вятошкіна, які і сёння працуе на Гомельскай фабрыцы «Палесдрук», пра героя грамадзянскай вайны Гал, пра сям'ю падпольчыкаў Герасіменкаў.

Словам, спадзяёмся, што наша новая работа — трэці том БелСЭ будзе карысным і патрэбным даведнікам для кожнага, хто цікавіцца Беларуссю, яе гістарычным мінулым і сённяшнім днём.

Мяркуем выдаць сігнальныя экзэмпляры трэцяга тома ў канцы верасня, а тыраж — у чэрвені галавіне бягучага года.

Зараз калектыў Галоўнай рэдакцыі энцыклапедыі рыхтуе да друку чацвёрты, пяты і шосты томы, і ставіць перад сабой мэту — выдаць чацвёрты том у снежні гэтага года.

3. ЯВИЛИСЯ ў кулацкаў амаля адначасова ў адной сесіі, празь іх дзюх казедэй адно аднаўтар Андрэй Макаёна.

Какедэй, на першы погляд, маюць больш адметнага, чым надобнага. Пастаноўні роліца тым больш, і ўсё ж, на пашу думку, абодва гэтыя творы яднае сьпіраваньне да новых эстэтычных рубяжоў нашай нацыянальнага тэатра, да больш шырокага разуменьня яго магчымасцей мастацкіх і задач жыццёвых.

Абодвае прычынныя зрух.

Ён рыхтаваўся пошукамі рэжысуры, ролеруарнай артыстаў апазіцыя дзеясцігоддзя. Рыхтаваўся ў прынцыповы барачыне і спрэчках аб традыцыях, наватарстве ў самім кулацкім тэатры і вакол яго.

Напэўна, з цягам часу наша тэатрынаўства асэнсэвае складаную рэспубліканства гэтага этапа. А пакуль історыя не заарэала міжкі паміж мінуўшчынай і будучыняй, бо тут пачаюць не толькі тое, што рухне сёння.

Спектаклі рэжысэра Барыса Фрына. Ад творчых перамог («Ліса і Вінаград») да ліўдач («Сэрца на далоні») — усё жы прасягнуў мэтамэрычнай распрацоўнай грамадзянскай тэмы духоўнай свядомасці людзей. Не стану пэкіні, і не сацыяльным заклікам, а менавіта «свядомасці духоўнай, сацыяльнай, у не разгалінаваных, інтэлектуальных пошуках, самаацэнцы, сутыкненнях».

Драматургія — Фігейрада, Сіманаў, Хімет, Янонаў.

І хай сабе матыўнае пачаць гэтым спектакляў у кулацкім ролеруарнай сфармаваўся «Мілья за ўсёму» і гаспадары часам сабалеўся «Гаспадар». Ён станаўласі ўсё больш інтуітыўна тут.

І беларуская драматургія пачала свядома разважаць на новую ў тэатры атмасферу.

Першым агунаўся на яе П. Васілеўскі. Яго драма «Любоў, Надзея, Вера», пастаўленая рэжысэрам К. Самінавым, была сусветна крытай і гледачом не вельмі вельмі. Не заклікаючы рэвізавачы спазнаваць пачынаючы аднаго дзеясцігоддзя даўняці, муну ўсё ж прэсцякаю, што тагачасную сваю роліца на пастаноўні сёння і пэсаў былішам. Магчыма, гэты натуральна «сёгоныя лі папачына, нешта бачыць усё дарогі да вяршыні. Толькі зверху паўстае адзіным шліхам тое, што здаецца нам марнапраўствам сьв. блуканнем у напрамку супрацьзалежнасці».

Магчыма, сёння варта нам інакш паставіцца і да даволі драматычнага днаўтар і для тэатра эксперыменту з пэсай Р. Раматова «Я так хачу». І што яшчэ больш важна — папачынаючы чынам асэнсавачы адабятні таіх спектакляў, як «Надзі на балодзе», «Выклік багам» і страты ў «Сэрца на далоні».

Без гэтых перамог і страт тэатр не мог бы наблізіцца да Брэхта.

Без гэтых перамог і страт наўрад ці прывялаўся б у кулацкім тэатры маладзят рэжысура — Валерый Раўбей і Барыс Лудзіна.

Без гэтых перамог і страт Андрю Матаёнаў, напэўна, даўляўся б, як пакартаваў адзіна ў удасяўнаў апазіцыі нарады драматургу ў СН ВССР, спачатку ставіць свае пэсы на Месені, а потым, праз праліты час, на сцене роліца аднаго матэраў — у кулацкім тэатры. І першы чынам праліты ад пераўрадага амаляў праліты А. Макаёна «Зацюканы апостал» і «Трыбунал», я муну аднаўтар на сумны жарт даволі невясёлай канстатацыі тае прычыны, на якой роліца канстатацыі нашых страт (каб толькі — колікасці) пераўравае неабавязна мінімум. Тут справа, паўна, у тым, што мы з цяжкасцю адрываемся ад пярэднях звыклых узлэдзінуў. Нават прынцыпова новай якасці мы пачынаючы намагаемся прывясаць нейкі звыклі выгляд. Пызыкалі — не прымае. Так было з прэм'ерай «Што той салдат, што гэты». «Праду! Нічога, ажукавайся!» ў ролеруар праз неаўтраўнаў адартыстаў і перасціроў «Апостал» з «Трыбуналам».

Спачатку паспрабуем разабрацца ў «Явыклікасці» абедзюх пэс А. Макаёна.

Пачынам з таго, што на манеры, па сваёй архітэктурнай, па праблематыцы, па жанры жы таіх сабой на-стоўнай роліца, што можа нават сумнівацца ў тым, што ў іх агульна аўтар. Так роліца (калі аналягю шытаць у беларускі драматургі), буды што, толькі кулацкі «Прымак» альбо «Паўліка» з драматычна-паэмай «Сон на кургане».

Звычайна тое, што ў «Апостале» не толькі не азначаю краіна, дзе адбываюцца падзеі, — нават персанажы

паспаўлены імянаў: Тата, Мама, Сын, Дачка, Дзед, Папачына канстатацый, і гэты не сцэнічны характары ў амаля чынам рэдуцыйна, а хутчэй пераніфікаваны пазіцыі. Іры думкі. Колькі эпизод у пэсе — нібыта пэстры шахматы адноў, які разгадваць цяжка і цяжка.

Больш звычайна, інакш «традыцыйна-бытавоў», на першы погляд, можа здацца канстатацый (трагікамедыя) А. Макаёна «Трыбунал». Тут адбываючы, што аўтар «прэстаўляюцца» паўна гэты твор дубіюм.

Што ёсць, любіць?

У «залубіцельм» узлэдзіні гэта — прымітыў, любонная карцінка, друкаваная з гравюры на ліпавай даччыцы, «разлічаная на неаўтрава-валыны густ», як дадае С. Югану.

Канстатацый інаваціў любонная літэратура — казі пра Баю, быліны. У Даві сьрод глумачэньняў на першым месцы — «вообще, подиорье, исподний кора, погрываюцый ботин...».

Кулацкі любіць А. Макаёна прачытаў ў адметнае гэтых інстацыі: ў спектаклі праз любонную «наўнасць» ітаўнаці, праз аўтаруарнаўнасць графічнага Маліна Мілан

і ілюмінэца дэманіфармацыі, муну ёй павялаюць».

Ён не прымае доўгаў.

Імун патрыю ўласна перанашаці.

Пэса пачынаюцца з таго, што ён, герой, расказваў нос пэсману Мухамеду за тое, што ён «...ітуну доўжун: «Прач з гупкамі!» На зыклі бацькі — «Малыня будзе свабодна! Руні прач ад малышы!» — ён не без адрэаціўнай Іроні адказвае трыумфаваннем: «Брава! Виктория! Я буду свабодна!».

Маліначскае прыстасаванства і доўжун — такое спалучэнне сапраўды ўзлэдзіна даволівым парадоксам. І гэты парадокс стаў асабавымым камэртонам на жыя настроівае сцэнічнае жыццё спектакляў рэжысэра Барыс Лудзіна. Тага з Мамай відуні сьпірачы ад мастацкіх густак — абону мюна аздацца, што мігунячыя палітычныя праціўніці. Размова пра дачыці — нібы дыпламатычны дэспіт. І Сын, маліна-вундэркінд, высмейвае дарослых тым, што звычайна думкі татскама вымаўляе з жоўнавай афарбоўкай. Мама пасылае пабегачы, пагуляць на двар? — «На свежае паветра!».

Не ад свайго імя, ад імя тых, хто сьпірачы, стоніе, ад імя Міласціва, перад жыя на дарчэньні ролісэра вымаўляюцца ролі Маліна і артыст Маліначскай амаляў «апазіцыю» міланіцыю.

Не ад свайго імя, Маліна засьвіча (дакладней — прайдэца) пад магнітафоннае запіс сьпірачы налі палемікі з сьпірачыкай аб сваю дзе. Не ад свайго імя ён будзе разлікаць пра жонку, што каб прабуду вымаўляць з хлусні, адзінаці і стала нібыта карыснай прафесіі шпёна. Не ад свайго імя, нарашце, ён будзе узлэдзіні слаю будучыню — разгадваць партрэфі, малыначскае сучаснае аблічча Цэзара, дэманістраваць садзыя у тацы з нацона-жанчынай, браць на свас плечы цяжар аладзештываў Балігура, Чангісхана, Напалеона, Гітлера.

У пастаноўцы Б. Лудзіна вымаўляюцца ролі Маліна непаводна паўстае перад гледачом спачатку як асоба, уплываваная аўтарам спазнаць прадмову да спектакля, дачы характарыстыкі герояў. Перааўраўнаўшыся (даволі зыклі піннак, узбід прывічска), ён, вымаўляюцца ролі Маліна, не абрывае да кацца сувязі з асобай «Аўтар». Гэта дазваляе ролісэру з найбольшай відчовансцю ўласобіць сваю задуму пастаноўні.

ГЕОРГІ КОПАС АБ'ЕКТ

«ЗАЦЮКАНЫ АПОСТАЛ», «ТРИБУНАЛ» А. МАКАЕНА
У ТЭАТРЫ ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

«Там воляны дух! Там свабода!» — жоўнападобна блазіюе вундэркінд. Баўна напярэдняе, каб не задрірава з хлусцамі? Зноў ітосціці напалітат дыпламатычнага дэмарну: «Абмежаванне свабоды асобы!».

Так у паветра вымятаючы, нібы густ пустой хлусціні, напачыці чалавечнасці і шчыраці, клопатаў аб баўнаці.

Малыня спасцігнуў сутнасць асярэдзіна, у жыя жыве. Іжыны падае баўначых тыраў ён праз наў, з бізгаліскай Іроніей «надрывамае», чынам нават дагаварваючы замест бацькі канюці фраз. Той абраўнаці: — «Я не маю за што кунці прыстоўных шыгарот. Вымаўшыя турчыя неіжю дроні і ірэдывацця».

— «...Дэмакратам», — канстатуе Сын.

Тут само суседства слоў «страляе» сваёй несумічальнасцю. І разам з тым — амаля што сарыяльняа характарыстыка асобы: «цыгарэты дэмакрат!».

На гэтым прыкладзе — на «цыгарэтным дэмакрате» — я хачу звярнуць увагу чытача на ныматанальную сістэму вылэдзіна думкі, вобраза, іры ў «Зацюканы апостале».

Пэсу можа прымыці як дачычэні эпіхы, — настолькі сьпірачы ён аднаўдае роліскаціці.

Не можна ўспрымаць як сацыялагічнае даследаванне — настолькі ўсебаўна аўтар прасачыў працэсы, жыя адбываюцца ў свядомасці сучаснай моладзі на Захадзе.

І ў той жа час «Зацюканы апостал» — мастацін твор, а не працітат. Твор, у жыя сама па сабе роліца ці фразы мае не адно, а некалькі значэнняў: па-першае — жыя напачыці персаналі, вымаўляе яго думку, дзейнае; па-другое, таіж роліца напачыці і партнёрства — сьпірачы і дэаіскаціца ўзабачаюцца аднама; па-трэцяе, жыя напачыці аўтар, і поўны амаля не часціць за ўсё не ў тэатры, а ў кантэксте пэсы. У нараўнаці са сьпірачыкай ранейшых тыраў Макаёна да кантэксту тут — абостраная ўвага. Тут важна не толькі тое што сцэна і жы. Тут важна — чаму сцэна, дачы таго.

Гэта якасці пэсы не застаўся па-за ўвагай ролісэра Б. Лудзіна. Разам з мастаком Б. Герлаванам у цэнтры падзеі ён уводзіць фігуру роліскаціца Маліначска. Разам з кампазітарам А. Янцінам кладзе на ўсёе спектаклі дакладна расьпісаную партытуру з напачыціна-цэстых «абноскаў» салонных танца, з нейкіх напачыціна-жыццёвых рыска-прывычанняў, са зьдэлага пэсісты, а над усім гэтым — жаўноны сьпірачыкай мейодыка-лейтэма вундэркінда. Разам з вымаўцамі ператварае амаля на ролі-

цаці? Гэта — зброя! Ваенна-Паветраны Філет! Баўна сьлі да падтрымація халоднай ваіны напач... татам і мамай».

Тан, напачына.

Тады жычэ пытанне: дачы чаго патрэба вундэркінду «халодная ваіна»? Каб мець магчымасць вымагаць больш шыкар? А — наці?!

Уваўно, што ў зачараваным коле гэтых пытаньняў ролісэра паснагада прымітыўнама май логікі: укляючы таія словы, як «кантэкст» і заклікаючы да папачынага разуменьня магчымасцей мастацтва, крытык адмаўляюцца альбо не можа зразумець сцэнічную метафару, жыя гэтак краснамоўна выстраляе ў спектаклі.

Так, выстраляе.

Адпак «метафара» была б больш дэаіскай, больш жывой, калі б палеміка бамбардзіроўчылаў, знімачылікаў і перахлэпчылаў ўлаўнаці на сьпірачыка: «Слова амаля — амаля слова, жыя нічога не азначае. Само жыя сьлі не мае. І ў той жа час жыя можа забаван з амаляшым саладзінаў, у якім некалі гулялі і тага вундэркінда. І жыя, хто ваюючы сёння ў Ветнаме».

Жычэ пытанне. Што штурхае Маліна па падлэкуваць тэлефонных размоў старэйшых? На гэты, жоў-такі, адказ дае нам аўтар усенамі герояў. Заставішыся статуэткай Буды, Маліна наля: «Бог — таму і бог, што яму ўсё відюма». У кулацкім тэатры гэты фразу зразумелі як сьведчанне таго, што малынама апосталу ўсё загады відюма, — і тое, дачы чаго маліна справадзіла яго з сьпірачыка на волянае паветра і пра што будзе дамаўляцца са сваім студэнтам. А што азначае слова «спалювім». «Малыніч бог» тут паўстае і цянькам, і шантэжыстам. Надірскаці: загады сфарміраваным цянькам і шапталыстам. І вось гэтая прадвызначанасці, нам здаецца, паўбаўлае вобраз унутрашні дэаіскаці, дае замест працэсу жыякі, ды і вынік — сьпірачы, бо ў пэсе паўстае напачыцінама (сьпірачыка) ўсё «забыць» за новыя неды, дыпламатычны сьлоўнік і навушнікі. Ён прызнаецца самому сабе, што так нічога і не зразумее пакуль што: «Вось задуць!».

Малыня, жыя жы іпра артыст А. Макаёначска, паўбаўначэ напачыці перааўрадаціці. Часціць за ўсё ён ставіць задчыя перад дарослыма, а сам быўе аздачаца толькі «глобаліным» пытаньням.

Што ж, можна вобраз трапачнаў і так. Але ж тады навошта — неды? Даволі слоўныка з навушнікамі. Ды і

скандаль, з якога пачалася пэса, выгледзе неабавязковым, бо на забіну з адарванымі вухам гэты хлусны вельмі не падобны.

Хачу, каб жыя зразумелі правільна. Не да таго і заклікаю ролісэра з вымаўцама, каб жыя ўсё праблематыку спектакля вымаўці «уснамі дачыці», не. Ды толькі ж каб поўны долі іфаціталіскаці ў ітаўнацівай афарбоўцы пастаноўні пэса траціць

В. ТКАЧУК. Над Свіслаччу (лінагравюра).

У падлетка, жыя выхадзіць, па кулацкаўскаму сьпіну, па сутнасці, жыя дэаіскаціца. Рэжысэра і вымаўца нібыта хочунь аднаўцаць дарогу ў аўтарскі «апазітэст», анууючы тэатр «ад пераваля».

Задаю пытанне вундэркінду: дачы чаго ён паставіла вымагае ў бацькі сьпірачы на цяці-самаліці?

Рэжысэра нам можа адказаць, маўляю, у аўтара напачына: «Жыя ж гэты

ж думкі хваліваці аўтара «Апостала» Андрэй Макаёна і аўтара прачытавага артыкула Андрэй Нуйніца («Новы шір» № 1, 1971, стар. 199).

Не скажу, што не пра тое ж думкаў ролісэра Барыс Лудзіна з вымаўцама імі ролісэра. З настунальняй прынцыповасцю старэйшай сьпектакля дачыці ролісэра бой напачыцінаціваці і напачыцінаціваці буржуазнага грамадства з яго хлусці і кулацка сьлі, з толадам і воінама, з «амаля свабодна!» і «амаля што дэмакратыя!».

Не адмаўляючы ад жыя скажана пра трактоўку ролі Маліна, аднаўцама муну створаці артыстам А. Макаёначска вобраз прышчыці амаля пераўрацай маладаго вымаўцама. Калі б, напачыціна, аўтара ў кулацкім тэатры напачыцінаці ставіць «Апостала», ён быў бы адным з партыя прадэнтантаў па ролі Гамлета, бо Гамлет сучаснага ён у «Апостале» сьпірача.

«Высакародны аўтэрытэцік» выхоўваючы «спрытныя дарослыя». І першы за ўсё Маці, сьпірачыку героя (артыстка І. Дашкоўская). Спачатку

ДУХОЎНАЯ

ж думкі хваліваці аўтара «Апостала» Андрэй Макаёна і аўтара прачытавага артыкула Андрэй Нуйніца («Новы шір» № 1, 1971, стар. 199).

Не скажу, што не пра тое ж думкаў ролісэра Барыс Лудзіна з вымаўцама імі ролісэра. З настунальняй прынцыповасцю старэйшай сьпектакля дачыці ролісэра бой напачыцінаціваці і напачыцінаціваці буржуазнага грамадства з яго хлусці і кулацка сьлі, з толадам і воінама, з «амаля свабодна!» і «амаля што дэмакратыя!».

Не адмаўляючы ад жыя скажана пра трактоўку ролі Маліна, аднаўцама муну створаці артыстам А. Макаёначска вобраз прышчыці амаля пераўрацай маладаго вымаўцама. Калі б, напачыціна, аўтара ў кулацкім тэатры напачыцінаці ставіць «Апостала», ён быў бы адным з партыя прадэнтантаў па ролі Гамлета, бо Гамлет сучаснага ён у «Апостале» сьпірача.

«Высакародны аўтэрытэцік» выхоўваючы «спрытныя дарослыя». І першы за ўсё Маці, сьпірачыку героя (артыстка І. Дашкоўская). Спачатку

ж думкі хваліваці аўтара «Апостала» Андрэй Макаёна і аўтара прачытавага артыкула Андрэй Нуйніца («Новы шір» № 1, 1971, стар. 199).

Не скажу, што не пра тое ж думкаў ролісэра Барыс Лудзіна з вымаўцама імі ролісэра. З настунальняй прынцыповасцю старэйшай сьпектакля дачыці ролісэра бой напачыцінаціваці і напачыцінаціваці буржуазнага грамадства з яго хлусці і кулацка сьлі, з толадам і воінама, з «амаля свабодна!» і «амаля што дэмакратыя!».

Не адмаўляючы ад жыя скажана пра трактоўку ролі Маліна, аднаўцама муну створаці артыстам А. Макаёначска вобраз прышчыці амаля пераўрацай маладаго вымаўцама. Калі б, напачыціна, аўтара ў кулацкім тэатры напачыцінаці ставіць «Апостала», ён быў бы адным з партыя прадэнтантаў па ролі Гамлета, бо Гамлет сучаснага ён у «Апостале» сьпірача.

«Высакародны аўтэрытэцік» выхоўваючы «спрытныя дарослыя». І першы за ўсё Маці, сьпірачыку героя (артыстка І. Дашкоўская). Спачатку

СВЯДОМАСЦЬ

ж думкі хваліваці аўтара «Апостала» Андрэй Макаёна і аўтара прачытавага артыкула Андрэй Нуйніца («Новы шір» № 1, 1971, стар. 199).

Не скажу, што не пра тое ж думкаў ролісэра Барыс Лудзіна з вымаўцама імі ролісэра. З настунальняй прынцыповасцю старэйшай сьпектакля дачыці ролісэра бой напачыцінаціваці і напачыцінаціваці буржуазнага грамадства з яго хлусці і кулацка сьлі, з толадам і воінама, з «амаля свабодна!» і «амаля што дэмакратыя!».

Не адмаўляючы ад жыя скажана пра трактоўку ролі Маліна, аднаўцама муну створаці артыстам А. Макаёначска вобраз прышчыці амаля пераўрацай маладаго вымаўцама. Калі б, напачыціна, аўтара ў кулацкім тэатры напачыцінаці ставіць «Апостала», ён быў бы адным з партыя прадэнтантаў па ролі Гамлета, бо Гамлет сучаснага ён у «Апостале» сьпірача.

«Высакародны аўтэрытэцік» выхоўваючы «спрытныя дарослыя». І першы за ўсё Маці, сьпірачыку героя (артыстка І. Дашкоўская). Спачатку

ж думкі хваліваці аўтара «Апостала» Андрэй Макаёна і аўтара прачытавага артыкула Андрэй Нуйніца («Новы шір» № 1, 1971, стар. 199).

Не скажу, што не пра тое ж думкаў ролісэра Барыс Лудзіна з вымаўцама імі ролісэра. З настунальняй прынцыповасцю старэйшай сьпектакля дачыці ролісэра бой напачыцінаціваці і напачыцінаціваці буржуазнага грамадства з яго хлусці і кулацка сьлі, з толадам і воінама, з «амаля свабодна!» і «амаля што дэмакратыя!».

Не адмаўляючы ад жыя скажана пра трактоўку ролі Маліна, аднаўцама муну створаці артыстам А. Макаёначска вобраз прышчыці амаля пераўрацай маладаго вымаўцама. Калі б, напачыціна, аўтара ў кулацкім тэатры напачыцінаці ставіць «Апостала», ён быў бы адным з партыя прадэнтантаў па ролі Гамлета, бо Гамлет сучаснага ён у «Апостале» сьпірача.

«Высакародны аўтэрытэцік» выхоўваючы «спрытныя дарослыя». І першы за ўсё Маці, сьпірачыку героя (артыстка І. Дашкоўская). Спачатку

ж думкі хваліваці аўтара «Апостала» Андрэй Макаёна і аўтара прачытавага артыкула Андрэй Нуйніца («Новы шір» № 1, 1971, стар. 199).

Не скажу, што не пра тое ж думкаў ролісэра Барыс Лудзіна з вымаўцама імі ролісэра. З настунальняй прынцыповасцю старэйшай сьпектакля дачыці ролісэра бой напачыцінаціваці і напачыцінаціваці буржуазнага грамадства з яго хлусці і кулацка сьлі, з толадам і воінама, з «амаля свабодна!» і «амаля што дэмакратыя!».

Не адмаўляючы ад жыя скажана пра трактоўку ролі Маліна, аднаўцама муну створаці артыстам А. Макаёначска вобраз прышчыці амаля пераўрацай маладаго вымаўцама. Калі б, напачыціна, аўтара ў кулацкім тэатры напачыцінаці ставіць «Апостала», ён быў бы адным з партыя прадэнтантаў па ролі Гамлета, бо Гамлет сучаснага ён у «Апостале» сьпірача.

«Высакародны аўтэрытэцік» выхоўваючы «спрытныя дарослыя». І першы за ўсё Маці, сьпірачыку героя (артыстка І. Дашкоўская). Спачатку

ж думкі хваліваці аўтара «Апостала» Андрэй Макаёна і аўтара прачытавага артыкула Андрэй Нуйніца («Новы шір» № 1, 1971, стар. 199).

Не скажу, што не пра тое ж думкаў ролісэра Барыс Лудзіна з вымаўцама імі ролісэра. З настунальняй прынцыповасцю старэйшай сьпектакля дачыці ролісэра бой напачыцінаціваці і напачыцінаціваці буржуазнага грамадства з яго хлусці і кулацка сьлі, з толадам і воінама, з «амаля свабодна!» і «амаля што дэмакратыя!».

Не адмаўляючы ад жыя скажана пра трактоўку ролі Маліна, аднаўцама муну створаці артыстам А. Макаёначска вобраз прышчыці амаля пераўрацай маладаго вымаўцама. Калі б, напачыціна, аўтара ў кулацкім тэатры напачыцінаці ставіць «Апостала», ён быў бы адным з партыя прадэнтантаў па ролі Гамлета, бо Гамлет сучаснага ён у «Апостале» сьпірача.

«Высакародны аўтэрытэцік» выхоўваючы «спрытныя дарослыя». І першы за ўсё Маці, сьпірачыку героя (артыстка І. Дашкоўская). Спачатку

ІЗНАУЦАУ - МУЗЫКАНТАУ, і шырокае кола аматараў, безумоўна, парадзе выхад у свет кнігі «Гісторыя беларускай савецкай музыкі», у якой упершыню сістэматызаваны фактычны матэрыял і разглядаюцца асноўныя праблемы і шляхі развіцця сучаснага нацыянальнага музычнага мастацтва.

Калектыў аўтараў — выкладчыкаў Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі — правёў вялікую работу аналітычнага, бібліяграфічнага і тэксцалагічнага характару (трэба адзначыць, што асноўная маса твораў беларускіх кампазітараў і дагэтуль яшчэ знаходзіцца ў рукапісным выглядзе).

Пісаць гісторыю музыкі, як і іншага віду мастацтва, на свежых слядах падзей цяжка. Некаторыя ацэнкі, якія даюцца ў гэтай рабоце, запатрабуюць у будучым пэўных карэктываў, тым больш, што многія працэсы, пра якія гавораць аўтары, яшчэ не завершаны. Але пры ўсім гэтым асноўная лінія развіцця беларускага музычнага мастацтва выразна прасочна ў кнізе, яго тэндэнцыі і накіраванні, характарыстыка важнейшых стылістычных з'яў музыкі, а таксама ацэнкі этапных для нацыянальнай культуры твораў наўрад ці могуць выклікаць прэчэнне.

Дакладнасць пазіцыі аўтараў у асэнсаванні важнейшых асаблівасцей развіцця беларускай савецкай музыкі ў многім садзейнічала пра-

Г. Глушчанка, Л. Мухарынская, С. Нісевич, К. Спешніцкая, Т. Шчарбакіца, «Гісторыя беларускай савецкай музыкі». Выдавецтва «Вышэйшая школа», Мінск, 1971.

вільна выбраная метадалогія, якая абаяраецца ў першую чаргу на марксісцка-ленінскі прынцып сувязі мастацтва з рэчаіснасцю.

Трэба сказаць, што гісторыя беларускай музыкі — адлюстраванне асноўных этапаў гісторыі нашага народа. Палітычныя, эканамічныя,

У МУЗЫЦЫ — БЕГ ЧАСУ

ідэалагічныя, культурныя змены ў яго жыцці пастаянна знаходзяць адлюстраванне ў музычным мастацтве, асабліва ў такіх яго жанрах, як опера, сімфонія, кантата, камерна-вакальныя творы. Нашы кампазітары заўсёды чуйна прыслухоўваюцца да неспакойнага пульсу эпохі.

Новая кніга, пры параўнальна невялікім аб'ёме, багатая думкамі і фактамі. У ёй — расказ пра музычную культуру, «бягучыя справы» ў галіне адукацыі, тэатральна-канцэртную дзейнасць, арганізацыю творчых калектываў. Значнае месца адведзена развіццю народнага мастацтва. Кампактна пададзены асноўныя звесткі з галіны музыказнаўства. Але, вядома, цэнтральнае месца займаюць раздзелы, прысвечаныя разгляду важнейшых твораў кампазітараў. Разглядаюцца этапы станаўлення розных жанраў. Калі опера, канцэрт, апрацоўка народнай

песні, часткова сімфанічная музыка і кантата ўжо знайшлі пэўнае асветленне ў музыказнаўчых работах, ды такія жанры, як камерна-інструментальная музыка, балет, сольныя песні і раманы, бадай, упершыню даследуюцца на старонках кнігі.

Беларуская савецкая му-

традыцыйным і наватарскім. Не заўсёды гэтыя пошукі былі дастаткова смелымі, знаходкі — удалымі. Але цалкам беларускую прафесійную музыку ніяк нельга папракнуць у непавазе да стылістычных асноў народнага мастацтва, у мадэрнісцкім эксперыментатарстве над народнай песняй.

Гісторыя беларускага народа — гэта ў многім гісторыя яго ратных подзвігаў. Вось чаму такое прыкметнае месца ў беларускай музыцы таксама як і ў літаратуры і іншых відах мастацтва, займае ваенна-патрыятычная тэматыка. Творам на гэту тэму прысвечаны найбольш сур'ёзныя і, як нам здаецца, найбольш удалыя старонкі кнігі.

Шмат увагі аддаюць аўтары пытанню агульнай і музычнай драматычнай вялікіх вакальна-сцэнічных і сімфанічных жанраў. Сімфанічнае майстэрства нашых кампазітараў сапраўды нярэдка было прадметам творчых дыскусій, таксама, як і пытанне аб гарманічным спалучэнні лібрэта і музыкі. Дзеля справядлівасці зазначым, што падобныя спрэчкі аб нормах і формах музычна-драматычнага канфлікту характэрны ўвогуле на сучасным этапе развіцця савецкай оперы і адлюстраваны фарміраванне нейкіх прынцыпова новых якасцей буйнай музычнай кампазіцыі (напрыклад, так званыя сінтэтычныя формы).

Як пішуць аўтары ва ўводным раздзеле, кнігу трэба разглядаць «не толькі як вучэбны дапаможнік... але і як даследаванне па гісторыі беларускай савецкай музыкі». Такое спалучэнне метадычнага дапаможніка і чыста даследчай працы зусім апраўдана, бо дастаткова доўга

хуткасцю блізкай да светавой на зямлі пройдуць дзесяці і сотні гадоў. Ці патрэбны будучы чалавецтву тыя звесткі, якія касманаўты прыяздуць ад зорак, ад сустрэтых іншых разумных істот (калі іх сустрэнуць)? Пры сучасных тэмпах навуковага прагрэсу людзі да ўсяго дадумаюцца і не пакідаючы роднай планеты. І гэта вялікая памылка. Па-першае,

заданне, тым больш, што яно было варты гэтага: ён выявіў рэшткі зніклай цывілізацыі... А калі разведчык вярнуўся, капітан прад'явіў абвінавачанне ў тым, што ён загубіў таварыша. Па сутнасці Шыцкі стварае мадэль адказнасці начальніка за свае загады... У пахвальнай песні спартайцаў былі словы: «Дабро — не жыццё і не смерць; яны памерлі, добром

уважэнне гэтага перыяду гісторыі беларускай савецкай музыкі — бліжэйшая задача беларускіх музыказнаўцаў, падрыхтаваных ужо да падобных і больш шырокіх даследаванняў.

В. ЯЛАТАУ.

ВЫПШАУ у свет новай зборкі апавяданняў беларускага пісьменніка-фантаста Уладзіміра Шыцкі «Парсці за кармой». Чытанне яго выклікала жаданне прачытаць нава ўсё напісанае Шыцкікам раней, параўнаць, прасачыць хоць бы каротка творчы шлях пісьменніка.

У 1964 годзе Ул. Шыцкі дэбютаваў аповесцю «Апо-

дзі да іншых планет, але сябрамі. І правільна робяць героі апавядання «Цені плывуць», калі выявіўшы на планеце здольную да развіцця форму жыцця, з якой пакуль немагчыма ўстанавіць кантакт, — яны пакідаюць яе, каб вярнуцца на зямлю, калі розум дасягне высокага ўзроўню развіцця.

Цікавы і плённы вывад, які можна зрабіць з многіх

дзі да іншых планет, але сябрамі. І правільна робяць героі апавядання «Цені плывуць», калі выявіўшы на планеце здольную да развіцця форму жыцця, з якой пакуль немагчыма ўстанавіць кантакт, — яны пакідаюць яе, каб вярнуцца на зямлю, калі розум дасягне высокага ўзроўню развіцця.

дзі да іншых планет, але сябрамі. І правільна робяць героі апавядання «Цені плывуць», калі выявіўшы на планеце здольную да развіцця форму жыцця, з якой пакуль немагчыма ўстанавіць кантакт, — яны пакідаюць яе, каб вярнуцца на зямлю, калі розум дасягне высокага ўзроўню развіцця.

ГРАНІ ФАНТАСТЫКІ

шняя арбіта». Сюжэт яе: праверка гіпотэзы, якая сцвярджае, што ў Сонечнай сістэме павінны быць сляды касмічных прышэльцаў. Рыхтуецца карабель, экіпаж якога складае адзін прафесіянальны касманаўт, адзін кандыдат навук і школьнік (дэталі жувальнаўскага). Яны наведваюць Марс і Плутона, сляды прышэльцаў сапраўды адшукваюць і пасля цудоўных прыгод вяртаюцца дадому, на Зямлю.

Аб мастацкіх вартасцях гэтага твора можна зазначыць толькі адно: аповесць вучнёўская і хібы ў яе адпаведныя.

У зборніку апавяданняў «Зорны камень», які выйшаў у 1967 годзе, Шыцкік распрацоўвае тэму кантакту з іншымі цывілізацыямі. Сюжэты гэтых апавяданняў разгортваюцца часам занадта лёгка і хутка, але этычную каштоўнасць ім надае разуменне таго, што ад чалавека запатрабуецца ўся яго мужнасць, здольнасць адчуваць сябе прадстаўніком Чалавецтва і планеты Зямля, а не проста падарожнікам. Не заваўнікамі прыйдучы лю-

Ул. Шыцкі «Парсці за кармой». Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1970.

апаўданаў Шыцкіка: зямлянам будзе мець сэнс пакідаць на даследуемых планетах нейкія прыкметныя сляды свайго знаходжання, скажам, спецыяльныя радыёмажкі, якія пачнуць працаваць, калі хто-небудзь (паводзе Ідэі, абавязкова разумны) паспрабуе іх ускрыць. Такім чынам можа адбыцца кантакт, спачатку, вядома, ускосны...

Апаўданаў апошняга зборніка адрозніваюцца ад усіх папярэдніх сваёй абвостранай увагай пісьменніка да псіхалагічнага стану чалавека, які трапіў у складаную сітуацыю. Да таго ж аўтар устрымліваецца ад маральных ацэнак, справядліва мяркуючы, што яны немінуца будуць мець аднабаковы характар. І чытач гаворыць сабе: «А сапраўды... У чым, уласна кажучы, памылка капітана?» У Космасе ж усё нельга прадугледзець і падрыхтаваным трэба быць да ўсяго.

...Касманаўты сустрэлі планету, на якой час ідзе значна хутчэй за зямны. І разведчык, пасланы на паверхню планеты, за кароткі час пасталеў на дзесяцігоддзі. Пра тое, што з ім адбылася, ён здагадаўся даволі хутка, але вырашыў выканаць

лічачы доблесна жыццё правесці, доблесна сустрэць каменец. Доблесна жыццё правесці — вось мудрасць жыцця і мыслячай істоты.

Сур'ёзная маральна-этычная праблема ставіцца Шыцкікам у другім апавяданні: «Чаргон альбо не?» Ісці на дапамогу, якая напэўна прыйдзе занадта позна, ці не ісці, але як тады быць з уласным сумленнем... Аказаць дапамогу — абавязак прыняўшых сігнал бедства, але да паслаўшых сігнал пачаў палёту ды і невядома дакладна, адкуль прыйшоў гэты сігнал. Можна меркаваць толькі, што ад бліжэйшай да зорнага карабля зоркі.

Незапланаванае ўхіленне ад курсу на дзесяць год падоўжыць тэрмін палёту, які складае ўжо трыццаць два гады... Вельмі лёгка разважаць аб праблемах будучых касмічных палётаў, калі за акном свеціць сонца і побач усё чалавецтва і зусім іншыя думкі прыйдуць у час гэтых палётаў, якія з'яўляцца самым цяжкім заняткам з усіх прац чалавечых. Але чалавек усё ж ляціць да зорак!

Сярод іншых сумненняў капітана — накіроўвацца ці не — ёсць адно даволі распаўсюджанае ў сучаснай навуковай фантастыцы: сумненне ў сэнсе далніх касмічных палётаў. Пры палёце ж з

ёсць на свеце рэчы, да якіх чалавецтва ніколі не дадумаецца, таму што гэтыя рэчы ляжаць у бану ад ходу развіцця нашага розуму, яны проста не ўласцівы зямному парадку, але ўзятыя ў іншай цывілізацыі могуць знайсці дастасаванне і да нас. А, па-другое, вучыцца ніколі не было ганьбаю.

І капітан паверне карабель, экіпаж акажа дапамогу. Там, на планеце, дзе зямляне трапілі ў бяду — ёсць незразумелае, ёсць новае, а мэта палёту: якраз і прынесці гэта новае на зямлю.

Лепшым апавяданнем зборніка, ды, бадай, і лепшым апавяданнем Шыцкіка, з'яўляецца апавяданне «Трансплутонавыя афелі». Гэта ўзор псіхалагічнай фантастыкі... Расказ пра чалавека, яго мару, пра гатоўнасць да подзвігу і пра подзвіг. Фантастычны антураж мае чыста дапаможнае значэнне, ён амаль не заўважаецца, эмацыянальным цэнтрам твора з'яўляецца апісанне работы чалавечай думкі... У жыцці амаль кожнага з нас бываюць моманты, калі паступаючая інфармацыя нібыта і задавальняе, але застаецца недзе пакутлівае адчуванне «нязвядзеных канцоў», сумненне трывожыць, і трывогу можна прагнаць толькі строгім лагічным разважаннем ці эксперыmentам.

мы не мелі ні таго, ні другога. Праўда, такая форма выклікала і пэўныя выдаткі. Так, залішне аднастайным аказаўся аналіз раду твораў, занадта скунымі рысамі акрэслена ўзаемасувязь музыкі з іншымі відамі беларускага мастацтва.

Аднак і пры гэтых выдатках кніга пакідае ўражанне сур'ёзнай, прадуманай працы.

Імяныя, бібліяграфічныя і нотаграфічныя ўказальнікі аблягаюць карыстанне ёю. Агульная кампазіцыя матэрыялу таксама дастаткова прадумана і сведчыць аб стараннай рабоце рэдактары.

Даследаванне шляхоў і асаблівасцей развіцця беларускай савецкай музыкі даведзена да пачатку 60-х гадоў — перыяду вельмі важнага, у нечым нават пераломнага для беларускага музычнага мастацтва. Пазней, у 60-я гады, атрымалі развіццё многія з'явы, якія ледзь наміячаліся ў папярэдняй перыяд. Нашы кампазітары сталі на шлях актыўных пошукаў новых сродкаў музычнай выразнасці, у тым ліку тых, што маюць падкрэслена эксперыментальны характар. Разам з тым у гэтыя гады гэтак жа актыўна працягвала развівацца так званая традыцыйнае музычнае мастацтва. Спалучэнне гэтых дзвюх тэндэнцый стварыла ў 60-я гады даволі складанае, але разам з тым маляўнічае перапляценне розных стыляў, жанраў, выяўленчых сродкаў. Асветленне гэтага перыяду гісторыі беларускай савецкай музыкі — бліжэйшая задача беларускіх музыказнаўцаў, падрыхтаваных ужо да падобных і больш шырокіх даследаванняў.

В. ЯЛАТАУ.

ВЫ СУСТРАКАЛІ калі-небудзь у тралейбусе ці на вуліцы юнака, які быццам нічога навакол не заўважае? Ён напывае ўпаўголаса, сам сабе. Часам спыняецца, быццам нешта ўспамінаючы, і зноў працягвае сваё. «Дзівак», — гавораць некаторыя.

Такіх «дзівакоў» шмат у політэхнічным інстытуце. А паколькі ў іх ёсць нешта агульнае, яны абавязкова па-

тыву свайго непаўторнага творчага аблічча. Прыступіце да іх, па якіх трэба падумаць, ансамблю, многа. Што свабодна, што бліжэй і даражэй для душы, толькі тое і можа захапіць, прывабіць, зачараваць, і толькі тады пачынаецца сапраўдная творчасць, сапраўднае мастацтва. Мы ведаем многа эстрадных калектываў, у якіх не хапіла настойлівасці і таленту, каб «знайсці сябе». Большасць

Вось яны, «дойліды» з політэхнічнага!
Фота А. ЗУТЭЛЬМАНА

ЁСЦЬ У ПОЛІТЭХНІЧНЫМ АНСАМБЛЬ...

вінны сустрэцца, аб'яднацца вакол адной ідэі. І яны сустрэліся. Іх аб'яднала песня. Так нарадзіўся вакальна-інструментальны ансамбль «Дойліды». Гэта адбылося ў 1968 годзе. Да таго былі спробы, пошукі. Яны вяліся з шасцідзесяці шостага. Ужо тады ў рэпертуар ансамбля ўвайшлі песні «Жураўлі на Палессе ляцяць» і «Лучанка і народная «Касіў Ясь канюшыну».

Чаму менавіта «Дойліды»? Хлопцы тлумачаць гэта так: «Дойліды шукаюць нешта новае ў архітэктуры, будаўніцтве, мы — у песнях». І трэба сказаць, што знаходкі ў іх ёсць. Гэта і чысціня выканання, арыгінальная аранжыроўка песень, умение трымацца на сцэне. Але ўсё гэта яшчэ не стварае калек-

збілася ці збіваецца на перайманне вядомых вайчынных і асабліва замежных выканаўцаў і «бярэць тэхніку», шумам і крыўляннямі. Ад гэтых «выдаткаў» лёс засцярог «дойлідаў», і перш за ўсё таму, што яны пачалі шукаць свой шлях у правільным напрамку — у раскрыцці характараў беларускай песні.

...Скончыліся заняткі ў БПІ. Хто накіроўваецца дадоку, хто ў бібліятэку, хто ў кіно, а ў «дойлідаў» сёння рэпетыцыя. У сем гадзін вечара пачалі збірацца ў актывай зале ўдзельнікі ансамбля. Першым, як заўсёды, прыйшоў Юрый Пікус. Юрый — душа калектыву. У стварэнні новай песні яго роля значная. Усё, што звязана з чысцінёй выканання

спевакоў, распрацоўкай песні на галасе — яго справа. Зараз Юрый студэнт чацвёртага курса. Паспявае і вучыцца.

— Хлопцы, пакуль усе падыходзіць, давайце паспрабуем адну мясцінку ў «Зорцы Венеры», — заяртаецца Юрый Пікус да Мурата Смольскага і Рыгора Каплана.

Цяжкая мясціна паўтараецца зноў і зноў. Потым у работу ўключаюцца салісты. Іх у ансамблі трое: Рыгор Харык, Генрыэта Угрыновіч і Мая Тананькіна. Іх прыемныя моцныя галасы нібы ўліваюцца ў ансамбль.

Ёсць у студэнтаў добры ўзор — «Песняры», многія з самадзейных спевакоў нават асабіста з імі знаёмы, і гэта абяцае ў будучым выліцца ў дружбу і ўзаемадапамогу. Калектывы гэта розныя, розныя манеры выка-

нання, розныя інтэрпрэтацыі. Парадзіць іх можа толькі адно — любоў да беларускай песні.

Глыбокая і невычарпанная крыніца — беларускія песенны фальклор! Многа добрых, кранаючых сэрца мелодый выйшла і з-пад пяра нашых беларускіх кампазітараў, цудоўныя вершы пакладзены на музыку. «Песняры» ўжо чэрпаюць з гэтых крыніц напоўніцу. Хацелася б, каб пасмялелі і «Дойліды» на сваім шляху да песні. І ў той жа час былі асцярожнымі, адносіліся да народных жамчужын, беражліва захоўваючы ўсю іх непаўторнасць і характара. І тады мы зможам прарочыць, што калектывы напактае яшчэ большы поспех.

Тацяна СУРТАВА,
студэнтка аддзялення
журналістыкі БДУ імя
У. І. Леніна.

Не так даўно, у канцы красавіка, наш ансамбль выклікалі ў Мінск на агляд народных ансамбляў рэспублікі са справаздачным канцэртам. Мы старанна рыхтаваліся да агляду. Кіраўнікі гаспадарак, дзе працуюць нашы артысты, пайшлі насустрач — вызвалілі іх ад працы. У Мінску нас цёпла сустра-лі.

Але, калі прыехалі на пляцоўку, дзе павінны былі выступаць, адносіны да сябе ўбачылі ўжо не тыя. Мала таго, што канцэрт быў прызначаны на гадзін дзень, час не канцэртны для глядача, кіраўнікі Дома культуры будтрэста № 5 не дазволілі пусіць усіх жадаючых трапіць на канцэрт, хоць і месцы ў зале былі. Чаму? Ды таму, што на тры гадзіны ў гэтай зале былі запланаваны кінафільм. Калектыву, які выступаў перад намі, спазніўся, і нашу канцэртную праграму, разлічаную на дзве з паловаю гадзіны, было загадана скараціць удвая. Глядачы былі задаволены і тым, што мы змаглі паказаць. Сапраўднай справаздачы перад сталічным глядачом не атрымалася.

Хочацца спытаць: навошта такія справаздачы, каму патрэбны такія паездкі ў сталіцу, навошта было людзей зрываць з работы, аплочваць аўтобусы, гасцінцу, сутачнік? Дзеялі «галачкі» ў справаздачы Рэспубліканскага Дома мастацкай самадзейнасці?

Мы ехалі ў Мінск на свята мастацтва. Але свята не атрымалася.

В. АВЯР'ЯНАУ,
мастацкі кіраўнік Мазырскага
народнага ансамбля «Будаўнікі».

КІНО

РАСКАЖУ пра гісторыю даўно, але, думаю, навучальную. Памятаю, у нашу раённую рэдакцыю прыйшла вестка: местачковага папа мільцыя падарала ледзь не пад плотам. Набраўся бацюшка, як гразі...

Як кажучы газетчыкі, тэма сама ішла ў рукі. Раптылі мы даць вялікі выкрывальны артыкул. У самых яркіх фарбах я намалюваў, як цягнулі ледзь прытомнага папа ў мільцыю, прывёў вызваўні саміх веруючых. Дарэчы, веруючыя, з якімі я пагутарыў, на маё вялікае здзіўленне, дружна далялі свайго пастара Ён, як выявілася, быў не толькі зацяты выпівоха, але і вялікі спец па частцы ўсялякіх іншых грахоў. За кароткі час айцец паспеў паруніць ледзь не палову хрысціянскіх заповедзяў — ад «не пажадай жонкі бліжняга» да «не ўкрадзь»...

Пасля артыкула я некалькі дзён хадзіў вельмі горды і лічыў, што з рэлігійным дурманам у нашым раёне пакончана назаўсёды. Зараз у рэдакцыю пасыплюцца пісьмы ад былых веруючых, у якіх яны адрадкацца ад царквы і бога і пярэдуць, так сказаць, на рэйкі атэізму.

Письмаў такіх, на жаль, мы не дачакаліся. Неўзабаве я разгаварыўся з адным членам царкоўнай двайцаткі, пажылым ужо чалавекам які, калі рыхтаваўся артыкул, даў мне самыя выкрывальныя факты. Нядоўга думаючы, я спытаў яго, як можа ён заставацца веруючым, калі поп такі прайдзісвет. Хітравата ўсміхнуўшыся, ён адказаў:

— Да самай чыстай і святой справы часам прымаваюцца нягоднікі. Хіба ў вас, атэістаў, такога не бывае?

Што я мог яму адказаць? Я пачаў нешта мармытаць пра тое, што бога ўсё ж няма, што рэлігія — опіум для народа і іншыя прапісныя ісціны. Эге ж, на вачах майго субяседніка, якія раптам сталі халоднымі і вяржымі, я зразумеў, што гэтыя ісціны толькі для мяне...

У пару, пра якую я расказаваў, мабыць, не было газет, дзе б не выкрывалі служкаў култы. Не ведаю, ці дало гэта вялікую ка-

рысць. Расказвалі, што ў адзін раён нейкая высокая царкоўная інстанцыя прыслала ліст, у якім не без іроніі дзякавала мясцовым уладам за крытыку тамашняга папа, маўляў, сваіх рэвізораў у іх не хапае, дык дзякуй за дапамогу.

Прыслалі новага папа і ў наш раён...

Мабыць, мы браліся за справу не з таго канца. Мабыць, і зараз у антырэлігійнай прапагандзе мы часам

Міша быў сынам баптыст-кі Бародзіцкай секты Анастасі Філон. Вось яна глядзіць на нас з экрана — тоўстая цётка з псонным тварам, на якім ні ценю гора, ні ценю разгубленасці.

— Бог даў, бог узяў, — гаворыць яна, паціскаючы плячыма.

Кроў стыне ад жудаснай трагедыі, што здарылася за сценамі гэтай прысаджытай хаты ў Бародзічах. Што штурхнула адзінаццацігадо-

канадаўства аб культах. Два словы аб гэтай секце. Некалькі гадоў таму ў царкве евангельскіх хрысціян баптыстаў адбыўся раскол. Частка кансерватыўных баптыстскіх дзельцоў, напалоханая тым, што пасгвы з кожным годам меншае, выступіла з авантурыстычнай праграмай, якая патрабавала адмены ўсіх законаў аб рэлігійных культах і атэістычнага выхавання школьнікаў.

Асабліва ўвагу баптысты-раскольнікі, або, як яны сябе называюць, «ініцыятыўнікі», надаюць рэлігійнаму выхаванню дзяцей.

Сцискаецца сэрца, калі ўглядаешся ў гэты дзіцячы твары. Парознаму гучаць іх адказы на пытанні

судзі (дзеці праходзілі па судзе сведкамі).
Вось хлопцаў у акуларах — Вася Шугала. У гэтага хапіла волі вырвацца з секты. Зараз ён жыве і вучыцца ў школе-інтэрнаце. Хвалюючыся, расказвае, як білі яго бацькі, каб хадзіў у малітоўню, прымушалі вучыць псалмы, не дазвалялі насіць пянерскі гальштук, хадзіць у кіно, слухаць радыё, глядзець тэлевізар.

Раіса Папка. Яна таксама зрабіла спробу вырвацца з душнага свету малітваў і забавонаў.
А гэты чарнявы малец гадоў дванаццаці адводзіць убок вочы і цвердзіць адно: «Не бачыў, не ведаю».

Яшчэ адзін. Ад яго адказаў на тварах падсудных — усмешка ад вуха да вуха. Ён ледзь не шпарыць цыгаты з бібліі. Не, ніхто яго не прымушаў маліцца, ён сам, па сваёй ахвоты, і ў малітоўню усёроўна хадзіць будзе.

У свой час мне таксама давялося пазнаёміцца са «справамі» Бародзіцкай секты, з дакументамі судовага працэсу ў Зельве (Бародзічы — Зельвенскага раёна). Пра гэта я ўжо расказаваў у нарысе «Бародзіцкія цянёты» («Літаратура і мастацтва», 5 чэрвеня

1970 года). Але пра адзін з дакументаў (ён не ўвайшоў у фільм) варты нагадаць чыстэ раз. Вучань дзясатага класа Ваўкавыскай сярэдняй школы № 5 Аляксандр Прусан на ўроку грамадазнаўства заявіў, што не царкоўнікі, ініцыятыўныя некалі цакавалі, палілі на вогнішчах атэістаў, а наадварот, атэісты знішчалі веруючых...

Вось які ўсходзі да атручанае сям'я, што трапіла ў падатліваю дзіцячую душу.

І бачыў у судовай справе канфіскаваную ў падсудных фотакартку, зробленую спосабам фотамантанту. На ёй — пабіты ў кроў чалавек з бібліяй у руках, падніс сцягвае, што гэта быццам бы адна з ахвяр расправы атэістаў з веруючых...

І не толькі гэта страшна. Урэшце, не ўсе дзеці баптыстаў, магчыма, застануцца ў секце. Але страшна, што гэтыя дзеці вымушаны жыць двайным жыццём. Днём, у школе, яны вучаць прыродазнаўства, геаграфію, астраномію, чытаюць пра касманаўтаў, вечарам у малітоўні спяваюць: «Ах, если б вид Его мучений на сердце врезался мой! Я всем Тебе, Господь, обязан, Тобой навек я исцелен...»

І гэтак з дня ў дзень. Такое раздваяне не можа прайсці бесследна. Настаўніца Бародзіцкай школы расказвала мне, што многія дзеці з баптыстскіх сям'яў вельмі скрытныя і ў той жа час ліслівыя, няшчырыя.

Мабыць, многія з тых, хто паглядзіць фільм «Не ўваходзьце, смерць!», спытае: «Ну, а што далей? Які лёс гэтых хлапчукоў і дзяўчынак, што прайшлі перад намі на экране»? Сапраўды, што далей? Я быў у Бародзічах праз чатыры месяцы пасля судовага працэсу, пра які расказвае фільм. Трапіў на малітоўню сход. Былі там і дзеці, хаця, як мне потым казалі, было іх намнога менш, чым раней. І гэта ўжо радуе...

У заключэнне зазначу, што сектанты, калі можна так сказаць, начыныя тушкі. Яны баяцца сонечнага святла, яны баяцца чыстага людскога вока. Фільм «Не ўваходзьце, смерць!» выцягвае іх на святло.

М. ЗАМСКІ.

НЕ ўВАХОДЗЬЦЕ: СМЕРЦЬ!

Ідзем па шляху найменшага супраціўлення, бяром тое, што ляжыць на паверхні.
У мяне ёсць знаёмы лектар, які ўжо гадоў дзесяць спецыялізуецца на атэістычнай прапагандзе, з'еў, як кажучы, зубы на гэтым. Нядаўна сустрэў яго, ідзе задаволены: Аказваецца, толькі што прыехаў з Мазыршчыны.

— Ведаеш, — кажа, — дзе б ні выступаў — поўная зала, слухаюць добра, пытанні задаюць.

— А веруючых многа збіралася?
— Веруючых? Веруючыя, браце, на лекцыі не ходзяць.

Сказаў гэтак спакойна, упэўнена. Я разумею, патрэбна і прафілактычная работа. Як прышчэпка супраць вострыя. Лекцыя тая ж прышчэпка, на жаль, толькі не такая дзейная... Ну, а як з тымі, хто «там»? Што ведаем мы пра іх? Распаўсюджаная думка: гэта ў асноўным пажылыя людзі, фанатыі. Маўляў, бог з імі... Якое небяспечнае самаашуканне! Вам стане адразу зразумела гэта, калі паглядзіце новую дакументальную стужку аб'яднання «Летапіс» кінастудыі «Беларусьфільм» «Не ўваходзьце, смерць!» (сцэнарyst А. Астроўскага, рэжысёр М. Браўдэ, аператар А. Алай).

Адразу аб назве фільма. Не, гэта не пагоня за хлесткімі словамі, за сенсацыяй. «Не ўваходзьце, смерць!» напісаў над дзвярыма хляўчука Міша Філон, напісаў за пяць мінут да смерці...

вага хлопчыка накласці на сябе рукі? Адно ведаюць у вёсцы, што маці бязлітасна лупцавала Мішу за тое, што не хацеў хадзіць у малітоўню.

Дзец і рэлігія. Не думайце, што спалучэнне гэтых слоў — такі ўжо вялікі анахронізм. Так, для пераважнай большасці нашых дзяцей словы «поп», «малітва», гучаць як «раб», «дылжанс» — нешта вельмі даўняе па часе і незразумелае. Але ёсць і іншыя дзеці. Для іх рэлігія, калі можна так сказаць, прантыка кожнага дня. Паўтараю, іх няма, зусім няма. Але амаральнасць не вымяраецца, мне здаецца, катэгорый колькасці. Факт забойства (я не пабаюся сказаць гэтае слова) Мішы Філона пры ўсёй сваёй выключнасці — жахлівы.

І думаецца, правамерна, што аўтары фільма трактуюць праблему сектанцтва менавіта так. Перад глядачом праходзіць галерэя хлопчыкаў і дзяўчынак, зацягнутых мутным вірам «веры хрыстовай». Адным (меншасці) удалося пераадолець плынь, прыбіцца да берагу, другім...

У аснову фільма пакладзены судовы працэс над кіраўнікамі Бародзіцкай абшчыны баптыстаў-раскольнікаў за парушэнне савецкага за-

Леонід
ЛЕВАНОВІЧ

ДВА АПАВ'ЯДАННІ

Мал. В. ТАРАСАВА.

ПЕСНЯ ДЗЯТЛА

Прачнувся я ад галасоў на вуліцы: выганалі на ранні кароў.

— Мар'я, а кім ты пасвіш? — пыталася сонным голасам суседка цётка Гарціна.

— З Купраліхай, Яна з правулка выганяе... Мо Адамкі яе трохі падсобіць. Ужо ж ладны хлапец. А то дзе ж справішся лётаць за ім! Самы раз авадзеў...

— Ідзі ў поле, ваўкарэзіна! Хахаеш ты тут...

Гэта ўжо маці папала пашу Другою. У вёсцы на старым звычай калічку карове даюць у заднясці ад таго дня, калі яна з'явілася на свет. У паводзінка — значыць Паведа, у аўторак — Другою, потым Сырода, Чацвера, Пяцёна, Субота... Сустрэліся Красулі, Чарнухі, але вяртаецца звычайна ўсё-такі перамагала.

Прагналі кароў. На нейкі момант на вуліцы ёгала ціха. Праз шчыліны ў пуно надзілася святло. Ужо было відаць ластаўчына гняздо пад вільчыкам. Яно пуставала. Бацька на восені забіў дзірку ў застрэшцы, каб птахі не псавалі сена. Палёгка яно даецца, сена, от і даводзіцца дрымаць над кожным касмылём.

Я ляжаў на ахалку свежага сена. Бацька п'даўна прывёз з лесу пару пошак. «Сена, што чай», — гаварыў ён, калі я вечарам укладваўся спаць.

Пакуль я думаў так, відаць, узвышло сонца, бо пераб'і аж закліпаліся. Гадзіннік паказваў без увярці пяць. Уставаць было ранавата, але і спаць не хацелася.

Я надзіўся, аб'ў кедзі, пацяг куртку, вышў копаўку пастаялі — учарашняга адстоснага малака — і выйшаў.

Лагчына за хатай была заліта расой — трава аж згіналася пад цяжарам срэбраных кропель. Толькі фідэставыя галінкі мяліка і сівыя таўкачкі лісахвоста цягнуліся ўгору.

Неўзабаве я выйшаў на палювую дарогу, павярнуў направа, туды, дзе на ўзгорку цяміеўся вусаты сасоннік, над якім узвышалася яго маці — старая разлапастая сасна-барчавуха. Каля сасонніку збіліся ў кучу, нібы авечкі, камяні. Я сеў на самы вялікі камень і заіх.

Магутная сімфонія прыроды гучала нада мною. Тон задавалі жаваранкі — былі там тысячы званонаў падвесеў пёхты над купалам неба. Пінчалі, свісталі ў сасонніку, лясныя птахі. «Піць-падаць», «піць-падаць» — абывалася ў жыцце пералёнка. Са светам працелася над галавой чародка шпакі. Над курганам, за вёскай, якая плавала ў шызым тумане, з прарэзлівым крыкам кружыліся вароны і галі.

У ранняй песні прыроды ўдзітала свае гукі і вёска. Нездзе рыкала цяля, кукарэкалі пёўні...

Раптам з лесу пачулася гукае тараканце, быццам нехта часта-часта біў у барабан. Я мінуў сасоннік і вузкі зарослай дарогай, пакрочыў да лесу. З правай рукі сцяной стаяла жыта, з левай — асцяцелі ўсходы аўса з вайкай. Мабыць, паселі яго на зялёным падворце. А пакуль што тут жыравалі цецерукі. Цэлая чарада іх залататала ірыламі, адліцела трохі далей і села — зноў сьпедаць.

А «барабан» біў ва ўсю моц, і я прыбавіў ёрок.

У лесе было ціха і пуста. Пахла прэлым мохам, мокрым лісцем. Іншю я напратіў, на «барабан». Прадраўся праз кусты, мінуў густы, але светлы блэрэзік. Пачынаўся сасновы бор. «Барабан» біў дзесяці зусім блізка. Я падняў галаву. Вось ён! На вяршыні сасны-сухастойні сядзеў дзіцяці. Ён круціў галавой, прыслухоўваўся, потым адкінуўся і моцна забарабаніў дзіобай на суку. Трах-тах-тах-трр-р-р — пакацілася на лесе.

Доўга я слухаў ягоную песню. Потым выйшаў з-за дрэва, каб падзеці бліжэй, лепш разгледзець барабанчыка. Дзітлу гэта не спадабалася. Ён пераляцеў на суседнюю сасну і заіх... Прышлось адступіць назад. Але ў дзітла, напэўна, пранала патхненне.

Ногі мае ў мокрых кедах зусім зайшліся. Я выбраўся на дарогу, і, каб сагрэцца, трушком пабег дадому.

Выбегшы на поле, спыніўся. Сонца паднялося вышэй, туман развеўся. На чыстым высокім небе не было аніводнай хмаркі. Трах-тах-тах-трр-р-р — зноў пачулася з лесу. Ад нечаканасці я ўздрыгнуў і, мане нібы аякло:

— Сёння ж дваццаць другога чэрвеня...

Це, не хацелася верыць, што вось у такую цудоўную раніцу заглушылі птушыны граі гарматы і кулямёты. З такога сніга, чыстага неба ляцелі бомбы, сыпалася смерць...

Вайну я памятаю слаба. Мне не было і трох гадоў, калі яна пачалася. Але ж раніца тая была...

У тую раніцу мой старэйшы брат з выпускнога вечара ў школе пайшоў у ваенкамат. Потым прыслаў ліст з дарогі.

Неўзабаве вёска занялі фашысты. А калі прагналі іх, прышлі наведальнікі: «... погіб смерцю храбрых».

Застаўся атэстат сталасці з адзнакамі «добра» і «выдатна». І адзіная фотакартка — вышкіны дзесяты «б». І памяць... Памяць назаўсёды!

Паволі крочыў я на дарозе. З-пад ног вырвалася чародка пералёнка. Што яны рабілі на дарозе? Аказалася — дзіўблі дробных палювых мурашак — іх хатні-шчылінікі былі падрапані птушынымі кіпцюрамі.

А магутная ранішня сімфонія ўсё гучала. Свяціла, грала сонца. Прырода спраўдзіла свята — адзначала вяршыню летняга характва і сілы.

Над вёскай стаялі слупы дыму. Ружавеў дымок і над пашай хатай. Маці, напэўна, варыць бульбу, пачэ п'вальныя грэція баіны.

Перны блін, паеыпаны солню, яна пакладзе на чысты ільняны абрус — «радіцелькам дарагім і Сяргейку-сыночку», змахне фартухом сляжу, і зноў будзе завіхацца ля печы.

Я падыходзіў к дому. А з лесу ўсё чуўся няматгалосы спеў птаства, і ў ім — стук дзітла — ягоная песня.

БРЫТВА

На прыпынку, як заўсёды ў канцы дня, было людна. І калі надыйшоў тралейбус, да яго рынуліся ўсім патоўнам. Рудак нечакана апынуўся ля дзвярэй і, сам таго не жадаючы, увайшоў першы. Сеў ля ахалкі і адрозу палез у кішэнь на «вечорку». Разам з газетай ён выцягнуў сні памячаны канверт.

«От, ёлупень! Цалоткі дзень пасіў бацькава пісьмо. Не мог прачытаць. Ну, і галава — дакараў сьбе Рудак. — Добра, што не згубіў. Увогуле, дзіўнень сёння быў гарачы...»

Рудак працаваў зменным майстрам у ліцейным цэху — пасада адна з самых кляпатлівых, а цэх — самы цяжкі на заводзе. Наіраваў яго сюды адрозу пасля інстытута. Спачатку думаў, што доўга не вытрывае, а пасля пакрысе ўцягнуўся і вось пяты ўжо год працуе і пераходзіць не збіраецца. Чалавек ён быў спакойны, пасляніску намяркоўны і, не зважаючы на маладосць, яго лічылі вопытным спецыялістам. Нядаўна на партыйным сходзе сам дырэктар зазначыў, што Рудак можа смела даверыць цэх...

Перапоўнены тралейбус мякка пагойдаўся, перад вачыма скакалі і без таго няроўныя — адна туды, адна сюды — літары бацькавага ліста. Пасля паклонаў, пакладаніў здароўя, весілоці і посьнехаў у рабоце, пасля звестак пра тое, што бульбу ўжо выбралі, што сена і дроў на зіму хопіць, няроўнымі літарамі, без п'воднай коскі (з усіх знапаў прыпынку бацька прызнаваў толькі крошкі) старэйшы Рудак пісаў:

«З адным пытаннем да цябе Міхась. Нешта забарахліла мая лектрабрытва. Праце з перабоймі. Як калі захожа. Думаў разетка вінавата. Пасіў да суседзьяў брытву. Дык не, і там не пра-

цуе. Якая ёй тэсца. І гаранцыйны тэрмін не адрабіла. Год ёй будзе ў канцы лістапада. У інструкцыі вычытаў я адрас гаранцыйнай майстэрні. Італі будзеш мець час даведацца. Ці могуць шы зрабіць. Дык я б выслаў брытву. А мо сам пад'еду. Цялё збіраемся рэзаць. Надішнуў бы цялячыны...»

Далей, як заўсёды, ішлі парады сыну і нявестцы: лепш есці, не эканоміць «на харчах», не ганяцца за трантамі, быць паміж сабой наміркоўнымі. Рудак не мог чытаць гэта без усмешкі. І ўсё-такі яму было прыемна. Ён паважаў і любіў бацьку, цярыліва прымаў бацькоўскія «маркамэнты» і патаці — маўляў, што зробіш, старшая любяць навучаць.

Рудак яшчэ раз прагледзеў бацькаў ліст, акуратна склаў яго ў канверт, схавав у кішэнь: трэба даць жонцы, яна любіць чытаць пісьмы свёкра.

За газету Рудак так і не ўзяўся. Нахлынулі ўспаміны. Успомілася, як летась, увосень бацька прыслаў тэлеграму: «Сустрэкайце 5».

— Нічога не разумею... Калі сустракаць? Ші поезда, ші вагона, — паціснула плячыма Тамара, Рудакова жонка.

— Дзівачка, у Оршы ж перасадка. Адкуль яму ведаць які поезд і вагон... Нейк прыязджаў ён раней, дык я тры разы бегаву на вакзал. Усе паляды з Оршы сустракаў. Вольгт маю, — усміхнуўся Рудак. — Пятага — заўтра. Значыць, заўтра і будзе госць.

Бацька прыехаў у сем гадзін вечара. Рудак адрозу напіваў яго ў патоўне пасажыраў на рыжэй вуханцы.

— Ну, ці даўно ж ты дзяжуршы тут? А я думаю, паўдаку ты мяне сустраціш. Не наспееш і рабаты. Добра, што паслеў, — гаварыў бацька, падаючы руку. Сын адчуў, што рука старога на-ранейшаму моцная, цвёрдая. — І барады яшчэ не з'яў? На ліха яна табе... Ну, паказвай, куды перабраўся. Не дужа далёка ад той, староай?

— Пад'едзем зараз. Убачыш...

Калі надыходзілі к дому, бацька ўсё азіраўся: стараўся запамініць дарогу да новай кватэры сына. Заўважыў, траву збоц тратуара, здзівіўся:

— Бач ты, трава, як воўна. Тут карову моляна пасвіць.

Увайшоўшы ў кватэру, ён павітаўшыся з нявесткай, пачаў сцягваць боты. Маленькая Людэка здагалася надаць дзеду табурэцік.

— Малайцом, унучатка. Правільна, — бацька ўсунуў ногі ў сынавы пантофлі, аглядзеў кватэру. — Ну, дык што ж, таварыш дарагі, харошая кватэра. Цёплая, а гэта — самае галоўнае. Пра дровы галава не баічы...

Потым бацька памыўся ў ванне, вышў кілішак гарэльні і, зручней уладкаваўшыся на канале, разважаў:

— Цяпер жыць можа... У Оршы я прыглядаўся. Людзі, брат, гладкія, сьцітыя, апрапуты добра. Не ішадуюць, каб пасці і апрапуцца на-людску, і правільна. А чаго там тэсціся над канейкай? — бацька намаўчаў, потым гучна ўздыхнуў: — Ух-я...

Рудак здаўся, што гэты ўздых пачулі ўсе пяць паверхаў.

Назаўтра была субота, і Рудак з раніцы павёў бацьку ў горад. Ён крочыў так спора і шырока, што сын, які быў на галаву вышэйшы, ледзь паспяваў за карыканаватым старым. Звычай, відаць: бацька гадоў дваццаць быў брыгадзірам у калгасе, давялося пахадзіць, пагойсаць на полі з «цяркулем-шагамерам»...

На праспекце заходзілі ў магазіны. Купілі кофту і галёшы на валёнкі для маці, а сабе бацька ніяк не мог нічога падабраць.

— Такую абшырнасць займае горад! Гэта не хаханьд — столькі панабудавань! Я быў тут у сорах пятым, як з хронгу ехаў. Усё было разбурана, паналена. Хто мог падумаць, што такім стане горад...

Рудак памятаў той дзень, калі бацька прыйшоў з вайны. Як чакаў ён таго дня! Як хваліваўся і палыхаўся, што не пазнае татку. Часта нываўся ў маці: «А татка наш дужы, вялікі? Ён усіх фрыцаў набіў? Так?» — «Так, сынуля, так. Бацька наш дужы і добры. Ён любіў з табою гуляць. Усё, бывала, надідаваў над столь, а ты крычаў: «У-ла! У-ла!»

І ўсё ж спалохаўся і нават залпакаў, калі шыракапалечы, вусаты салдат з бліскучымі медалімі на грудзях моцна прыціснуў да сьбе, колочы вусамі і няголеным п'вэццем. Рудак і зараз памятаў дотык калочных бацькавых вусоў: трэція памяць — памяць цэла — запамінала тое назаўсёды...

Рудак міжволі дакрануўся да сваёй барады, зірнуў на бацьку. Вусоў у яго не было. Над старасць ён чамусьці адмовіўся ад барады і галіўся дужа старанна. І выглядаў у свае семдзесят зайздросным мацаком.

— Здрава, здрава, столькі панабудавань! Гэта ж учудзіцца можна! Так прадзедаць, га?.. І такое мнагалюддзе. Такі збой людзей. А я збіраўся нешта купіць. Дзе ты тут падетушыся!

— Не турбуйся, купім. Усё ж ёсць, — сказаў сын.

— Ат, дзе яно ёсць? Нават хатніх пантофляў няма. А ў нас у раймагу іх да халеры... Даждавік той, што мы глядзелі, не гадзіцца.

КАЛІ ў канцы мінулага стагоддзя ў Парыжы была пабудавана Эйфелева вежа, адбыўся скандал. Вядомыя пісьменнікі, мастакі, дзеячы культуры заявілі пратэст супраць «пачвары», якая пагражае традыцыйнаму французскаму густу.

Агульнавядома, што праз дваццаць гадоў вежа стала эмблемай Парыжа і сімвалам індустрыяльнай эстэтыкі. Тым самым было, нарэшце прызнана, што машынная тэхніка можа ствараць узоры дойлідства, не горшыя за гатычныя аркі.

Сёння, у век тэхнікі і прагрэсу, у век масавай вытворчасці, удзел мастака ў праектаванні і стварэнні любой рэчы, ад аўтаручкі да самалёта, — усвядомлена неабходнасць.

Чарговая, III Усесаюзная выстаўка па мастацкім канструяванні, якая адкрыта ў Мінску, звярнула на сябе ўва-

аглястроўвае выстаўка. Які стан мастацка-канструктарскай апрацоўкі прамысловых тавараў, што дэманструюць прадпрыемствы Беларусі.

Больш-менш поўна прадстаўлены два раздзелы — праца і быт.

Раздзелу выстаўкі, які мы ўмоўна назвалі «праца», папярэднічае думка, сфармуляваная на адным з планшэтаў: «Інфармацыйная выразнасць знешняга выгляду машыны — прадпачытка эканамічнасці і зручнасці яе выкарыстання». Безумоўна, знешні выгляд машыны, распрацаваны пры ўдзеле вучонага, канструктара і мастака, спрыяе павышэнню прадукцыйнасці працы не толькі сваімі тэхналагічнымі дадзенымі, але і эстэтычным уздзеяннем. Прыгожая машына выклікае павагу да яе, павышае культуру працы.

У нашы дні мяняюць сваё аблічча

кавы выгляд паўаўтамата адпавядае тэхнічным дадзеным, за якія машына атрымала знак якасці. Машына прайшла выпрабаванні, яе стваральнікі атрымалі патэнт на вынаходніцтва.

Прадстаўленыя Мінскім домам мадзлей жаночыя сукенкі з грубавэрснай тканіны адпавядаюць сучаснаму кірунку моды. Падоўжаныя па сілуэце, строга аблягаючыя фігуру, з вузкімі з маленькай проймай рукавамі, яны канструктыўныя па задуме. Мастак толькі ўнёс некаторыя дэталі, што зрабілі сукенку больш жаночкай. У стварэнні такіх мадзлей надта прыкметна рука канструктара. Калі рамантычны лёгкі сілуэт, модны ў мінулыя гады, даваў мастаку вялікую прастору для фантазіі (там ён ляпіў як скульптар), то ў сучаснай модзе фасон вызначан самім кроём. У ім закладзены ўсе падрэзы, прыпускі і г. д. Фасон выконваецца ўжо ў самім кроі. Пры масавай вытворчасці а дзеньня такое рашэнне неабходна, таму што фасон мадзлюецца не для ручной апрацоўкі, а для машыны.

Хочацца сесці. Не трэба быць спецыялістам, каб зразумець, што такіх крэслаў з вузкімі сядззеньнямі — зручныя толькі тым, што яны эканомяць плошчу.

На выпадак, калі трэба аслабіць залу, крэсла клеенае, а таксама крэсла ўніверсальнага ўжытку, як сказана ў анатацыі, можна «складаць» не толькі па вертыкалі, але і блакаваць у рады і нават ставіць адно на адно — гэта значыць — штабеляваць». Пры ўсёй фантазіі цяжка ўявіць сабе інтэр'ер, дзе б «упісалася» такое крэсла.

Цяжка сказаць што-небудзь пэўнае пра мэблю для агульнага пакоя. Распрацаваныя Мінскім эксперыментальна-канструктарскім бюро мэблі гарнітур для жылога пакоя нагадвае сабой тэа, што выпускаюць прадпрыемствы ГДР. Наборная сцена-стэлаж нічым не адрозніваецца ад вядомай пакупнікам вільнюскай секцыянай мэблі, іба толькі намянога даражэйшая. Узнікае пытанне — якую мэту ставілі перад сабой арганізатары выстаўкі, адводзячы месца такім мала арыгінальным рэчам? Ні мастацкі, ні канструктарскі бок іх не з'яўляюцца прыкладам дызайнерскай думкі.

Мабыць, нам, так сказаць, спажывучам, імкнуліся паказаць не лепшае, а толькі тое, што можна сустрэць у магазінах (сустрэць, але не купіць). Але і ў такім выпадку можна было б падабраць узоры мэблі тых фабрык Беларусі, якія выпускаюць і больш арыгінальную і больш сучасную з пункту гледжання мастацкага канструявання прадукцыю.

Складаецца ўражанне, што некаторыя рэчы трапілі сюды выпадкова і не сведчаць аб выкарыстанні дасягненняў тэхнічнай эстэтыкі. Можна стацца, што на падборы экспанатаў выстаўкі адбіліся недахопы арганізацыі. Але ці аднымі недахопамі арганізацыйнай работы абумоўлены яе хібы? А ці не адлюстроўвае выстаўка той факт, што мастацкае канструяванне яшчэ не заняло адпаведнага месца ў нашай вытворчасці? Што многія важныя для народнай гаспадаркі і пакупнікоў вырабы выпускаюцца без кваліфікаванай мастацка-канструктарскай апрацоўкі?

У нашы дні поспех тавараў вызначаюць не толькі высокія інжынерныя паказчыкі, але і высокія спажывецкія якасці, прыгожы вонкавы выгляд і зручнасць пры ўжыванні. Клопатамі аб паляпшэнні якасці тавараў вызначаецца апублікаваная ў красавіку 1962 года пастанова ўрада «Аб паляпшэнні якасці прадукцыі машынабудавання і тавараў культурна-бытавога прызначэння шляхам укаранення метадаў мастацкага канструявання». Былі створаны спецыяльныя канструктарскія бюро і навукова-даследчыя інстытуты, пачалі выпускаць спецыялістаў па дызайне вышэйшых навучальных устаноў. У кастрычніку 1968 года была апублікавана пастанова Савета Міністраў СССР «Аб паляпшэнні выкарыстання дасягненняў тэхнічнай эстэтыкі ў народнай гаспадарцы». Аб мастацкім канструяванні многа гаварылася ў друку. Але на практыцы толькі нямногія прамысловыя тавары вызначаюцца эстэтычнай і канструктыўнай дакладнасцю. Ва ўсім выпадку такое ўражанне пакае трэцяя Усесаюзная выстаўка па мастацкім канструяванні.

ПРЫГАЖОСЦЬ —

гу не толькі канструктараў, мастакоў, але і людзей, не звязаных непасрэдна з вытворчасцю, — тых, хто хоча купляць і карыстацца патрэбнымі, зручнымі і прыгожымі таварамі. Падобныя выстаўкі, апрача таго, што дэманструюць пэўныя дасягненні, дапамагаюць выявіць і вывучаць полыт і густ насельніцтва.

ГЭТА НЕАБХОДНАСЦЬ

заводскія цэхі. Змяняюцца ўмовы працы, змяняюцца і патрабаванні да інтэр'ера і да вонкавага выгляду станка.

Гэтыя патрабаванні ўлічылі канструктары Аршанскага завода швейных машын, якія разам з мастакамі Беларускага філіяла Усесаюзнага навукова-даследчага інстытута тэхнічнай эстэтыкі распрацавалі замацаваныя паўаўтамат 220 класа.

Вось, бадай, і ўсё што можна было б назваць з больш цікавых работ апошніх гадоў, а між тым на выстаўцы прадстаўлены вырабы дванаццаці прадпрыемстваў Беларусі. Сярод іх — Мінскі мотавелазавод, завод імя Арджанікідзе і іншыя. Апрача таго, што прадметаў шырокага ўжытку зусім

нямнога, некаторыя з іх непрыгожыя і здаюцца выпадковымі на выстаўцы.

Не будзем спыняцца ля стэндаў з шклопрадукцыяй заводаў «Нёман» і імя Дзяржынскага. Два-тры больш-менш удалыя прыборы для віна і піва не затрымліваюць увагу гледачоў хоць бы таму, што гэтыя альбо вельмі падобныя мы ўжо бачылі на пастаяннай выстаўцы ў фірменным магазіне «Крышталі». Не спыняе ўвагі і стэнд са свяцільнікамі. Настольную лямпу «Томас» і бра «Талін», выкананыя ў традыцыйна эстонскага нацыянальнага мастацтва, абмінем не таму, што яны нам не падаюцца. Такі свяцільнік добра падыходзіць для прэзідэнцкіх нашых малагабарытных кватэр. Але ж і гэта не новаўвядзенне. Іх мы бачылі пяць гадоў назад.

Размешчаная ў выставачнай зале Беларускага філіяла Усесаюзнага навукова-даследчага інстытута тэхнічнай эстэтыкі, экспазіцыя добра, з густам аформлена. І таму першае ўражанне ад яе — самае прыемнае. Шчыты-сценкі, разгароджваючы залу, ствараюць уражанне вялікай прасторы, даючы магчымасць выдзеліць кожную рэч. Спалучэнне ў афармленні двух колераў — белага і блакітнага, падкрэслівае адчуванне прасторнасці і нават святлонасці.

Прыгадайце швейную машыну нашых бабуль «Зінгер». Корпус, кола, ручка, скрыня нібы існавалі самастойна. Пафарбаваная ў чорны колер, яна была размалёваная ад рукі залатыстым арнаментам. Вельмі ўтульна, відаць, яна выглядала ў пакоі з камодам, буфетам, разбёнай мэбляй. І цяжка яе ўявіць у абстаноўцы нашых гранічна простых інтэр'ераў. На змену прыйшла машына «Орша V». Дробныя дэталі заключаны ў адзін корпус строгай і прастай формы. Асобныя плоскасці злучаны крыху закругленымі пераходнымі лініямі. Афарбавана машына ў чырвоны колер, злева — скрынка для інструменту, уверсе — з'ёмная крышка. Такое размяшчэнне рабочых месца стварае кампазіцыйную раўнавагу і зручнасць у рабоце. Усе рабочыя механізмы схаваны пад адным кожным. Зараз вон-

затрымаем на парозе жылых пакояў — кухні, дзіцячыя і агульныя пакоі. Эканомны падыход да карыснай плошчы (а гэта так важна!), гігіенічная афарбоўка, практычная прастата форм — безумоўна аблегчаць працу хатняй гаспадыні. Любая рэч, якая знаходзіцца ў доме, павінна выходзіць густ. Асабліва гэта важна, калі ў доме дзеці. Цікавыя зборныя кубікі для дзяцей дэманструе канструктарскае бюро Навасібірска. З вялікіх прамых, жоўтых, зялёных квадратаў, кругоў, трохвугольнікаў можна скласці і дом, і машыну, і вежу замка. Была б фантазія. А яе, іншы раз, не хапае і дарослым дзядзюшкам. Варта паглядзець на шэраг крэслаў для сельскіх клубаў, каб зрабіць такі вывад.

У нашы дні поспех тавараў вызначаюць не толькі высокія інжынерныя паказчыкі, але і высокія спажывецкія якасці, прыгожы вонкавы выгляд і зручнасць пры ўжыванні. Клопатамі аб паляпшэнні якасці тавараў вызначаецца апублікаваная ў красавіку 1962 года пастанова ўрада «Аб паляпшэнні якасці прадукцыі машынабудавання і тавараў культурна-бытавога прызначэння шляхам укаранення метадаў мастацкага канструявання». Былі створаны спецыяльныя канструктарскія бюро і навукова-даследчыя інстытуты, пачалі выпускаць спецыялістаў па дызайне вышэйшых навучальных устаноў. У кастрычніку 1968 года была апублікавана пастанова Савета Міністраў СССР «Аб паляпшэнні выкарыстання дасягненняў тэхнічнай эстэтыкі ў народнай гаспадарцы». Аб мастацкім канструяванні многа гаварылася ў друку. Але на практыцы толькі нямногія прамысловыя тавары вызначаюцца эстэтычнай і канструктыўнай дакладнасцю. Ва ўсім выпадку такое ўражанне пакае трэцяя Усесаюзная выстаўка па мастацкім канструяванні.

Мэта выстаўкі — паказаць уплыў эстэтыкі на вытворчасць, на фарміраванне самых разнастайных прамысловых тавараў.

Паказаная на выстаўцы мадэль швейнага паўаўтамата ўвабрала ў сябе ўсе вартасці існуючых машын. Яна вельмі кампактная, пластычная, яе канструкцыя падпарадкавана адзінаму стылю. Зручны стол, — справа падвеска для бабіны, кнопкі пераключэння пафарбаваны ў чырвоны колер, злева — скрынка для інструменту, уверсе — з'ёмная крышка. Такое размяшчэнне рабочых месца стварае кампазіцыйную раўнавагу і зручнасць у рабоце. Усе рабочыя механізмы схаваны пад адным кожным. Зараз вон-

затрымаем на парозе жылых пакояў — кухні, дзіцячыя і агульныя пакоі. Эканомны падыход да карыснай плошчы (а гэта так важна!), гігіенічная афарбоўка, практычная прастата форм — безумоўна аблегчаць працу хатняй гаспадыні. Любая рэч, якая знаходзіцца ў доме, павінна выходзіць густ. Асабліва гэта важна, калі ў доме дзеці. Цікавыя зборныя кубікі для дзяцей дэманструе канструктарскае бюро Навасібірска. З вялікіх прамых, жоўтых, зялёных квадратаў, кругоў, трохвугольнікаў можна скласці і дом, і машыну, і вежу замка. Была б фантазія. А яе, іншы раз, не хапае і дарослым дзядзюшкам. Варта паглядзець на шэраг крэслаў для сельскіх клубаў, каб зрабіць такі вывад.

У нашы дні поспех тавараў вызначаюць не толькі высокія інжынерныя паказчыкі, але і высокія спажывецкія якасці, прыгожы вонкавы выгляд і зручнасць пры ўжыванні. Клопатамі аб паляпшэнні якасці тавараў вызначаецца апублікаваная ў красавіку 1962 года пастанова ўрада «Аб паляпшэнні якасці прадукцыі машынабудавання і тавараў культурна-бытавога прызначэння шляхам укаранення метадаў мастацкага канструявання». Былі створаны спецыяльныя канструктарскія бюро і навукова-даследчыя інстытуты, пачалі выпускаць спецыялістаў па дызайне вышэйшых навучальных устаноў. У кастрычніку 1968 года была апублікавана пастанова Савета Міністраў СССР «Аб паляпшэнні выкарыстання дасягненняў тэхнічнай эстэтыкі ў народнай гаспадарцы». Аб мастацкім канструяванні многа гаварылася ў друку. Але на практыцы толькі нямногія прамысловыя тавары вызначаюцца эстэтычнай і канструктыўнай дакладнасцю. Ва ўсім выпадку такое ўражанне пакае трэцяя Усесаюзная выстаўка па мастацкім канструяванні.

Разнастайнасць прадметаў на выстаўцы з такой тэмай, як мастацкае канструяванне, занадтамерная. Прадстаўленыя прадметы павінны ўзнавіць цэласны вобраз асяроддзя, у якім жыве, вучыцца, працуе і адпачывае чалавек. Такія выстаўка, калі яна дастаткова поўная, прадуманая, можа стварыць вобраз часу, адлюстроўваць эстэтычны ўзровень грамадства.

Адкінуўшы першае ўражанне, прыгледзімся да выстаўкі больш пільна, можа нават больш прыдзірліва. Што

Тут і пластмасавыя, і драўляныя, і пафарбаваныя, і абітыя. Аднолькавыя яны ў адным — ні на адзін з іх не

Тут і пластмасавыя, і драўляныя, і пафарбаваныя, і абітыя. Аднолькавыя яны ў адным — ні на адзін з іх не

У ВЫСТАВАЧНАЙ зале Саюза мастакоў БССР недаўна адбылася выстаўка работ Беларускай мастацкай Тэцыяны Яўгеніўны Разінай, прысвечаная 30-годдзю яе творчай дзейнасці.

ТРЫЦЦАЦЬ ГАДОЎ ТВОРЧАСЦІ

Высокая прафесіянальная культура, умённе праініцыць у задуму драматурга і рэжысёра вызначылі поспех работы Т. Разінай як мастака тэатра. Ёю створаны выразныя эскізы дэкарацый да «Машэкі» Р. Пукста, «Барыса Гадунова» М. Мусаргскага, «Брэсцкай крэпасці» К. Губарэвіча, «Дзён нашага нараджэння» І. Мележа, «Трох апельсінаў» К. Гоцы, «Сцяпана Разіна» А. Касьянова. У гэтых работах мастацкі — вострае пачуццё гісторыі, умельства падкрэсліць характар эпохі.

Вось, напрыклад, эскізы дэкарацый да «Сцяпана Разіна». І ярка-чырвоны каларыт, і кожная дэталі — усё іграе на вобраз.

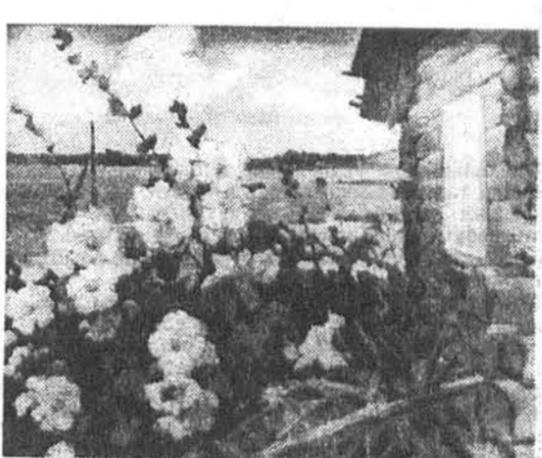
Лаканічныя і абагульненыя напісанія дынамічныя дэкарацыі да «Брэсцкай крэпасці». У іх — атмосфера поўнай напружання герайчнага эпапеі слаўтай цытадэлі.

У Т. Разінай не толькі свой характэрны, індывідуальны мастакоўскі почырк, але і сваё разуменне таго або іншага драматургічнага твора.

Суровы, поўны ўнутранага парыву пейзаж у дэкарацыях да «Дзён нашага нараджэння» І. Мележа. Мы адчуваем, як мастацка перадае нарастанне напружання падзей. Паступова, ад эскіза да эскіза, розныя дэталі быццам узбуіваюцца, падкрэсліваючы бурлівае нарастанне рэвалюцыйных падзей у перадкастрычніцкім Мінску.

А з якой упэўненасцю мастацка працуе ў жан-

гаюць адчуць той непаўторны водар, якім славіцца дары прыроды поўдня.

Т. РАЗІНА. Браслаў. Малыва.

Нацюрморты Т. Разінай бываюць няпростыя для ўспрыняцця. Яны часам раскрываюць патрэбу мастака выйсці за межы ўстаноўленага традыцыйнага жанру. Іншы раз нас здзіўляе ў іх нязвычайна спалучэнне такіх прадметаў, як, напрыклад, дзіцячая цацка, талерка з хлебам, кубак, букет у вазе. Але як па-майстэрску знаходзіць мастацкае кожнаму з прадметаў належнае месца, дзе кожны з іх гаворыць на поўны голас і пра сябе, і пра гарманічную ўнутраную сувязь, адзінаства з астатнімі. Неабходна валодаць вялікім пачуццём кампазіцыі, разумець тую асаблівую музыку колераў, якія памагаюць падкрэсліць гэтае адзінаства, гэтую гармонію — ад дробных дэталей і да формы выяўлення задумы.

І так — ва ўсіх лепшых работах Т. Разінай.

У «Сашавых цацках». У «Нацюрморце з перцамі». У пейзажы «Вячэрні Мінск». І ў многіх іншых.

Раздумваючы аб прыгажосці штодзённага, простага, мастацка гаворыць пра глыбока змя-

стоўнае. Яе работы, вольныя ад натуралістычнай фіксацыі жыцця, нясуць на сабе адбукі няспынных пошукаў формы, багатай рэалістычным зместам.

Р. БАДЗІН.

Дзяржаўны драматычны тэатр імя Якуба Коласа паказаў спектакль па п'есе М. Матукоўскага «Амністыя». Рэжысёр—У. Забела, афармленне народнага мастака БССР Я. Нікалаева, кампазітар—Б. Насоўскі, балетмайстар Л. Барадулька. На здымку—сцэна са спектакля. Ізабела Дрозд—артыстка Г. Бальчэўская, Добрых—народны артыст БССР М. Звездачотаў, Бажашуткава—артыстка А. Мельдзіюкова. Фота С. КОХАНА.

ПЕСНІ, НЯТЛЕННЫЯ Ё СТАГОДДЗЯХ

Сярод найвялікшых лірыкаў свету пачэснае месца па праве займае Шамсадзін Мухамад Хафіз Шыразі, 650-годдзе з дня нараджэння якога адзначаецца ў гэтыя дні.

«Каму ў стагоддзях тленых нятленны выпаў лёс?»

На гэта пытанне паэта ўжо адказала шматвяковае жыццё яго чуждога песня, адказвае сённяшняе яго сусветная вядомасць і слава.

Несмяротныя газелі Хафіза—адна з самых яркіх старонак у гісторыі таджыкска-персідскай літаратуры класічнага перыяду. Высокі гуманістычны пафас, усаўленне жыцця і яго зямных, чалавечых радасцей, гнёўнае адмаўленне несправядлівасці і жорсткасці ў свеце, дзе лёс простага чалавека ўраджае сваёй трагічнай неўладкаванасцю, нарэшце, з'едлівае крытыка ў адрас духавенства, смелае

асуджэнне яго крывадушша і ханжаства,—вось тыя галоўныя рысы і якасці, што забяспечылі зайздросную даўгавечнасць і папулярнасць праз і стаўтага майстра са старажытнага Шыраза.

Нядаўна народны паэт Таджыкістана Мірзо Турсун-заде пісаў, што варта ў любым кутку зямно кулі вымавіць: «Самарканд аддам, а трэба — з Бухараю нават разам, — за пагляд і за радзімку той цюрчанкі, што з Шыраза!» — каб слухачы тут жа ўсклікнулі: «Хафіз!». У гэтым, бадай, няма перабольшання. Творчасць вялікага паэта Усходу даўно стала духоўным набыткам усяго прэстэі чалавецтва.

Прапаную ўвазе чытачоў адну з газелей Хафіза ў перакладзе на беларускую мову.

Ніл ГІЛЕВІЧ.

ХАФІЗ

Весаляць нам сэрцы зблізку і здаля,—

Вераломства ўсюды душыць, як пятля,
Болей вернасці не ведае зямля.

Хто і розумам багаты і душой —
Як жабрак перад нікчэмнасцю,
як тля.

Нават той марнее-чахне ад турбот,
Хто па праве варты трона караля.

Раскашуе толькі невук-шарлатан:
Чыстым срэбрам асыпаюць круцяля.

А паэту, што бясхітрасным радком

У аддзяку, будзь ён нават Санаі,¹
Не падораць і счарсцвеллага скрыля.

Вось што мудрасць гаварыла ўчора мне:
«Ахініся ўласнай песняй— без жылля!

Будзь усцешаны і помні, мой Хафіз:
Перш ты згінеш, а праславішся— пасля!»

¹ Санаі — славеты таджыкска-персідскі паэт XIV ст.

КОЖНАЯ харэаграфічная пастаўка Атара Дадзішкіліяні, яго творчыя пошукі новых выяўленчых сродкаў, імкненне ўзбагаціць «мову» і «дыялекты» танца выклікаюць у мяне цікавасць і душэўны неспакой. Радуюся знаходкам балетмайстра, «выдаткі» творчасці засмучаюць. На магістральным шляху развіцця беларускага нацыянальнага балета рэжысура заўсёды эксперыментавала. А тут без страт не абыйсцяся. Прагадаем А. Ермалаева, які з выдатным эстэтычным густам, паватарску паставіў «Салаўя» М. Крошнера, — ён жа потым паказаў надзвычай спрэчны твор «Пальмяныя сэрцы» В. Залатарова. Або прыклад К. Мулера — знаўцы класікі, традыцыйных вырашэнняў балета Чайкоўскага харэаграфамі Пеціпа, Івановым, Горкім; ён не знайшоў адэкватных фарбаў і пластычных эквівалентаў музыцы Г. Вагнера ў «Падстаўной нявесце».

Што заслугоўвае прызнання ў спектаклях, якія пастаўлены А. Дадзішкіліяні і з чым можна паспрачацца? Цяперашні галоўны балетмайстар нашага тэатра не адмаўляецца ад знойдзенага яго папярэднікамі, але гаворыць «сваім голасам», не абмяжоўваецца рамкамі даўня вядомай і выпрабаванай часам танцавальнай мовы, не паўтарае пластычныя кампазіцыі вядомых харэаграфіў. Яго клопат — пошук новых дыяляў і маналагаў, асабліва ў сучасным рэпертуары.

Дадзішкіліяні мае сваю пазіцыю ў галіне выкарыстання фальклору, незлічоных багаццяў народнай творчасці. Ён не адмаўляе іх самастойнасці. Ён каштоўнасці, але на практыцы, прызнае нацыянальны, этнаграфічны танец пераважна ў гарманізацыі, ва ўласнай і кампазітарскай «аранжыроўцы». У «чыстым», не апрацаваным выглядзе, фальклор, як відаць, не акрыляе балетмайстарскай фантазіі, яго творчасць ўяўлення.

Супраць гэтага нельга асабліва прэчыць таму, што кожны адлюстроўвае рэчаіснасць згодна са сваім «бачаннем», разуменнем тыпізацыі, адпаведна індывідуальнаму «почырку».

Складаная праблема — сінтэз і ўзаемаўзбаганне мастацтваў, стаўленне харэаграфіі да здабыткаў драматычнага тэатра і засваення сістэмы К. Станіслаўскага.

Што пра гэта сказаў геніяльны рэжысёр?

«Балет — чужоўнае мастацтва, — пісаў К. Станіслаўскі, — але... не для нас, драматычных артыстаў. Нам патрэбна іншае. Іншая пластыка, іншая грацыя, іншы рытм, жэст, жад, рух. Усё, усё іншае... «Я лічу, што ібсена не трэба ставіць як балет, а «Шчаўкунчыка» як драму».

З гэтага не вынікае, што ўзаемаўзбаганне, творчае, а не механічнае (у сэнсе напіравання прыёмаў), супрацьпаказана балетнай і драматычнаму тэатру, што ў іх няма нічога агульнага.

Дадзішкіліяні намагавецца, захоўваючы спецыфіку балетнага спектакля, не пераймаць механічна драматычны тэатр, а карыстацца «сістэмай», зыхо-

дзячы з патрабаванняў і прыроды танца.

Значная ўдача — «Спартак». Харэаграф крытычна паставіўся да зробленага папярэднікамі (у леныградскім тэатры імя С. Кірава і ў Вялікім тэатры Саюза ССР) і па-творчаму запазычыў толькі тое, што найлепш раскрывае партытуе таленавітага кампазітара. Думкі рэжысёра сугучныя пошукам выдатнага музыканта.

Як прызнае сам А. Хачатурян, ствараючы музыку, «заўсёды адчуваў духоўную блізкасць Спартака нашай эпохе, нашай барацьбе супраць усялякага тыраніі, барацьбе прыгнечаных народаў супраць імперыялістаў-агрэсараў».

У спектаклі беларускага тэатра ёсць гістарычныя акцэнты. Яго ідэянае «зерне» — у блізкасці і творчасці сучаснасці. Канфлікт Спартака і Краса вызначае асноўны змест харэаграфіі яго пластычную і інтэлектуальную гармонію.

У тэлектуальнаму імклівым вярчэннях, дынамічных і скульптурных позах, у адухоўленым высокародным ідэалам інутраным абліччы Спартака (М. Кресоўскі) — героіна ўзята да трагічнага пафасу.

Выразна акрэслены «маральны патэнцыял» і іншыя героі — драматычнай і душэўна чыстай Фрыгіі (Л. Ражанова), хітрай і каварнай Эгіны (А. Карзянкова), шчырага ў сваіх пачуццях Гармодзія (В. Міронаў).

Ёсць у спектаклі народныя сцэны, якія сцвярджаюць «звышзадачу» балета, яго сучасныя акцэнты, напрыклад, карціна-апошняя бою спартакаўцаў — ірышска-ірландскай для разумення пазіцыі рэжысёра. Высакародны ідэал свабоды абуджае духоўны ўздым народных мас. У спектаклі адчуваецца духоўная блізкасць Спартака нашай эпохе. Гістарычная і сацыяльная праўда сцёнічнага твора хвалюе розум і кранае сэрца, бо перададзена выразнай мовай танца.

Высокі маральны патэнцыял і ў Сольвейг («Пер Гюнт»). Л. Бржазоўская згодна з музыкой Э. Грыга і задумай Дадзішкіліяні раскажае пра светлы ідэал маладой жанчыны, пра яе пяшчотныя пачуцці, якія не страчаны пад уплывам перажыванняў і няўмольнага часу.

Можна не сумнявацца ў добрых намерах А. Дадзішкіліяні знайсці танцавальную мову, адэкватную музыцы Я. Глебава («Альпіійская баллада», «Выбраніца»). І тут пазіцыя рэжысёра-балетмайстра не вынікая сумненняў. У яго пошуках ёсць плён. Асабліва ў балете па матывах таленавітага твора Васіля Быкава.

На аснове сімфанічнага, пластычна-абдульненага танца, у адпаведнасці з музычнай і апавесцю дадзена новае, не інтымна-сентымэнтальнае, а героіка-рамантычнае трактоўна «дэвічын» тэмны любі.

Кажан Івана і Джуліі — падзвіг, эмоцыі, якія надаюць крылы мужнасці. Пачуццё герояў «маней за смерць» і перамагае ўсе перашкоды. Гэту думку сцвярджаюць

Ул. АПЯХНОВІЧ

БЕЛЫЯ СНЫ

У маленькі гарадок на Прыпяці прыйшла вясна. Прыйшла так нечакана, што, здавалася, недзе за бліжэйшым ляском-яна ўжо даўно чакала, каб раптам абрынуцца нястрымнай слай сонечных промяняў, птушынным гвалтам і разлеглым рэхам прыпяцкага крыгаходу.

Яшчэ зранку рассялася, спаўзла кудысьці за небасхіл бялесая смуга. Заіграла сонца. Лозы, што яшчэ ўчора тырчалі з лёду, як сталыя драціны, памыкалі, запружылі пад ветрам, запахла рачным водарам. Вольна, нават гарэзліва зашасталі пасмылі леташняй травы, снідаючы з сябе змывы бруд. Асляпляльна заблішчала на сонцы сасновыя трэска, што ўсю зіму праляжала ў лёдавым сховішчы. Пярэсты кот—белае з чорным—залез на кроквы недабудаванай хаты і старанна мые лапай пыску.

Загаманіла Прыпяць. Спачатку далацяў сюды толькі глухі далёкі грукат. Здавалася, што недзе вышэй па рацэ вялікі і цяжкі абоз едзе на драўляным мосце. Паступова гэты грукат набліжаўся, рабіўся больш выразным. Усё часцей і часцей уздрыгвалі прыбярэжныя таполі і вербы, узнімаючы з верхшай крыжывыя чародкі гракоў. Па бліскучым мокрым лёдзе яшчэ бегалі, коўзаючыся, бескладотныя і крыклівыя, як тыя гракі, хлапчуні. Занятая гульняй, яны не звярталі ніякай ува-

НАВЕЛА

гі, што іх чаравікі і валёны даўно прамоклі, што лёд трэскаецца, а на яго паверхню праступае вада. Хлапчункі весела ганялі іржавую бляшанку, высокая ўзнімаючы срэбныя пыскі.

Раптам хлапчункоў быццам ветрам здзьмула. І адразу, недзе зусім блізка, пачуўся магутны трэск. Раку на цэлыя кіламетры прарэзалі вялікія трэшчыны.

О, гэтыя маленькія палешукі! Усё іх жыццё, ад самых першых крокаў, звязана з Прыпяццю. Яны добра ведаюць азычкі сваёй ракі, па самых маленькіх прыкметах, недаступных слыху і вочу чужога чалавека, беспамылкова вызначаюць — калі і адкуль чакаць небяспекі. Напэўна таму з ганкаў і воннаў дамоў не выглядаюць і не крычаць па іх маткі: ведаюць, што з імі на рацэ нічога не здарыцца.

Трэшчыны паступова шырыліся, злучаліся адна з другою, утвараючы рознай велічыні і формы крыгі. Кожная крыга, адзаяліўнае ад зімовага маналіту, пачынала самастойнае жыццё. Гэтыя халодныя дзеці Прыпяці спяшаліся заявіць, што яны ёсць, нарадзіліся і з'яўляюцца паўнапраўнымі членамі вольнага царства. А воля ёсць воля: тут кожны можа паказаць сваё буйства, пахваліцца сілай, пацяганца з другім. Спачатку крыгі лёгенька штурхаліся. Але, відаць, яны ўвабралі ў сябе неспакойны нораў сваёй Прыпяці-маці, і таму ніхто нікому не хацеў саступаць з дарогі. Больш буйныя ільдіны наляталі на меншыя, тыя агрыза-

ліся, але не маючы сілы цягача з большымі, у злосці і шаленстве кідаліся на меншых сяцёр сваіх. Паветра скаланаў трэск, грукат.

...У гэты гарадок мяне прывяло вялікае гора—моцна захварэў добры мой і даўні сябра. Па некалькі разоў на дзень я прыходзіў у драўляны будынак бальніцы, што сталіць над самай ракою, і кожны раз мне адказвалі адно і тое ж: «У палату нельга, яму горш.»

Ідучы ўздоўж берагу, я глядзеў навокал і думаў: якую незвычайную сілу мае сонца. Вось выглянула і ўчыніла на рацэ гэтую бойку, абудзіла да жыцця лозы і непрыкметную травінку, загнала ката аж на самыя кроквы, развіяўдзіла ў некага даўно забытыя мары. А для майго сябра яно выглянула, напэўна, каб развітацца ці падражніцца пяшчотай свайго цяпла. Ад гэтых думак у мяне на душы стала яшчэ больш неспакойна і маркотна, не хацелася рывацца сонцу, веснавому ветрыку, раскаванай Прыпяці.

У задуменні я амаль не наткнуўся на лаўку, што прытулілася за ракітавым кустом. «А, гэта вы!» — пачуўся нечы голас. На пачарналай ад часу лаўцы сядзеў хлопец гадоў дваццаці-дваццаці двух у чорных акуліях. «Паспеў пацешыцца сонцам» — з непрыязна падумаў я і хацеў прайсці міма. Але нешта на імгненне затрымала мяне. Напэўна, твар хлопца — доўгі і бледны, завалта бледны нават на згоны зімы. Хлопец сядзеў, прыхінуўшыся бокам да спіны лаўкі, глыбока засунуўшы вухі ў кішэні шэрага парусінавага плашчу. Доўгія валасы спадалі пасмамі на скроні і лоб.

«За каго ён мяне прымае?» — мільганула думка: і каб неяк выйсці з няёмкага становішча, сказаў:

— Выйшаў васьмі тронкі прайсціся.

Хлопец заварушыўся, выняў рукі з кішэняў, вусны яго крануліся ў бягучай усмешцы.

— Прабачце, калі ласка, тут адзін дзед часта

усе харэаграфічныя асацыяцыі і танцавальныя метафары.
У вобразе італьянкі (К. Малышава) дасягнута нацыянальнае інтаніраванне класікі. Балетмайстар, следам за кампазітарам, механічна не паўтарае традыцыйныя па-дэ-дэ і маналогі. Ён шукае новыя «фразы» для выяўлення ідэалаў, душэўных імкненняў герояў і іх настрою.

Нельга не заўважыць настойлівыя пошукаў харэаграфічнай выразнасці, адпаведнай партытуры глебаўскай «Выбранніцы». Адсутнасць у музыцы фальклорных цытат і прысутнасць у ёй сімфанічна абягульнага нацыя-

нальнай мовы з інтэрнацыянальнай лексікай. У выніку нарадзіўся рэалістычны спектакль з жывымі, разумнымі героямі Сымонам (С. Дрэчын) і Зоськай (А. Нікалаева). У іх сацыяльныя і нацыянальныя рысы арганічна з'ядналіся.

На жаль, А. Дадзішкіліні творча не прадоўжыў наватарскіх пошукаў А. Ермалаева.

Што спрэчнага ў «Альпійскай баладзе»? Партыя Джуліі, музычна пабудаваная на аснове тарантэлы, у выкананні К. Малышавай прагучала ў багаці інтэрнацыянальных і нацыянальных фарбаў. Яна яш-

нетэмпераментны танец, інтэлектуальная збедненасць дэячынны, невыразныя акцёрскія сродкі выяўлення ле душэўных ваганняў змяняюць паказу трагічнасці канфлікту Натальні з князем і аспроўдзем.

У творах Змітрапа Бядулі і купалаўскіх пазмаў ёсць істотная розніца паміж вобразами Зосіні («Салавей») і Натальні. Затое ёсць і агульная рыса — незадавальненне рэчаіснасцю і палыманым духоўным пратэстам супраць яе. Актыўнага пратэсту вобраз «Выбранніцы» у спектаклі па сутнасці, пазбаўлены.

Гарачыя пачуцці, высокая чалавечая годнасць і гатоўнасць абараніць сваё «я» ўзнаюць у Натальні толькі «пад заслонам». На працягу ўсяго спектакля псіхалагічная дамінанта дэячынны — сляпя панорліваець князю,

ды», асобныя сцэны і харэаграфічныя кампазіцыі ў розных спектаклях, бліскучыя вобразы (Нюзіра — К. Малышава) пацвердзілі здольнасці балетмайстра самастойна і глыбока «мысліць танцам». А вось «Выбранніца», як завершаны твор, засталася эклектычнай па малюнку. Яна варта новых намаганняў і настройлівых пошукаў балетмайстра на аснове цудоўнай купалаўскай пазілі і прафесійна сталай музыкі. Мы верым у тое, што садружнасць Я. Глебава, А. Варцінскага (добрага знаўцы купалаўскага злосу і лірыкі), А. Дадзішкіліні, Т. Каламійцавай і Я. Чмадурава ў дапрацоўцы спектакля прынясе большы плён, чым у цяперашнім варыянце балетнага прадстаўлення.

Цяпер адносна «Рамеа і Джульеты». Ставіць такі твор вельмі складана. Гледачы ведаюць тале навітую пастаноўку Лаўроўскага. Г. Уланаву ў ролі Джульеты, М. Габовіча — Рамеа.

У спектаклі нашага тэатра цэнтральныя вобразы — слабейшыя за эпідэячныя. І гэта зніжае трагічны пафас твора. К. Малышава — Джульета віртуозна выканала танцы герані, а псіхалагічная глыбіня вобраза засталася недастаткова раскрытай. Танец Улановай — Джульеты быў, як вядома, гармонійнай плысцю і думкі, эмоцыі і інтэлекту. Без гэтага сінтэзу балетны твор выглядае збедненым.

Засмучае стыльова невыразнасць асобных спектакляў балетмайстра, цьмянасць нацыянальнага каларыту, пэўная раскіданасць «мовы». Часам майстар у сваіх пошуках спыняецца на паўдарозе, не завяршае эскіза абазначаных наватарскіх намеры.

У апошні час знілі з рэпертуару творы беларускіх кампазітараў, якія заслужылі прызнанне і стварылі тэатру добрую славу — «Салавей», «Князь-возера», «Свято і цені» і іншыя. Было б карысна захоўваць лепшыя з іх, каб і балетны калектыў, і мы, гледачы, маглі параўноўваць дасягнутыя рознымі рэжысэрамі. Гэта ўзбагачала б і арсенал харэаграфічных прыёмаў. Ад спектакляў, якія пастаўлены Дадзішкіліні, чакаем гармоніі думкі і пачуцця, стыльвай аднасці шматкальпавасці — пшчотнага лірычнага жывапісу і суровых жыццёвых фарбаў. Ён умее дасягаць гэтага, толькі робіць сваю справу не заўсёды паслядоўна.

Можа каму-небудзь здасца, што парады, якія тут даюцца згоднаму харэаграфу, — элементарныя. Што ж, будзем спадзявацца, што «голос з залы» не будзе лішнім у тых спрэчках і дыспутах, што вядуць прафесіяналы-практыкі балетнага мастацтва. У гэтыя дні мінчане знаёмяцца з новым спектаклем Дадзішкіліні — балетам «Пасля балю» Г. Вагнера. І ўсе зноў пераконваюцца, што ён мастак, якога не вабяць торныя дарогі: яго стылія — пошук.

М. МОДЭЛЬ

ШУКАЛЬНІК У ПОЧАЦЕ ПАТРАБАВАЛЬНАЙ МУЗЫ...

нальнага каларыту ўскладняла задачу балетмайстра. Музыка была «пракменціравана» танцам далёка не з той глыбінёй і стыльвай асаблівасцю, якая ўласціва твору.

Ёсць знаходкі ў вобразе Машэні (М. Грышчанка) у сэнсе сучаснага гучання думак купалаўскага казачнага героя. Асобныя эпідэя, маналогі хвалюць рамантычнай танальнасцю. Балетмайстар і артыст у некаторых карцінах знайшлі сацыяльны эквівалент учынкам Машэні і адмовіліся ад трантоўкі яго пратэсту толькі ў помысты за зняважаным пачуцці каханні і гонару любай. Герой набыў больш выразныя грамадскія рысы.

Гуманістычная тэма гучыць і ў спектаклі «Рамеа і Джульета» С. Пракоф'ева. Тут небагата акцёрскіх удач ва ўвасабленні шэкспіраўскіх вобразаў, але ў кожнай партыі ёсць эмацыянальна-псіхалагічны падтэкст, у якім выяўлены сумны лёс каханых сэрцаў і суровае напружанне чалавечых страдцей.

У лепшых сцэнах і эпідэядах пацверджана здольнасць балетмайстра «чытаць» партытуру з лазіцы сучаснасці і расквечваць харэаграфію новымі пластычнымі кампазіцыямі. Класічны танец асэнсаваны на ўзроўні нашага «сёння», дамінуе над іншымі выяўленчымі элементамі.

Але ці можна гаварыць аб прынцыпова важных, самабытных адкрыццях у беларускай нацыянальнай харэаграфіі, якія былі, напрыклад, уласцівы А. Ермалаеву («Салавей» М. Крошчера)?

Вядома, што Ермалаев дамагаўся сінтэзу нацыянальнай танца-

чотная і мужная, рамантычная і смелая, настойлівая ў абароне свайго шчасця і па-жаноцку чулая італьянка.

А ў вобразе Івана (Л. Чахоўскі), за выключэннем некалькіх рухаў «Крыжачка», няма нацыянальнай пластыкі, беларускіх танцавальных інтанацый. Гэта спрасціла адлюстраванне пачуццяў героя, збыдніла яго душэўныя сувязі з роднай зямлёй і народам. Такі падыход перашкаджае стварэнню чэласнага партрэта, сцвярджаючы яго паэтычнага характава. Ці варта было так абыкава абыходзіцца з традыцыямі папярэднікаў, мінаць іх здабыткі?

Крытычныя дакоры абмеркаваны зроблены ў друку і ў час абмеркавання спектакля «Выбранніца».

У чым праліні рэжысэра? У няпоўнай адпаведнасці сцэнічнага ўвасаблення балета правільным устаноўкам харэаграфу і зместу музыкі.

«Натальня і Машэна, — гаворыць А. Дадзішкіліні, — чыстыя, адкрытыя, верныя свайму высокаму пачуццю, ўвасабляюць лепшыя рысы нацыянальнага беларускага характару». Артыст М. Грышчанка сказаў: «...Машэна бліжэй мне тым, што ён — беларус, палыманым змагар за праўду, супраць зла і гвалту». З такімі агульнымі думкамі аб галоўных героях няма падстаў спрачацца. І прынцыпова такая трактоўка балетмайстрам герояў купалаўскіх класічных пазм была зразумелай. Але ці здзейснены ў вобразе гэтыя намеры аўтара і выманаўцаў харэаграфічнай партытуры?

Пярэчанні выклікае Натальня (А. Каржанькова, Н. Давыдзенка) — цэнтральная геранія спектакля. Пасіўны,

сумнаму лёсу, няздольнасць абараніць сваё шчасце.

Калі б нават большасць іншых персанажаў былі вырашаны адекватна характару музыкі і лібрэта, збедненасць аднаго з галоўных вобразаў парушае ідэйна-эстэтычную канцэпцыю твора. Не вельмі паслядоўна даецца развіццё вобраза Байміра. Фрагментарна выглядае партыя Машэні, дзе побач з пераканаўчымі танцавальнымі выказваннямі з'яўляецца эмацыянальна халодныя, «пустыя» эпідэя.

У лібрэта напісана, што пасля сляянскага паўстання супраць князя і вызвалення з няволі Натальні, яна і Машэна «радуецца свайму каханню». Якраз гэта слаба матывавана драматургіяй, папярэднім развіццём вобразаў і канфіктаў. Апафеоз у балете выглядае непадрыхтаваным унутранай дынамікай эмоцый герояў.

Поліфанічная, рытмічная разнастайная музыка, паэтычнае лібрэта А. Варцінскага і А. Дадзішкіліні давалі больш шырокую прастору для харэаграфічнага мыслення, росквіту балетмайстарскай фантазіі і стварэння выдатнага харэаграфічнага твора на тэмы купалаўскіх пазм.

Шкада, што многае з паэтычнага багацця літаратурнай першакрыніцы і музыкі не прагучала ў спектаклі. Відць, харэаграф цьмяна вызначыў «звышзадачу» пастаноўкі.

Пастаноўка «Альпійскай бала-

ходзіць, дык я падумаў — ён, — прастадушна сказаў хлопец.

«Відаць сляпы» — вырашыў я. А хлопец, пасуцуюшыся на лаўцы, дадаў:

— Калі маеце час, слядыце, разам весялей будзе.

Я сеў. Мой сусед, адчуўшы, што прапанова прынята, умасціўся лацвей, адкінуўшы голаў на спінку лаўкі і падставіўшы твар сонцу. Ён маўчаў, і было няўцям, ці чакае, пакуль загавару я, ці прыслухоўваецца да навакольных гукі. Загаварыў хлопец нечакана і ціха, таму падалося, што ён працягвае раней пачатую гаворку.

— Сёння ўвесь дзень слухаю крыгаход. Як цудоўна і здорава, калі прырода гаворыць у поўны голас. Здаецца, што ў яе гэта даўно збіралося, накіпала.

Сусед зноў ледзь прыкметна ўсміхнуўся і дадаў:

— Накіпала, я сказаў бы, на сэрцы. І вось прарвалася, забурліла.

На высокай таполі, што стаяла, утыркнуўшыся тоўстым камлём у ваду, азваўся шпак. Ён сядзеў на самай верхаліне і нагадваў трапяткі камячок. Галінка дробна дрыгала, а гукі шпачынай песні выразна даліталі сюды прад грукат і шум крыгаходу.

— Як хораша спявае, якое багацце голасу, — амаль урачыста сказаў хлопец. Трошкі памаўчаў і ціха прамовіў. — Шкада, што не бачу яго.

Твар у майго суседа спахмурнеў. Вузкая белай рукою ён паправіў акуллары, адкінуў з імба валасы.

— Некалькі месяцаў назад я гэта ўсё бачыў. Ды здарылася аварыя... Толькі што выпісалі з бальніцы...

Сляпы ўздыхнуў на поўныя грудзі і рашучым голасам дадаў:

— Але нічога, нічога... Вось пройдзе крыгаход, пачне хадзіць паром, збярэся і — дамоў. А там усё інакш пойдзе.

Запанавала маўчанне. Відаць, мой сусед думаў аб нечым сваім. А яму было аб чым падумаць, і ў гэтым не сумняваўся. Хлопец, напэўна, нарадзіўся недзе ў палескай вёсцы, бегаў з аднагодкамі гуляць на рэчку, у лес, хадзіў у школу. Калі падрос, разам са старэйшымі выносіў копіі сена з багны, абганяў бульбу, пасіў кароў. Потым паехаў у горад, уладываўся на завод. Там жыццё пайшло рухавей, весялей: інтэрнацыянальная кампанія, танцы, турыстычны паходы... Але аднойчы здарылася аварыя — можа, узварваўся нейкі канцёл. І сонца для яго пагасла назаўсёды.

— У пачатку мая ў нас зацвітаюць сады, — парушыў маўчанне хлопец. — Вы нават не ўяўляеце, як тады прыгожа. Будучы піхлі дзельны дні — ні ветру, ні хмурынкі ў небе. Ляжам раніцай у садзе на свежы мурог і глядзім на спляценне галін і кветак. Лісцікі яшчэ маленькія, ліпкія, а кветкі ўжо ў поўнай сіле. Вышнёвыя пясцікі белыя-белыя і таніосенькія, аж свецяцца. Слівоўныя кветкі драбнейшыя, але цвітуць такімі шышамі, што аж галіны белыя. Яблыневыя — вялікія, махровыя, кожная нагадвае маленькую чашачку з найтанчэйшага фарфору. Амаль бязгучна садзяцца на кветкі пчолы, пахне мёдам. І так лёгка дыхаецца. Здаецца, ляжаў бы бясконца доўга і глядзеў на ўсё гэта. Але мяне пакліча маці — яна падала ўжо карову і на сталае стаць збанок цёплага пеністага малака...

Хлопец змоўк. Ён сядзеў, як і раней нерухома, адкінуўшыся на спінку лаўкі, але я заўважыў, што з ім нешта адбылося, што ўсё яго істота напоўнілася ўнутранай радасцю. Парукавеў, а скрозь чорныя акуллары, падалося, заблішчалі добрыя, крыху сумныя вочы. І мне стала нібыта сорамна за свае думкі. Зрэшты, мой сябра не такі ўжо безнадзейны, ён паправіцца і будзе ўсё добра. А вось чалавек сляпы, зрок яму не вернеш, а — не адчайваецца.

Нечакана хлопец узняў галаву, нахіліўся да

мяне і, як бы баючыся, што нехта нас пачуе, ціха сказаў:

— А ведаеце, у мяне ў вёсцы ёсць дэячынна. Наташай зваць. Прыгожая вельмі. Мы даўно слэбруем. Яна пакуль не ведае, што са мной здарылася...

У горле ў мяне перасеў якісь камяк, і я не стрываўся, кашлянуў. Мой сусед, відаць зразу меў, што то быў за кашаль, бо адразу запярэчыў:

— Не, вы не падумаце, яна не такая... Яна кахае... Памятаю апошнюю нашу сустрэчку, быццам гэта было толькі ўчора. Якраз вярталіся з Наташай з клуба. Была тая часіна чэрвеньскай ночы, калі зарыва на захадзе адгарэла, а зорак яшчэ не пачаў разгарацца. З цёмнаснага неба на нас глядзелі вялікія зоркі. Яны ўздрыгвалі і нібыта ціхенька прысківалі, пасылаючы ў цемру хвастатыя іскаркі. Наташа тады спынілася і ласкава сказала мне: «Жакуць, у кожнага чалавек ёсць на небе свая зорка. У адных шчаслівая, у другіх — наадварот. Зоркі нешчаслівых людзей хутка згараюць і падаюць. Няхай, Андрэй, твая зорка свеціць доўга, тады і мая не ўпадзе». Як можна такой не верыць...

Хлопец зноў паклаў галаву на спінку лаўкі, прыціх. Я чакаў, што ён скажа нешта яшчэ, але чутно было толькі ціхае дыханне, ды рытмічна ўзнімаліся і апускаліся грудзі. Я аспярожна падняўся і пайшоў у бок бальніцы.

На Прыпяці стала цішэй. Крыгі жвава круціліся, іх падхоплівала плынь і несла імкліва на поўдзень, да Дняпра.

Шапталіся пад сонцам акрыялыя лозы. Мне перабег дарогу пярэсты кот, што нядаўна мыўся на кроквах, заліваўся на таполі шпак. А на пацарнедай лаўцы за ракітывым кустом сніў белыя сны чалавек, што так даўно не бачыў сонца.

Н ПРАДЗІУСЯ ён у вёсцы Самраў Крупецкага раёна... Вёска цэнтэр у мемуаральным комплексе Хатыні...

Магчыма з той трагічнай восні 1942 года і пачаць?

Каля Самраў на вялікай плошчы раслі дубы. Любіў Ігар сядзець з братам Сідзічам пад дубамі і зноў чытаць усё, што трапіла ў рукі. Ён то задумваўся, то глядзеў, як з дубоў шпонаюць аб дол жалуды. Хлончык нацяваў на сьлё каптанік, закрываў вочы — і тады пільна перад ім кнігі, многа кніг. Дзе кнігі з малюнкамі, тую адкладаў для малодшага брата Сідзіча. Няхай таксама чытае.

— ...Халадне! — хнытаў Сідзіча.

Ігар прытуліў яго да сьлё.

— Не хныкай. Мне таксама халадна, — затуліў яго апрагнахай.

Цуда проста — як ім удалося вырвацца з пекла... Не памятаюць, як апынуліся пад дубамі...

Тут і знайшоў хлонцаў іх стрыечны брат Іван Паўлавіч Алексеевіч, які партызаніў у брыгадзе С. Жуліна. Доўга, з журбой глядзеў на іх брата.

— Блакада скончылася, — ціха сказаў Іван. — Сем дзён і начэй мы вялі баі. Многа загінула нашых...

— Возьміце мяне ў партызані! — папрасіў Ігар.

— Падраціць. А што я там з табою буду рабіць? Мабыць, нікога больш і не засталася ў жывых з нашай вёскі?

— Амаль нікога, — адказаў Ігар.

— Сягналі ўсіх у калгасы хлеў... Спачатку стралялі, а потым усіх спалілі. Мы ўцяклі агародзімі. Стралялі на нас...

Неўзабаве Іван Алексеевіч стаў камсамольскім памочнікам камісара 8-га партызанскага атрада, а Ігар — сувязным. Некалымі разоў юнак прабіраўся ў варожыя гарнізоны, прыносіў кантоўныя весткі. Аднойчы трапіў у рукі здраднікаў, ды Іван з таварышамі падаспеў на дапамогу.

У нас шмат было разоў з Алексеевічам. А вось пра гэта Ігар Алексеевіч не любіў успамінаць. Ён пават рэдка бывае ў сваёй вёсцы. Там нікога не засталася са сваякоў. У дні вайны памёрла маці, забілі ўсіх блізкіх. Бацька загінуў на фронце...

Пасля вайны Ігар скончыў педагогічнае вучылішча. Вучыў дзяцей у вёсцы Забалоцце Крупецкага раёна. Некалымі гадоў працаваў у адной са школ Гродзенскай вобласці. Яшчэ і сёння атрымлівае вшывальныя паштоўкі ад былых выхаванцаў, запрашэнні на вяселлі.

— Ужо многія паканіліся, — усміхаецца Ігар Алексеевіч.

Чаму настаўнік змяніў прафесію? Падвяло здароўе. Урачы настойвалі пашукаць іншую работу. Прыпомніўся яму той дуб-волат, пад яким мроілася кніжнае мора...

Ігару пашацывала: Крупецкай раённай бібліятэцы патрэбен быў загадчык перасоўнага фонду. Згадзіўся працаваць.

— Думаў так, — успамінае Ігар Алексеевіч, — працягнуць крыху ў бібліятэцы, праз год-другі вярнуся ў школу. Выйшла інакш. Як сэрцам прырос... А потым сустраў добрых людзей, задалых кнігалюбаў. Зразумеў: кніжка чалавеку — што грэчка ішале. І самая цяжкая праца, калі яна на карысць людзям, не згінае, а выпроставае чалавека.

...Было гэта вясной, гадоў пятнаццаць назад. Парог бібліятэкі пераступіў сярэдняга росту мужчына.

— Добры дзень. Я — Іван Апанасавіч Мажэйка з вёскі Мігаўшчына. Што б вы парайлі чытаць?

Паглядзеў Ігар Алексеевіч на гумовыя боты чалавека (як старанна ён іх адціраў ад гразі!), на яго мяшок за плячыма. Спытаў:

— Якую кніжку падабраць?

— Ды мне штук з дваццаць дайце, — паказаў на мех. — Сам буду чы-

таць і людзям выдаваць. Ад кніг гавараў не баліць.

— А калі ў нашым доме арганізуем перасоўную бібліятэку? — адразу ўчайўся за іду Алексеевіч.

Аўтару гэтых радкоў давялося бацьчы, як стары калгаснік і загадчык перасоўнага фонду раённай бібліятэкі ў самым разводдзе неслі на плячах кнігі за дваццаць вёрст у глухую вёску Мігаўшчына.

— То быў пачатак маёй работы, — успамінае цяпер Ігар. — Перасоўная бібліятэка ў Мігаўшчыне дзейнічае і сёння. Іван Апанасавіч прывучыў чытаць кнігі і вясцоўцаў, і сваю жонку, з якой доўга сварыў ішла з-за гэтых кніг.

У той час у раённай бібліятэцы кніг было не шмат. Але з тымі, што былі, Ігар Алексеевіч стараўся пазнаёміць кожнага пісьменнага чалавека. Яго бацькі то ў адной вёсцы, то ў другой. Куды вехаў, куды на спадарожнай машыне амаль штодзённа дабіраўся загадчык перасоўнага фонду раённай бібліятэкі. Наладваў вечары, канфе-

ДЗЕНЬ НА ДЗЕНЬ НЕ ПАДОБНЫ...

рэнцы чытаюць, вышукваў кнігалюбаў, рабіў з іх свой актыв...

Неўзабаве Ігар Алексеевіч прызначэца загадчыкам раённай бібліятэкі. І зноў пачаў з актыву — адразу стварыў савет бібліятэкі з настаўнікаў мясцовых сярэдніх школ, партыйных і камсамольскіх работнікаў, пенсінераў, моладзі.

Неўзабаве аб вончыце іх работы на камуністычным выхаванні моладзі ведалі ўсе бібліятэкі Мінішчыны. Беларускай дзяржаўнай бібліятэка імя Леніна ў брашуры «Камлектаванне кніжнага фонду» таксама вялікае месца адвяла Крупецкай бібліятэцы. За выдатную работу Ігар Алексеевіч заслужыў гонар быць удзельнікам Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадары.

У Маскве на Усесаюзнай парадзе лепшых бібліятэчных работнікаў Ігар Алексеевіч пазнаёміўся з турэмемам Саятам Джарасевым. Загадчык Крупецкай і Саяцкай бібліятэк дамовіўся абдзяліцца літаратурай, метадычнымі распрацоўкамі, дзяліцца вопытам работы, дапамагаць адзін аднаму. Два разы ў год пачалі падводзіць вынікі працы сваіх калектываў. У гэтакіх завочнай творчай дружбе ішлі гады, а потым сябры вырашылі сустрацца. Не з пустымі рукамі ехаў у Туркменію Ігар Алексеевіч. У чамадане ляжалі навіні беларускай літаратуры, метадычныя распрацоўкі, радкі кнігі. Прыехаўшы, адразу дапамог Саяту Джарасеву арганізаваць пры бібліятэцы свой метадычны кабінет. 20 тысяч кніг і 700 чытачоў — не

вельмі шмат. Саят Джарасев уважліва слухаў парады вопытнага бібліятэкара, яе лешы прапанаваць кнігу, як прывабіць людзей да кніжных паліц, як пашыраць фонд бібліятэкі. Потым паехалі на сельскіх, пасяльковых бібліятэках. Гасць выстуніў і на калегі Міністэрства культуры рэспублікі: надзяліўся вопытам работы, пешта заўважыў, паказаў, прыпанаваў.

Зайтаў у Кірупі Джарасев. Спадбаўся яму афармленне бібліятэкі, свабодны доступ да кніг. Заглянуў гасць у каталогі, картачкі чытачоў — усё цікавіла!

Не засталася незаўважанай Саятам Джарасевым індывідуальная работа з чытачамі. Усе яны размершаваны па групам: рабочая моладзь, завочнікі, павуянцы 9—10 класаў, моладзі спецыялісты, работнікі сельскай гаспадары. Для кожнай складаюцца асобныя планы чытання.

— А як прапагандуецца нацыянальную літаратуру?

— У час вайны, — пачаў расказаць Алексеевіч, — амаль усе нашы кнігі фашысты знішчылі або вывезлі. Наша рэспубліка аказалася ў большы выгадным становішчы. Але мы павярталі... Як прапагандуем? Прабодзім канферэнцыя чытачоў, дыскусіі, запрашэннем пісьменнікаў. Не раз у нас былі Раман Сабалева, Яўна Скрыпнік, Алексей Кулакоўскі, Уладзімір Корбан, Адам Русак, Рыгор Няхай. Бібліятэка стала наспраўдзім пачынаўтарам і чытачом. Амаль кожную новую кніжку актывна прапагандуем сярод чытачоў...

Неяк Ігар Алексеевіч атрымаў ліст з далёкай Туркменіі. Саят Джарасев дазваляў яму гасцініцца, за дружбу. Пісаў: «Я ніколі не думаў, што так моцна можна свабодна людзям з рознымі мовамі, звычкамі, характарамі, на такой адлегласці...»

...Мы сядзім з Ігарам у чыталні. Гутарым. Я стараюся «вывудзіць» з яго нейкі успаміны. Але ад чытачоў не адбіцца.

— І вось так кожны дзень, — ідзе мне Ігар. — Хапае работы і Марыі Сямёнаўне Хланковай, і Міхалу Паўлавічу Крэменю, і Зінаіде Іванавне Драчук, і Кацярыне Раманаўне Асавуленка...

Ён заўсёды хваліць ішых. А сам — цягне, цягне. Ён і старшыня мясцова прафсаюза работнікаў культуры раёна, і дэпутат гарнаасялковага Савета, і народны засядальнік абласнога і раённага судоў, і кіраўнік раённых семінараў, і старшыня камісіі па раснаўсюджванні вуснай прапаганды сярод моладзі...

Задумаў Ігар атрымаць бібліятэчную спецыяльнасць — паступіў у Магілёўскі бібліятэчны тэхнікум, на завочнае аддзяленне, — а дачка Валя — на станцыянар. Абое ўжо скончылі.

— Можа і ты бібліятэкарам станеш? — спытаў аднойчы бацька ў сына Алексее.

— Хопіць вас дваіх, — не згадзіўся сын. — Буду лешы хлеб сець, каб вас карміць. Розум не кулені, у галаву не ўвалеш.

— Ах ты вядома, — пачулася Валя на брата. — Выходзіць, ты будзеш нас карміць? А ці ведаеш, хто туні да павуці, той вядатны і на рукі.

— У кожнага свой розум, — заступілася маці за сына.

Алексеевіч вастаў на сваім — паступіў у Коханавіцкі сельскагаспадарчы тэхнікум. На будучы год заканчвае, стане механікам. Валя працуе бібліятэкарам у Міску...

Прызнацца, доўга я не ведаў, што Ігар Алексеевіч беспартыйны. Аднойчы спытаў:

— Чаму дзіце не відаць на партыйных сходках? Няўжо ўсё час так заняты, што выршаем Статут?

— А ты, Міхась, рэкамендуеш мяне?

— Хіба ты не ў партыі? Вось дык да-а!

Рэкамендацыя. Адназначная спрана. Памятаю, цэлы вечар складалі яе, абдумваючы кожнае слова. Пачынаў таг доў, у якім няма кніг, падобны на пела без душы. А ў Ігара Алексеевіча Алексеевіча — свая ўласная бібліятэка. Колькі добра ён арабіў людзям Падкрэсліў ідэйную перааананасць, адукаванасць, дабрату, сумленнасць, маральную чыстоту чалавека... Адным словам, чарнавік рэкамендацыі атрымаўся на васьмі аркушах. Прачытаў напісанае Ігару, той за галаву ўзяўся:

— Ты, — вака, — хануў заліне. У райкоме парайлі пісаць адну старонку.

На другі дзень напісаў караней. Першы чарнавік перапрацаваў і змяніў у раённай газеце. Так упершыню пра гэтага чудаўнага чалавека з'явілася мая замаляўка пад назвай «Вядзе сцяжынка ў дом ведаў».

Хтосьці сказаў: аўтар стварае кнігу, грамадства прымае або адхіляе яе. Стваральнік кнігі — аўтар, тварца яе лёсу — грамадства. Да гэтых радкоў трэба дадаць, што без бібліятэкі грамадства не можа стаць сапраўдным стваральнікам лёсу кнігі, асабліва сёння, калі ў кватэрах кожнага вечар загараноцца экраны тэлевізараў. І калі ў Крупецкай раённай бібліятэцы колькасць чытачоў расце з кожным днём, дык гэта значыць, што тут умеюць прывіваць любоў да кнігі.

Без лібаў не абавяціся. Возьмем, напрыклад, пэсці месцаў юбілейнага 1970 года. Бібліятэка абслугоўвае раённы цэнтэр і дзве блізка вёскі — 1215 сем'яў, 3 4619 жыхароў ад васьмі гадоў і старэй паслугамі бібліятэкі карыстаюцца 4-688 чалавек.

Кірупі раён сельскагаспадарчы. Таму невялікава ў бібліятэцы з густам аформлены стэлажы: «Дзя іцые, механікатар», «У данамогу жыўзаводу», «Перадавы вопыт», «Новая літаратура для працаўнікоў палёў» і ішых. Новыя кнігі па сельскай гаспадарчы праглядзе галоўны аграпозі, рённага ўпраўлення сельскай гаспадары Іраіда Міхайлаўна Гукана. Як член савета бібліятэкі яна знаёміць з навінкамі спецыялістаў калгасаў і саўгасаў, аказвае данамогу ў камлектаванні і спісванні староў сельскагаспадарчай літаратуры.

Цікавая картатэка «Інтэрэсы чытачоў». Тут можна выбраць кнігу па міжнародную тэму, з фантастыкі, эстэтычнага выхавання, гістарычны раман.

Работнікі райбібліятэкі з любоўю прапагандуюць беларускую мастацкую літаратуру. Тут больш за 9 тысяч тамоў беларускіх кніг. За гаўгодзе чытачам выдана 2786. Пастаянна абнаўляецца кніжная вітрына «Навіні беларускай літаратуры». Усе выданні Зіні Купалы — на асобным стэлажы. Папапа народнаму паэту зразумела; у голар трыццацігоддзі з дня заснавання бібліятэкі ён прысвоена гэта дарога імя.

Ігар Алексеевіч адным з першых бібліятэчных работнікаў у рэспубліцы ўзнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

— Кажаш, пісаць будзеш пра мяне? — перапытаў ён, калі я зноў сустраўся з ім. — Але, разумееш... Заслугі нашай бібліятэкі — гэта не толькі мае заслугі... Баюся, каб у цябе такога перакосу не адбылося.

А зараз перачытаў я ўсё, што напісала, і ўспамінаю: а мо і праўда, ёсць гэты «перакос»? Але ян аддзяліць тое, што робіцца ў бібліятэцы, ад асобы самога Ігара Алексеевіча?

Сапраўды, ёсць людзі, якія сваю працу лічаць звычайнай. Дбаюць аб існасці ішых і ў гэтым знаходзяць сваб асабістае ішчасце.

М. ПАЦЕМКІН.

Георгій ВІЛЧАЎ

ПРА ШТО ПІША НАША ПЕРЫЁДЫКА

Неяк у канцы лютага я слухаў па балгарскім радыё вершы Петруся Макаля у перакладзе С. Паптанева, тыя самыя, што увайшлі ў зборнік «Беларускія паэты аднаго пакалення», і мне раптам прыйшло ў галаву: а што, калі прасачыць па балгарскай перыядыцы, хоць бы за адзін месяц, што пішуць нашы гезеты пра Беларусь, беларускае мастацтва і літаратуру? Пачаў сачыць за некалькімі галоўнымі га-

ПІСЬМО З САФІІ

зетами і прыйшоў да вываду, што проста ўжо немагчыма ахапіць, пераказаць усё факты беларуска-балгарскіх культурных узаемасувязей, факты нашай дружбы. Нашы пісьменнікі, мастацтвазнаўцы, журналісты спрабуюць раздумваць аб ролі мастака, інтэлігенцы ў наш час, калі абстрааецца ідэалагічная барацьба двух светаў, разважаюць аб

грамадзянскай пазіцыі творцаў, аб іх ролі ў выхаванні падрастаючага пакалення, аб тым, чаму варта вучыцца балгарскім пісьменнікам, мастакам і артыстам у беларускіх. Гэта значыць, ідуць глыбей і далей, чым проста канстатууюць наяўнасць факта, падзеі, з'явішча.

І так, пра што ж пісалі нашы гезеты ну хоць бы ў сакавіку?

«Літаратурен фронт», пабрацім вашай «Літаратуры і мастацтва», з захваленнем пісаў пра дорж том БелСЭ. У гэтым томе шмат месца

ўдзелена Балгарыі, яе эканоміцы, культуры, мастацтва, гісторыі мовы і да т. п. Асабліва здзіўляла рэцэнзента тое, што вельмі добра падабраны факты і падзеі жыцця нашай рэспублікі, дакладна, без адзінай памылчкі пададзены тэрміналогія, транскрыпцыя імен. Па месце і глыбінні артукула, які расказвае беларускаму чытачу пра Балгарыю, яго смела можна назваць маленькай энцыклапедыяй у энцыклапедыі.

25 сакавіка «Літаратурен фронт» надрукаваў артыкул вядомай перакладчыцы савецкай літаратуры Маргарыты Мітоўскай — «Усё больш аналітычная, чалавечная і мудрая». (Некаторыя напрамку ў сучаснай савецкай белетрыстыцы).

М. Мітоўска спыняецца на маральнай праблемацы, якая яскрава праступала ў многіх творах савецкай прозы канца шасцідзсятых гадоў, асабліва ў апавесцях В. Быкава «Сотнікаў» і Ч. Айтматава «Белы паракход». Твор В. Быкава ацэнены ёю высока, ён вострапалемічна накіраваны супраць тых «тэорыяк», якія апраўдваюць негатывныя ўчынкі людзей у цяжкіх абставінах. «Няма такіх абстаўі, якія могуць апраўдваць забойства, здраду, чалавечую нікчэмнасць» — нібы заняў пісьменнік. Як і ў многіх апавесцях В. Быкава героі «Сотнікава» стаяцца ў выключныя абставіны — перад тварам смерці. У Сотнікава капае душэўнай мужнасці выбраць

смерць, а Рыбак падае ў сваёй гнюснасці да таго, што выбіае з-пад ног таварыша, каля шыбеніцы, калодку. «Аповесць канчаецца, Гандаль з сумленнем вядзе да подлясці не толькі ў адносінах да сябе, але і ішых людзей, народа. Толькі чыстае сумленнасць і бескампраміснасць нават у самых нязначных дробязях з цягам часу нараджае подзвіг...»

А вось «Народна младаж» ад 13 сакавіка. У суботняй вясёлай старонцы яна змясціла падборку беларускага народнага гумару з новага зборніка «Беларускія народныя жарты» і кароткую заметку пра гэтую кніж-

З НОВАЙ ІТАЛЬЯНСКАЙ ПАЭЗІІ

Італьянская паэзія існуе трыццаць стагоддзяў. У розныя часы яна аказвала значны ўплыў на развіццё сусветнай літаратуры. У нашым стагоддзі Італія дала свету футурызм і базуюючую паэзію Сунраціўлення. «Змрочную» літаратуру перыяду фанізму (якая таксама была формай пратэсту) і палітычнага неарэалізму і авангардызму.

На жаль, мы нічога не ведаем сучаснага італьянскага паэзіі — і на рускай, і на беларускай мове. Літаральна два-тры імя становіцца нам вядомымі ў дзесяцігоддзе. Таму існуе і дагэдня думка аб камернасці, «герметызме» італьянскага паэзіі.

У гэтай нішцы — паэзіі — розных накіраванай і розных літаратурных напрамкаў. Дж. Басані і Ф. Мантэроса выступілі ў літаратуры нічога да вайны, а Ф. Кастабіле, Р. Раверсі, М. Бішэці — толькі ў пачатках сучаснага дзесяцігоддзя. Але іх аб'ядноўвае адно — любоў да прэстага чалавека, прагнет сучаснай сацыяльнай несправядлівасці, прыгнёту. Гэта характэрна для сучаснай паэзіі Італіі, якая, пераадоўваючы «герметызм», усе больш рашуча ідзе на сустрэчу з нашым часам.

Францэска МАНТЭРОСА

ХОР ПАРТЫЗАНАУ У МЕСЯЧНУЮ НОЧ

Спіць кіпарысавы гай, спляць
магільныя пліты,
соннае трапятанне над кожнай
лампаднага язычка,
быццам паганскі кінжал, пры боку
пагорка
застыла бліскучай, халоднаю стужкай
рака.

Спіць наваколле, скаванае холадам,
спляць маркотныя дахі між дрэваў
ніцых,
быццам гіяцынты на сцяблінах
высокіх,
вісяць аблачынкі на званіцах.

Але хтосьці не спіць, утаропіўшы
вочы
у далагляд, што знямогся ад
крывавых ран;
пра ўсе сем пакут апраметных уночы
спявае хор загінуўшых партызан.

Ад усіх жывых дужэйшыя і здаровыя,
пад небам, у якое грукае невы плач,
гэтай ноччу белыя коні паўшых
герояў
адчыняць брамы могілак — і
памчацца наўскач.

Як у гнязде каналіянкі голыя,
у якіх дужэе дзюба хутчэй крыла,
кожная пакута сваёю дзюбаю
грубай
эдзяўбе чорнага чарвяка зла.

Спіць зямля. А ты каго клічаш,
кветка, чаго плачаш
у жорсткай безвыходнасці сваіх
шыпоў!

Над антэнай партызанскага
перадатчыка
робяць крывавыя знакі здраднікі
зноў.

Для каго ты грукачаш, молат грому,
па гулкім кавадле далёкіх гор!
На гадзінніку вежы гукі бомаў
трывогу нясуць у бязмежнасць зор.

Для каго ты, разбіваючы ланцугі
навалініцы,
услыхваеш у небе, маланка-страла!
Крычыць сэрца: праўда — гэта

сякера
што рассякае быка ўздоўж хрыбта,
напалам.

І для каго гучыш ты, срэбная песня,
над пустой дарогай, маркотнай

зімой!
Для каго зіхціш ноччу ветранай,
Месяц,
агнём на фоне ценяў, нягаснай
красой!

Мал. Ф. ГОЛЬБЫ.

Джорджыо БАСАНІ

ЭМІЛІЯ

Там, дзе цячэ задуманна
рака лугамі мурожнымі,
едзе на возе сена
старац — кароль заможны.

Шапочка сумныя словы,
п'яны садоўнік бяdotы,
падпершы рукою голаў
марыць пра умалоты.

«Людзі, — мармыча, — людзі,
чырвоныя сцягі галечы,
карона мая — лятункі,
царства маё — пустэча».

Раберта РАВЕРСІ

СУСТРЭЧА ПА БОКСЕ

Гул захаплення, крывавыя воклічы,
пляцоўка зіхціць, палымнее сцягамі,
баксёр прыкладае да рота прымоцку
і помсты прагне.
Быццам глыба, ад скалы адарваная,

грукаецца вобзем, усхопліваецца
зноў,
уцячы нельга — і, апантана,
кідаецца на ворага, выціраючы кроў.
У трывожным бляску пражэктараў-
сонцаў,
сярод тлуму, пляманту, прагных воч
раптам крык чалавечы боло

бясконцага
распорвае ноч.
А праціўнік яшчэ лютуе,
бы маланка, гойсае па асветленым
квадраце,
І вось — чалавек вісіць грудзямі
на канаце,
апусціўшы голаў, быццам слухае
самой матушчы-зямлі таямніцы.
Страх, недаўменне, злосная радасць,
прага крыві: «яшчэ каб выстаяў!»
Глоткі перасохлі — людзі
выказваюць захапленне свістам.
Паважная стрыманасць
ушчэнт разбіваецца аб цэментную
падлогу,
жыццё чалавеча — па пятак.

Пажылы арбітр, увесь у белым,
як здань,
авяшчае перамогу
і шчасліўцу ўзімае руку.

Марыя БІШЭЦІ

КОЛЕРЫ РОДНАГА ГОРАДА

У вачах маіх чырвонае лісце
дзікага вінаграду,
што караскаецца на мураваную
сцяну,

быццам хоча ўцячы.
У сэрцы маім жоўтае лісце
старых платанаў у прысадах
[мае продкі пасадзілі тэя платаны,
калі думалі пра наша з'яўленне].
Мой горад увесь — з зіхатлівых
колераў,
як я магу не любіць яго!

Ён лёгка змяшчаецца ў маіх вачах,
у маім сэрцы — такі маленькі.
Таму ён заўжды са мною,
у кожнай далёкай вандроўцы:
я бяру яго з сабой, каб
ніколі не быць адной.

Франка КАСТАБІЛЕ

ГАСПАДАР

Зямля,
якой я крочу
на золку раннім —
гаспадарова.

Жыта,
што спрэс красуе
прыгожым ранкам —
гаспадарова.

І стрэлы,
якія чую
над рэчкай ціхай —
гаспадаровы.

І ўсе жанчыны,
і смех у ёўні
ў спякотны поўдзень,
як ўсё навокал, —
гаспадаровы.

І толькі сонца
ўсім свеціць роўна,
яно — не гаспадарова.

Пераклад з італьянскай А. ШАШІН.

БЕЛАРУСКАЯ ДЗЯРЖАўНАЯ КАНСЕРВАТОРЫЯ

АБ'ЯўЛЯЕ ПРЫЁМ НА 1971 ГОД
У АСПІРАНТУРУ
ПА СПЕЦЫЯЛЬНАСЦІ
МУЗЫКАЗНАўСТВА

(гісторыя музыкі, тэорыя музыкі)
з адрывам і без адрыву
ад вытворчасці

У аспірантуру прымаюцца асобы
абодвух полаў, з адрывам ад вытвор-
часці не старэй 30 гадоў і без адрыву
ад вытворчасці не старэй 45 гадоў,
якія маюць закончаную вышэйшую
адукацыю і паспяхова здалі конкурс-
ныя экзамены па спецыяльнасці, гіс-
торыі КПСС, і замежнай мове ў
аб'ёме праграмы для вышэйшых на-
вучальных устаноў.

Экзамены па спецыяльнасці ўклю-
чаюць раздзелы:

- а) Гісторыя музыкі
 - рэферат па тэме дысертацый;
 - гісторыя музыкі (рускай, са-
вецкай, народаў СССР і замежнай);
 - тэорыя музыкі: гармонія (піс-
мова), поліфанія і аркестроўка (вус-
на), аналіз музычнага твора буйнай
формы;
 - налоніум.
- б) Тэорыя музыкі
 - рэферат па тэме дысертацый
 - тэорыя музыкі: гармонія (пісмова),
поліфанія (пісмова—напісанне фугі),
аркестроўка (пісмова), аналіз музыч-
нага твора буйнай формы;
 - гісторыя музыкі (рускай, са-
вецкай, народаў СССР і замежнай);
 - налоніум.

Заван аб прыёме ў аспірантуру па-
даецца на імя рэктара вышэйшай на-
вучальнай установы з умяшчэннем вы-
бранай спецыяльнасці і формы наву-
чання (дзённая, заочная) з дадаткам:
а) неабавязна ліста па ўласнаму адраў
з фотакарткай памерам 3х4; б) хара-
ктарыстыка і апісання месца ра-
боты або навучнай установы,
якая рэкамендуе ў аспірантуру; в)
выявілі з прыгожага Савета вусу (для
асоб, якіх рэкамендуецца да паступ-
лення ў аспірантуру неадрэзана на-
стаі заканчэння кансерваторыі).

Пашпарт і дыплом аб заканчэнні
вышэйшай навучнай установы
прад'яўляюцца абавязна.

Заван прымаюцца з 24 мая па 24
чэрвеня па адрасе: г. Мінск, 30, вул.
Інтэрнацыянальная, 30.

Уступныя экзамены для паступаю-
чых на вучобу з адрывам і без адры-
ву ад вытворчасці з 25 чэрвеня па
5 ліпеня.

БЕЛАРУСКАЯ ДЗЯРЖАўНАЯ КАНСЕРВАТОРЫЯ

АБ'ЯўЛЯЕ ПРЫЁМ
НА ДВУХГАДОВАЕ
ПАДРЫХОУЧАЕ АДЗЯЛЕННЕ
СПЕВАУ У 1971 годзе

Прымаюцца асобы абодвух полаў,
якія маюць закончаную сярэднюю
адукацыю ва ўзросце да 23 гадоў і
валодаюць ванальнымі і сцэнічнымі
дадзенымі.

Заван аб прыёме падаецца па імя
рэктара і дадаткам дакументаў: хара-
ктарыстыка і апісання месца ра-
боты або пучобы дакумента аб сяр-
эдняй адукацыі (у арыгінале); чы-
тырох фотакартак памерам 3х4 см; меды-
цынскай даведкі па форме № 286.

Па прыбыцці паступаючы абавязна
заван асабіста прад'явіць пашпарт,
ваенны білет (ваеннаабавязаны за-
пасу) або прыписное пасведчанне (асо-
бы прызыўнага ўзросту).

Заван прымаюцца з 1 па 30 чэрвеня
па адрасе: г. Мінск, вул. Інтэрнацыя-
нальная, 30.

Праслухоўванне з 1-га па 10 ліпеня.

Праўленне Саюза пісьменнікаў Белар-
усі выказвае глыбокае спачуванне рэдак-
туру Рыгору Барудзіну з прычыны напат-
каўшага яго влікага гора—смерці МАЦІ
Куліны Андрэеўны.

Калектыў рэдакцыі часопіса «Полымя»
выказвае глыбокае спачуванне рэдак-
туру аддзела паэзіі Рыгору Барудзіну з
прычыны влікага гора—смерці яго маці
Куліны Андрэеўны.

ку. Цікаваць у Балгарыі
да беларускага гумару
расце. Зусім нядаўна і
наш «Стершел» надрука-
ваў гумарыстычныя міні-
яціоры Л. Прокшы.

Але пра што пісалі ўсе
нашы газеты сапраўды
шмат, дык гэта пра га-
стролі Дзяржаўнага ан-
самбля танца БССР пад
кіраўніцтвам Аляксандра
Апанасенкі. Канцэрт гэ-
таго калектыву, які ад-
быўся 16 сакавіка ў бу-
дынку Нацыянальнай
оперы, трансляваўся
па тэлебачанні. Зала на
1 500 месц была пера-
поўнена. І затым, калі
ансамбль паехаў з кан-
цэртамі па іншых буйных
гародах Балгарыі, ўсе
вельмі шкадавалі, што ў
Сафіі беларускія танцо-
ры выступілі ўсяго адзін
раз.

Вось некалькі водгу-
каў нашых сталічных га-
зет. «Работническо дело»
друкавала матэрыял пра
выступленне ансамбля
двойчы — першы раз
адразу пасля канцэрта,
назаўтра, і другі раз, ужо
з каментарыямі, 19 сака-
віка. Пад рубрыкай «Кул-
турен бележники» быў
надрукаваны артыкул му-
зыказнаўцы Т. Тэадосіе-
ва. У ім, у прыватнасці,
гаворыцца: «...Важная,
характэрная асаблівасць
калектыву—перш за ўсе
маладосць выканаўцаў.
Мастацкая каштоўнасць
выканання заключаецца ў
непадробнай свежасці,
надзвычайнай змаця-
нальнасці, якая разбурае
бар'еры паміж сцэнай і
гледзачамі, з якімі калек-

тыў адразу ўступае ў не-
пасрэдны кантакт... Пака-
заная нам праграма ра-
дуе сваёй разнастайнас-
цю. Разам з беларускімі
танцамі, якія складаюць
аснову праграмы, мы ба-
чылі ўкраінскія, цыган-
скія, а таксама такія па-
становаўкі, як «Паўлінка»,
«Тачанка», якія з'яўляю-
цца своеасаблівымі п'еса-
мі. Характэрная асаблі-
васць большасці танца-
вальных нумароў — тэн-
дэнцыя да сюжэтнай і
эматычнай распрацоўкі,
што ідзе перш за ўсе па
лініі апявання радасці
жыцця і чыстага гумару,
якія так характэрны для
беларускага фальклору.
Моцнае ўражанне пакі-
даюць такія пастаўкі, як
«Беларуская рапсо-
дыя» і ўкраінскі «Гапак»,
...а таксама «Беларуская

кадрыля», «Сувенір»,
«Цыганская рапсодыя».
Асабліва хачуць бы ў
падкрэсліць высокае тэх-
нічнае майстэрства салі-
стаў мужчынскага саста-
ву, якія месцамі дася-
гаюць бліскучай віртуоз-
насці; жаночага саставу,
які праявіў сябе цудоў-
на і па-жаночаму пя-
шотна... Беларускае дзяр-
жаўнае ансамбль танца
заслужана быў узнага-
роджаны поўнымі захап-
лення ўладчыкамі
сафійскай публікі...»

А Д. Цэнаў у артыку-
ле «Беларуская рапсо-
дыя» («Отечествен
фронт» ад 17 сакавіка
г.г.), акрамя падрабязна-
га апісання нумароў
праграмы, расказу пра
ансамбль, заўважае:
«...Адна з лепшых якас-
цяў ансамбля — пера-

канаўчае данясенне хара-
эграфічнага тэксту раз-
зям з глыбокім раскрыц-
цём зместу кожнага па-
асобку танца... Асабліва
хвалюе героіка — апа-
вядальная хараэграфіч-
ная мініяцюра «Тачан-
ка», якая сваім цікавым
рашэннем і арыгіналь-
насцю хараэграфічнага
малюнка ўзнаўляе вялікі
подзвіг савецкіх воінаў.»
У гэтым артыкуле аўтар
піша таксама і пра кіраў-
ніка калектыву А. Апа-
сенку, пра асобных вы-
канаўцаў.

Штодзённік «Народна
культура», які выходзіць
у нас па суботах, адгук-
нуўся артыкулам вядо-
мага нашага музыка-

знаўцы Віялеты Консула-
вай — «Вечна жывое са-
вешчае мастацтва» (ну-
мер газеты ад 20 сакаві-
ка). Аўтар таксама пад-
крэслівае чысціню хара-
эграфічнага малюнка,
расказвае пра выкана-
ныя танцы.

Безумоўна, следы, якія
пакінуў ансамбль пад кі-
раўніцтвам А. Апанасен-
кі ў Балгарыі, уздзеянне
яго на нашы прафесій-
ныя і непрафесійналь-
ныя калектывы, вельмі
вялікія. Яны будуць ака-
звацца ў нас яшчэ не
адзін год. Ад сябе ж я
толькі дабаўлю, што ма-
стацтва гэтага ансамбля
сапраўды дастойна на-
шай вялікай дружбы.

Іван СТАДОЛЬНИК

ПАЦЫЕНТКА

Прыёмны пакой балніцы. За сталом — урач. на сталом — розныя медыцынскія прычандалы.

УРАЧ. Наступны!
(Уваходзіць модна апранутая жанчына гадоў пад сорок).

ЖАНЧЫНА. Добры дзень, доктар!

УРАЧ. Добры дзень. Што вас турбуе!

ЖАНЧЫНА. Ды як вам сказаць... Усё, доктар.

УРАЧ. Усё?

ЖАНЧЫНА. Усё: і рукі, і ногі, і галава, і сэрца.

УРАЧ. А што ж усё-такі найбольш?

ЖАНЧЫНА. Сэрца. Колькі дактароў яго перамацала, а яно ўсё баліць. Пачула я, што да нас новага доктара прыслалі, дык і падумала — дай, зайдзі, можа што новае скажа.

УРАЧ. Распранайцеся.

ЖАНЧЫНА. Можа ныварта? Колькі дактароў слухала, а сэрца ўсё на месцы.

УРАЧ. Дык чаго ж вы прыйшлі?

ЖАНЧЫНА. Як гэта — чаго? Вы — чалавек новы, мо што новае заўважыце.

УРАЧ. Без абследвання я нічога сказаць не магу.

ЖАНЧЫНА. Ну, добра, я зараз ідзе за шырму.

Урач бярэ трубку і таксама ідзе за шырму. Чуваць голас ЖАНЧЫНЫ:

— Вы не палухайцеся, доктар. Гэты гузачок — ліпома. Яна ж не злаякасная. А колькі турбот я набралася. Заўважыла, і не магу ніякі супакоіцца. Сто дактароў аб'ездзіла, пакуль толку дабілася. Думала, што памру, аж пакуль бабуля не паказала такі ж гузачок на сваім целе. А з'явіўся ён у яе аж гадоў восемдзесят назад. Ось толькі тады і супакоілася.

УРАЧ. Памаўчыце, не перашкаджайце слухаць.

ЖАНЧЫНА. Я ведаю, вы зараз скажаце, што на вярхушцы прыгдушаныя тоны, што гэта амаль у кожнага, хто не займаецца фізічнай працай. Гэта мне ўсё гаварылі.

УРАЧ. Сядайце, замерым крывяны ціск.

ЖАНЧЫНА. Не трэба, доктар, я дома замерала. Ціск нармальны.

УРАЧ. Дома?

ЖАНЧЫНА. А што? Я пяць гадоў назад купіла танометр і фанендаскоп. Ведаеце, гіпертанічнай хваробы баюся. Яна часта, кажучы, суправаджае хваробу сэрца.

УРАЧ. А рэнтгенаўскага апарата ў вас, часам, няма?

ЖАНЧЫНА. Пакуль што няма.

УРАЧ. Ай-ай-ай, які жалы!

(Выпісвае рэцэпт).

ЖАНЧЫНА (заглядае праз яго плячо). Крамлёўскіх не выпісвайце, яны больш прыдатны пры стэнакардыі. Валер'яні з конваларыя маялі ў мяне дома шмат. Дзігіталіс яшчэ ранавата прымяняць, я думаю. Яго звычайна рэкамендуюць пры дэкампенсцыі. Глюкозу ўнутрывенна можна, але, ліха, на яго, баліць...

УРАЧ (хапаючыся за сэрца).

Сястра, валер'яні!

Заслона

...НАКОНТ марожанага гэтага што я магу сказаць? — Асабіста мне яно — цыфу! Зусім непатрэбна! А вазьмі каго іншага...

Зайшоў гэта я аднойчы ў рэстаран. Сеў. Сяджу — азіраюся. Народу поўна, паколькі на вуліцы гарачыня несусветная. Усё ціха, прыстойна. Сядзяць, перакусваюць, гаворкі свае гавораць. У кожнага на століку, само сабой, графічык і піўны бутэлек лес.

Ну, падляцела да мяне афіцыянтка. Заказаў я маскоўскай сто грамаў і, само сабой, пару піва. Прынесла. Культурна і маскоўскую, сяджу, піва п'ю, назіраю. Хутка душа мая заспявала — дайшло; значыць, да самай селязёнкі.

І раптам, на табе — сядзіцца за мой столік гэтакі тып. З тых, у каго штаны ўнізе веерам. Стыляга, значыць. І ў акулярах. А я табе вось што скажу: акуляраў — ненавіджу. Ён акуляры пачэпіць і думае, што разумны. А яны, можа, са звычайных шкельцаў, так, для блізіру...

Ну дык вось, сеў ён, сядзіць. А я трэба табе сказаць, адчуваю, што не дайшло ў мяне. Яно дайшло, канечне, але не зусім. У тым сэнсе, што малавата я прыяў. Раз малавата — трэба дадаць. Гукунуў я афіцыянтку і камандую: «Паўтарыць!» Тут мой стыляга і ўлез:

— У вас якое марожанае ёсць?

Ну, афіцыянтка, само сабой, на яго пытанне нуль увагі. Дужа ёй ахвота з ім пра марожанае гаварыць. Яна ж з вырчкі

Аляксандр ЛЕШЧАНКА

Наядынак

працуе. Думаў я, што стыляга мой зараз зашуміць, яны ж усё такія занудлівыя, ды не, гэты ціхім аказаўся. Сядзіць, меню гартае. Чакае, калі яна да століка зноў падыдзе.

Прывалакла яна мне ў момант графічык, пару піва, тут ён зноў яе закронуў:

— Прынясіце, — кажа, — порцыю марожанага.

Ну, зразумела, яна на яго, як на дурня, глядзіць. «Няўжо ты, хлопец, нічога не петырыш? Людзей бітком, вакол заказы як заказы — катенвал, каньяк, піва, а ты — марожанае! Цана ж яму — капейкі! Што глупствам займацца? Што я на тым марожаным зароблю?» Але, канечне, стрымалася, нічога такога не сказала, пабегла да кухні. Думаў я, што стыляга зразумее і ціха, прыстойна пойдзе сабе туды, адкуль прыйшоў. Дык жа — не, сядзіць. Зрэшты, мая хата з краю. Я не ўменьваюся. Дайце піва і сяджу, прыд-

дваю, яшчэ паўтарыць, ці хопіць. З аднаго боку, быццам дайшло, а з другога, дык быццам і не вельмі. Тут зноў афіцыянтка падлятае:

— Вам паўтарыць?

Я рот не паспеў адкрыць, як гэты на яе напаў. Крычыць, быццам у яго кашалёк з грашыма ўкралі. Марожанага, крычыць, прынясіце! Ды афіцыянтка мая не з пахлалівых. Яна яго адразу на месца паставіла.

«Вы, — кажа, — у рэстаран чаго прыйшлі? Марожанае есці? У рэстаран дзея гэтага не ходзяць. Няма ў нас ніякага марожанага, няма і не было ніколі! Зімой, праўда, аднойчы было, а каб летам — калі вы тое бачылі? Сталічнай альбо экстры — калі ласка, магчы падаць!»

І пабегла. А той, як адкрыў рот, дык так і сядзіць, закрывае яго не можа. Тут мне яго шкада стала, і я вырашыў умяшчацца. Зразумей, кажу, ім з марожаным няма ніякай выгоды валендацца. Цана яму грош, а клопа-

таў на рубель. То яно растане, то скісне — кругом адны страты. Стыляга мой разумных слоў слухаць не хоча. «Дзе культурнае абслугоўванне? — гаворыць. — Раз у меню ёсць, дык павінна быць. Я скаргу напішу!»

Бачу — набіты дурань, нічога не разумее. Крык падняў, кнігу скаргаў патрабуе. З суседніх столікаў пачалі на нас азірацца. Бачу, некультурна атрымліваецца, пара з гэтым канчаць. Нахіліўся я да яго і гэтак ціха-ласкава кажу:

— Ідзі ты, мілы чалавек, пакуль да граха не дайшло. А то я магу і таго, сарвацца... Я, брат, нервовы, а ты мне крыкам сваім культурна адпачыць не даеш. А калі табе прыспічыла з марожаным, дык ідзі ў лобы кіёск і аб'ядайся сваім марожаным на здароўе.

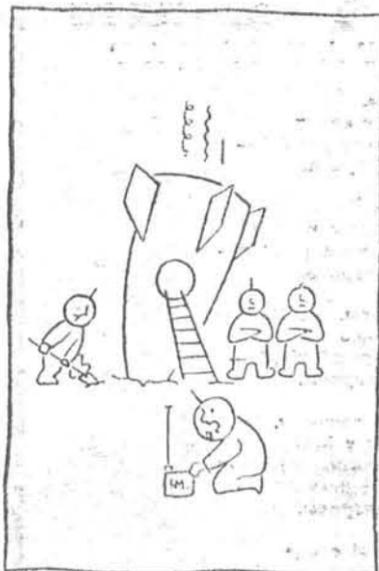
Гляджу — стыляга мой разам з крэслам ад стала ад'ехаў, падхапіўся і ходу. Ну, думаю, дзякаваць богу.

Тут, само сабой, афіцыянтка падлягае. «Пайшоў? — пытаецца. — Каб я яму з-за пятнаццаці капеек у падвал бегала! Ды я сваіх дваццаць яму аддам!»

Далей усё было спакойна. Дайце я піва і ціха, культурна пайшоў дадому.

У якім рэстаране гэта было? Ды хіба я памятаю! Я тады злоравя харочы быў — нянерваваўся. Можа, у «Ленсе», можа, у «Нёмане»... І што добрае людзі ў тым марожаным знаходзяць? Змалку яго не еў.

Піва куды карысней...

— Зямля ў нас аварыя. Тэрмінова высылаць дзве рыдлёўкі.
Мад. М. ЧАРНЯЎСКАГА.

ТАК-СЯК, НАЎСКАСЯК...

ЁН НЕ БІУ БАНЛУШЫ
«Ніякія баклушы я не біў, а толькі стукнуў па п'янцы нейкаму дзядзьку». (З тлумачэння).

БЕДНЫЯ ДАЯРКІ
«Часта даяркі пасля ацёлаў дзяжурца на ферме».

ЗВЫШЧАЛАВЕНІ
«Бычкоў так кормяць даглядчыкі, каб да восені кожны з іх дасягнуў 300 кілаграмаў».

ХТО КРАДЗЕ?
«Зараз узмоцнена барацьба з крадзежамі і злачыннасцю з боку добраахвотнай народнай дружны і таварыскага суду».

3 ПАДСЛУХАНАГА

— Глядзіце, знаёмых не пазнае.
— Ой, ты мне падалася такой прыгожай, што я проста не паверыла, што гэта ты!
□
— Добра, у каго ёсць пчолы.
— А ў каго мёд — яшчэ лепш.
Запісаў А. ШОЦКІ.

жом і злачыннасцю з боку добраахвотнай народнай дружны і таварыскага суду».

І ТАКОЕ БЫВАЕ
«Свінаматка праламала загарадку, а паколькі свінорка не заўважыла гэтага, то яна загрызла ў суседняй клетцы парася».

КАРАСЬ — ПТУШКА
«У саўгасе пабудавалі вадаём, дзе будзь разводзіцца карасі, качкі і іншая водаплаўная птушка». (З пісем у рэдакцыю).
Запісаў В. МАНЦЭВІЧ.

□
— Вось да чаго даводзіць тваё выхаванне, — гаворыць жонка мужу. — Твой сын прынёс сёння са школы двойку.
— Э-э-э, любя, чаму — мой?
— Учора, калі ён атрымаў пяцёрку, ты гаварыла, што гэта твой сын.
□
— Я ніяк не магу зразумець, як гэта Лера магла выйсці замуж за тэатральнага крытыка, які ў сваіх рэцэнзіях вечна яе ганіў!
— Каб адпомсціць яму!
Запісаў Ул. КУЧАРЭУ.

Мікола ВЯРШЫНІН

У «ПАЧЫНАЮЧЫХ»
І У «КЛАСІКАХ»
Спачатку поспех развіваец, Усім спакою не даваць, Дзе возьмуць — творы выдаваць. Глядзіш — надрукаваны. Пасля — амаль не выступаць і часта перавыдаваць Даўнейшыя раманы.

Рыгор БОХАН

ХАМЕЛЕОН

— Манечка, ты? Даражэнькая, заўтра вечарам прыходзіць да нас. Пасядзім, пасутарым чайком пакастую.
— Не ведаю, Зося, Муж, можа...
— Ну, што ты! Ён жа заўсёды цябе слухае, Няўжо змяніўся?
— Не, але вельмі стамляецца,
— Канечне, работы на базе шмат.

— Не, ён на базе ўжо не працуе.
— Як? Сам ці...
— Сам пайшоў.
— А-а-а... А як ты сябе адчуваеш?
— Дзякую, так сабе.
— Ой, Манечка, зусім забылася. Мы ж заўтра збіраемся пайсці ў госці да май радні. Дык ты прабач мне, забалбаталася...

— Нічога, бог мой, чаго ні бывае!
— Дык ты кажаш, што ён у цябе больш на базе не робіць?
— Не, ён цяпер дырэктарам універмага.
— Што ты кажаш! Ой, Манечка, ведаеш, даражэнькая...
— Што?
— Мы, пэўна заўтра не збяромся да май радні. Дык вы прыходзіце. Нам з вамі веселей будзе. Абаязкова, Манечка, прыходзіце!

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856

АТ 07681

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Захарэва, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24 61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзнака са-кратара — 33-44 04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра кіно і музыкі — 33-24 62, аддзела вывучэння мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-21-53, выдавецтва — 32-22-19 бухгалтэры — 32-15 87.

Рукапісы рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Л. Я. ПРОКША.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛА-ДАУ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНИ-КАУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕН-КА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.